

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

**vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbraní 1. stupně
a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání,
Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa
Sovětskou armádou**

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ DEVÁTÝ ROČNÍK

3

POSLÁNÍ SOCIALISTICKÉ ARMÁDY A PRINCIP NEPŘÍPUSTNOSTI JADERNÉ A KONVENČNÍ VÁLKY

Veškeré úvahy a zamyšlení nad úlohou a posláním socialistických armád na přelomu druhého a třetího tisíciletí musí vycházet z poznání realit současného světa a z orientace v tomto světě. Prostředkem k tomu je nové politické myšlení, které představuje průlom ve vědeckém poznání mezinárodně politických skutečností a zbavování se myšlenkových stereotypů v zahraniční i vojenské politice socialistických států.

Koncepce bezpečného světa na sklonku druhého a blížícího se počátku třetího tisíciletí, jejíž zrodu se stáváme přímými svědky i účastníky, nemohla vzniknout v kterémkoli společenském klimatu.

Její zrod je nemyslitelný bez poctivého třídně egoisticky nezaujatého zkoumání realit současného světa, bez sebekritického pohledu na zahraniční politiku, bez odvážného vyvozování závěrů a myšlenek, které se před zcela krátkou dobou zdály být nepřijatelné.

Přehodnocení úlohy vojenství, vojenské síly, armády, jehož jsme v současnosti svědky, není prvním případem, s nímž se v dosavadních dějinách třídních společností setkáváme.

V každé konkrétně historické situaci byly třídy využívající služeb vojenství, armády, války, nuceny uvažovat o celém komplexu ekonomických, politických, technických, sociálních, právních i morálních aspektů a o možných důsledcích exploatace vojenské síly.

V současnosti je tento požadavek kategoričtější, než kdykoli v minulosti. Vyvolávají jej zcela nové faktory, které nabývají na rozhodujícím významu v současném světě. Mezi nimi především nacházíme jadernou válečnou hrozbu, sociální a mezinárodní důsledky vědeckotechnické revoluce, ekologické nebezpečí ohrožující podmínky lidské existence, nespravedlivý mezinárodní ekonomický řád, prohlubující se propast mezi ekonomicky vyspělými a zaostávajícími zeměmi aj.

Zdá se, že dnes ještě daleka nejsme schopni plně pochopit a domyslet důsledky sovětsko-amerických jednání v Ženevě roku 1985, v Reykjavíku roku 1986 a nakonec ve Washingtonu v prosinci roku 1987.

Pro určení místa, úlohy a poslání socialistické armády v podmínkách jaderného věku je nutné vycházet z řady nových, netradičních přístupů k problematice bezpečnosti národů a států, mezi které mj. zahrnujeme:

- nedílnost regionální a globální bezpečnosti,
- rovné právo velkých i malých států na národní a státní bezpečnost,
- zajištění bezpečnosti na co nejnížší úrovni vojenských sil a prostředků,
- zajištění rovné bezpečnosti v každé etapě odzbrojovacího procesu,
- přebírání záruk svrchovaných států, zejména mocností za bezpečnost menších států,
- krajní zdrženlivost a sebeomezování v používání vojenské síly.

- odstraňování nerovnováhy a asymetrie ve vojenských potenciálech států a koalic,
- budování vojenských doktrín výhradně obranného charakteru,
- vyloučení přímého i nepřímého vnějšího ovlivňování vnitřního vývoje jiných zemí,
- nepřipustnost destabilizace existující vlády zvenčí,
- respektovat právo každého národa na zachování sociálního statu quo aj.

K těmto přístupům by bylo nutné připojit i další zásady, které vyplývají z bezpečnosti ekonomické i ekologické.

Pouhý letmý výčet přístupů k současnému chápání bezpečnosti národů a států, které lze rekonstruovat z nového mezinárodně politického myšlení, umožňuje nejen pochopit, ale i vyvodit praktické vojenskopolitické a vojenskodoktrinární závěry pro nalezení místa, úlohy a poslání socialistické armády v jaderném věku.

Jednoznačně z nich vyplývá, že soudobému buržoaznímu i socialistickému vojenství je vymezen nový, nepřekročitelný, podstatně zredukovaný prostor pro použití vojenské síly v mezinárodních vztazích, pokud jde o násilné řešení mezinárodních konfliktů, při současném vytvoření podstatně širšího prostoru pro spolupráci vojenských institucí při zajišťování bezpečnosti nenásilnými politickými prostředky.

Socialistická vojenská politika, vojenská doktrína socialistických států a z ní vyplývající úlohy a funkce ozbrojených sil dnes musí brát v úvahu existující nebezpečí ohrožující samu nesmrtnost lidského rodu. Nemohou smysl své existence i společenské poslání redukovat výlučně na takové **pojetí svých třídních funkcí, které současně neberou v úvahu a nálezitý zřetel na poslání a funkce obecně lidské, všelidské.**

Dnes nelze lpět na historicky překonaných názorech o zajištění národní bezpečnosti. Je nutné hledat takový model zajištění národní bezpečnosti, který by neohrožoval bezpečnost druhých národů a neohrožil lidskou civilizaci.

Jestliže až dosud bezpečnost národů a států byla poplatná představě, čím větší vojenská síla státu, čím více zbraní, tím větší záruka bezpečnosti, tím pevnější mír regionální a světový, dnes nezvratně zvítězila idea zajištění bezpečnosti a míru mezi národy na co nejnižší úrovni vojenské síly, jmenovitě její materiálně technické základny.

Jestliže až dosud byla národní a státní bezpečnost budována na principu přednosti vlastních třídních, národních a státních zájmů před zájmy druhých národů, dnes postupně vítězí zásada respektování základních životních zájmů všech národů bez rozdílu.

Jestliže ještě ne ve zcela vzdálené minulosti vojenská doktrína států na prvním místě sledovala a řešila problematiku, jak připravit armádu na možnou válku, jak armádu organizačně vybudovat, vyzbrojit, materiálně technicky zabezpečit, potom v současnosti vystupuje ve **vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy kategorický požadavek nepřipustit jadernou ani konvenční válku.**

Ve společném sovětsko-americkém prohlášení uveřejněném na závěr moskevského setkání Michaila Gorbačova a Ronalda Reagana se mimo jiné opětovně připomíná, že v jaderné válce nemůže být vítěze a nikdy nesmí být rozpoutána. Kromě toho i odhodlání odvrátit jakoukoli válku mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými, ať již jadernou, nebo konvenční.

Není však žádným tajemstvím, že spíše disponujeme poznatky a zkušenostmi, jak připravit armádu na možnou válku než poznáním, jak má socialistická armáda splnit úkol nepřipustit rozpoutání jaderné a konvenční války.

Není sporu o tom, že tento požadavek si vynutí nezbytné korektury v dosavadních vojenskodoktrinárních, vojenskostrategických, vojenskotechnických a jiných názorech a závěrech.

Jestliže v minulosti platilo, že armáda nesplnila své úkoly, poslání, pokud nepříteli vojensky neporazila, potom dnes, kdy vyhrát ve světové jaderné válce, ale dokonce i ve válce vedené za použití pouze konvenčních zbraní není možné, potom z toho vyplývá jediný možný závěr, že **socialistická armáda nesplní své poslání, jestliže se úspěšně nezhodí úkolu nepřipustit rozpoutání jaderné i konvenční války.**

Je sice pravda, že zabezpečení tohoto požadavku není zdaleka záležitostí výlučně socialistické armády, ale i záležitostí ekonomická, politická, diplomatická, mezinárodně právní, etická aj., nicméně socialistické armádě v tomto úsilí připadá nikterak podružné místo a úloha.

Co však tvoří konkrétní obsah úkolu nepřipustit rozpoutání války, jaké úkoly z toho vyplývají pro socialistickou armádu. na to dnes vyčerpávající odpověď nemáme a kompetentní stanovisko k tomu musí říci především odborníci v otázkách vojenského umění, zejména vojenské strategie a operačního umění.

S tím souvisí i další vojenskopolitický doktrinární princip, zastávaný socialistickými státy – **nespojování své budoucnosti s vojenským řešením mezinárodních problémů**, ale naopak s jejich řešením mírovou cestou, politickými prostředky.

Na základě této zásady není třeba zvláštního důvtipu k pochopení stále více se prosazující myšlenky, která objektivně znehodnocuje a záporně se staví k používání vojenské síly v mezinárodních vztazích, a naopak přisuzuje prvenství politickým, nenásilným metodám řešení mezinárodních problémů.

I s tímto faktem, s touto novou realitou se musí socialistická armáda teoreticky i prakticky vyrovnat.

Velmi závažnou mezní činností socialistické armády je nikdy a za žádných okolností **nezahájit válečnou činnost proti žádnému státu nebo svazku států, stejně tak jako zásada nikdy nepoužít jaderné zbraně jako první**. Týká se to zahájení, prvního použití jak jaderných, tak konvenčních zbraní, nikoli vynuceného, odvetného, sebeobraného použití zbraní, vojenské síly.

Z politického i vojenského hlediska jde o mimořádně závažné zásady, které v dosavadní historii vojenství nikdy nebyly takto jednoznačně a kategoricky formulovány. Důsledné dodržení těchto zásad v sobě skrývá pro socialistické státy i socialistické armády závažná rizika a úskalí. Jde v jistém smyslu o zakalkulované riziko a možné újmy, které může agresor socialistickým státům i jejich ozbrojeným silám způsobit.

Válka mezi státy a koalicemi států je považována za nepřipustnou, což však neznamená, že válka není reálně možná. Proto nezbyvá, než i s touto nežádoucí alternativou počítat a udržovat mj. ozbrojené síly v takovém složení, výzbrojení a bojeschopnosti, aby byly schopny odrazit vnější agresi.

Není pochyb o tom, že vojenskostrategická, operační, vojenskotechnická, materiálně technická, morálně politická a jiná opatření, která vyplývají z následné odpovědi na zahájení válečné činnosti v časovém předstihu se budou v nejednom ohledu podstatně odlišovat.

Kvalitativně novým jevem, který prosazují socialistické státy, je **zajišťování obrany a bezpečnosti na podstatně nižší úrovni stavu ozbrojených sil a výzbroje jaderné a konvenční**. Praktická realizace tohoto požadavku se nepochybně v nejednom ohledu promítne do všech oblastí vojenství, počínaje jeho materiálně technickou základnou, organizační strukturou, způsoby a formami vedení ozbrojeného zápasu, výchovou a výcvikem, řízením a velením ozbrojeným silám.

Tento požadavek souvisí i s dalším novým vojenskopolitickým a vojenskodoktrinárním **principem obranné dostatečnosti**, který předpokládá, aby každý svazek států disponoval pouze takovými ozbrojenými silami a výzbrojí, které jsou nutné k obraně, k odrazení případné agrese, ne však k nenadálému útoku proti druhé straně a útočným operacím vůbec.

Socialistické armády musí v současnosti vyvozovat odpovídající opatření ze zahraničněpolitického principu vzájemné důvěry mezi protikladnými státy a koalicemi.

Nové politické myšlení uplatněné v zahraniční politice socialistických států energicky skoncovává s podobnými praktikami, což značně znemožňuje imperialismu na těchto jevech parazitovat a ve svém zájmu je zneužívat. Jediná zahraničněpolitická smlouva, dohoda dnes nemá naději na uzavření, ratifikování a realizaci v praxi, jestliže by v ní nebyl uplatněn princip rovnosti, sociální spravedlnosti a výhodnosti pro obě strany.

I pro vojenskou politiku všech států bez výjimky platí poučení, že největší šanci, jak zabránit vojenské konfrontaci, mají takové zahraničněpolitické kroky a opatření, které spočívají na **rovnoprávnosti malých i velkých států**, úzkostlivém respektování vzájemných zájmů i obav a na **vzájemné důvěře mezi státy**.

Tento princip, který má vytlačit nedůvěru, vzájemné podezírání, obavy mezi státy a koalicemi, zahrnuje i realizaci vojenských opatření důvěry, z nichž některá jsou již dnes realizována v praxi: informování o větších vojenských cvičeních, vysílání pozorovatelů na cvičení,

předávání úplných informací o počtech příslušníků ozbrojených sil, výzbroje, jejich takticko-technických parametrů, dislokaci až po kontrolní inspekci vojenských objektů a základen na území druhé strany. Velký význam se přikládá i konzultacím a vzájemnému porovnání vojenských doktrín států a koalic i směru jejich dalšího vývoje.

Jde o kroky, které až do nedávné doby byly považovány za nepřijatelné a absurdní, neboť se dotýkají nejvýznamnějších státních a vojenských tajemství, kterých se dnes z části zřikají v zájmu odstranění nedorozumění, podezřívavosti, nedůvěry a předcházení válečné konfrontaci.

Sladit činnost ozbrojených sil s těmito novými požadavky nebude vzhledem k zažitým stereotypům myšlení a jednání nikterak jednoduchou záležitostí.

Pro ozbrojené síly socialistických států má dnes mimořádný význam **respektování práva každého národa, každé země na svobodnou volbu sociálně ekonomického a politického systému ve vlastní zemi**, bez jakéhokoli vnějšího vměšování a nátlaku.

To představuje základní a neochvějnou zásadu zahraniční politiky socialistických států, neboť ji považují za výhodnou nejen pro ně, ale výhodnou i pro zbytek světa.

S tímto politickým principem se v současnosti váže i politika národního usmíření, uskutečňovaná z iniciativy pokrokových společenských sil řady států, kde rozhodování o charakteru budoucího sociálně ekonomického a politického zřízení přerostlo ve vojenskou silou neřešitelné regionální konflikty narušující a otravující mezinárodní ovzduší, rozdmýchávající nedůvěru mezi státy, paralyzující proces řešení naléhavých globálních světových problémů.

Internacionální mise socialistických armád v tomto případě mění rovněž svůj akcent ve vztahu k těmto regionálním konfliktům v tom směru, aby byla garantována možnost zainteresovaných vnitropolitických sil vyřešit své problémy vlastními silami.

V souladu s novými politickými přístupy k úkolům a poslání socialistické armády je i koncipována socialistická koaliční vojenská doktrína jednoznačně obranného charakteru.

Státy socialistického společenství nemohou v zájmu své bezpečnosti ignorovat, že hybná síla militarismu představovaná USA a jejich vojenskoprůmyslovým komplexem se zatím nechystá zpomalit obrátky; nemohou zavírat oči před tím, že existují plány jaderného útoku proti nim.

Socialistické státy musí vyvozovat odpovídající závěry z toho, že určitá nezanedbatelná část politiků a vojenských činitelů imperialistických států neprokazuje zejména svými rozhodnutími a skutky pochopení zahraničněpolitických a vojenskopolitických realit současného světa, že jejich myšlení a jednání se dosud nevymanilo z myšlenkových stereotypů, které snad měly své částečné opodstatnění v předjaderném věku, ale dnes se staly velmi nebezpečným anachronismem ve vztahu k válce a míru.

Neochota vzdát se používání síly v mezinárodních vztazích, ať již v podobě hrozby, nebo průměrného použití, neustálá snaha po jejím kvalitativním vědeckotechnickém zdokonalování nutí socialistické státy k nevyhnutelné obezřetnosti.

Michail Gorbačov upozornil na rozporuplnost americké politiky, kdy na jedné straně existuje společné prohlášení o tom, že jaderná válka je nepřijatelná, kdy probíhají jednání o odzbrojení, snížení výzbroje, o politickém řešení problémů. Na druhé straně neustále zaznívají slova o síle na sílu. Síla a vojenská moc jsou vyhlášeny za hlavní zásadu politiky Spojených států ve vztahu k SSSR.

Z těchto důvodů, i když je prvořadá přednost dána politickému, nevojenskému řešení mezinárodních problémů a konfliktů, s ohledem na složitou mezinárodní situaci a zvyšující se agresivitu, i v míru nebývale rozsáhlé materiální a ideologické přípravy války realizované imperialistickými státy, věnují státy socialistického společenství nepolevující pozornost upevňování obranyschopnosti, všestrannému zajištění mobilizační a bojové pohotovosti, udržování bojového potenciálu socialistických armád na soudobé vědeckotechnické úrovni i morálně politickém stavu odpovídajícímu požadavkům možné světové jaderné války, pokud by ji imperialisté rozpoutali.

ÚLOHA MOŽNÉ JADERNÉ VÁLKY V DĚJINÁCH A NEVYHNUTELNOST JEJÍHO ODVRÁCENÍ

Válka působí na všechny stránky života společnosti, vyvolává změny v ekonomice, politice, duchovním životě lidí, v sociální oblasti, výrazně ovlivňuje demografické, ekologické procesy. Toto působení se projevuje v průběhu války i po jejím skončení jako její následky.

Při zkoumání dějinné úlohy války je nutné vycházet ze závěrů klasiků marxismu-leninismu, kteří válku zkoumali z **hlediska obecně sociologického**, tj. ve smyslu širokého hodnocení vlivu války jako společenského jevu na všechny oblasti života společnosti a z **konkrétně historického hlediska**.

Z obecně sociologického hlediska je historická úloha války velmi složitá a rozporná. Na jedné straně přináší lidstvu utrpení a strádání, neboť do popředí vystupuje regresivnost války. Na druhé straně může válka za určité situace při všech jejích negativních stránkách urychlit pokrokový vývoj, má určité progresivní tendence.

Pojmy progresivnosti nebo regresivnosti válek jsou výrazně sociálně podmíněny, jsou obsahem konkrétní politiky každé z bojujících stran, nacházející odraz v intenzitě ozbrojeného zápasu, v charakteru použitých zbraní. Každá válka má regresivní tendence, které spočívají v ničení lidí, materiálních a duchovních hodnot, v možné jaderné válce by zanikla světová civilizace. Při hodnocení úlohy války je nutné zachovat i konkrétně historický přístup, brát v úvahu obsah epochy, typ a sociálně politický charakter války, vlastnosti použitých zbraní, rozsah a intenzitu ozbrojeného zápasu, posoudit zda konkrétní válka přispívá ke společenskému pokroku svým hlavním historickým významem a poměrem progresivních a regresivních tendencí, které v ní působí. Každá válka měla a bude mít jiný průběh, charakter a jiné výsledky, tudíž problematika historického významu jaderné války a vymezení její úlohy v dějinách lidské společnosti nabývá na zvláštní aktuálnosti.

Možná jaderná válka svými mohutnými ničivými účinky nestaví před lidstvo alternativu jejího rozpoutání, ale rozhodující v současném období je, že jaderná válka nemůže být prostředkem k dosažení politických, ekonomických, ideologických ani jakýchkoli jiných cílů. Další dějinný vývoj a zachování existence lidstva je možné pouze v mírovém soužití, protože v možném jaderném konfliktu by zahynulo veškeré lidstvo.

Jaderná válka v sobě zahrnuje několik paradoxů. Vznikla technická možnost toho, co je logicky nemožné. Nahromaděné zbraně představují takový potenciál, který je schopen několikanásobně zničit život na Zemi. Další spočívá v tom, že dlouho před tím, než by ta či ona strana vyčerpala své možnosti klást vojenský odpor, neměla by už vlastně koho bránit. Jaderná střetnutí by pravděpodobně pokračovala nad vylištěnými zeměmi. Nahromadění jaderných arzenálů, které přesahuje veškeré rozumné hranice, dalo člověku technickou schopnost zničit sama sebe.

Současný vývoj svědčí o nezbytné podmínce, že společenský pokrok je jedině možný jen při vyloučení jaderné války ze života lidské společnosti. Je to objektivní nutnost a reálný

historický úkol, neboť světová válka není osudově nevyhnutelná. Je možné odvrátit válku a uchránit lidstvo před katastrofou. V tom tkví historické poslání socialismu a všech pokrokových a mírumilovných sil naší planety.

Dnes nelze řešit rozpory v mezinárodních vztazích vojenskou silou nebo hrozbou jejího použití.

Horečné zbrojení se stává absurdním, protože logicky vede k destabilizaci mezinárodních vztahů a nakonec k vojenskému střetnutí. Před lidstvem nyní stojí složitý a náročný úkol – zastavit horečné zbrojení, odvrátit nebezpečí vzniku jaderné války a zachovat mír. Na řešení tohoto problému závisí osudy lidstva, jeho další rozvoj. **Nezbytnost odvrácení války a udržení míru se stala objektivní zákonitostí současného společenského vývoje. Tato zákonitost vyplývá ze tří hlavních příčin.**

První příčina je sociální. Problémy sociálně ekonomického, sociálně politického a duchovního rozvoje je možné úspěšně řešit pouze v míru. Sociální rozvoj lidstva lze zabezpečit jediné za předpokladu, že prostředky vyčleněné na zbrojení se převeďte na uspokojování nejalnéhových potřeb lidí, které by umožnily odstranit bídu, zlikvidovat nebezpečné choroby, negramotnost, hlad, kulturní zaostalost širokých mas v Asii, Africe, Latinské Americe, odstranily by zaostale oblasti současného světa a zabezpečily stabilní rozvoj celého lidstva. Na druhé straně růst horečného zbrojení, zvyšování arzenálu zbraní zvyšuje nebezpečí vzniku války. Snížení tohoto nebezpečí, zajištění bezpečnosti všech států je možné pouze snížením úrovně nahromaděných zbraní při úplném vyloučení jaderných a dalších zbraní hromadného ničení ze života lidí. Vlivem neustálého horečného zbrojení se prohlubují rozpory mezi vyspělými kapitalistickými a rozvojovými státy. Vážné sociální napětí s sebou přináší i v samostatných kapitalistických státech. Odčerpávají se prostředky určené na sociální výdaje, snižují se výdaje na školství, zdravotnictví, kulturu, služby obyvatelstvu. Vysokým tempem roste nezaměstnanost, prohlubují se rozdíly mezi bohatými a chudými, kdy bohatí jsou stále více bohatší a chudí chudší.

Velmi vážné sociální důsledky s sebou nese stále větší zapojování vědy a techniky do militaristických příprav v kapitalistických státech. Věda v současném období prodělala kvalitativní skok v prostředcích ničení, ve vojensví, který poprvé v dějinách „obdařil“ člověka fyzickou schopností zničit všechno živé na Zemi. Kapitalismus staví vědu proti zájmům lidstva, využívá jí ve svém egoistickém zájmu zvyšování svých zisků, které mu zabezpečuje zbrojení.

Velmi vážné nebezpečí skrývají regionální konflikty, jejichž hranice se rozšiřují a neustále přibývá států, které jsou do nich zavlékány, přímo či nepřímo se dotýkají jejich zájmů. Vzniká velmi vážné nebezpečí vzniku jaderné války, neboť tajemství výroby jaderných zbraní zná mnoho států, které se stále více stávají jejich vlastníkem.

Je v zájmu lidstva vyřešit převládající rozpor, rozpor mezi válkou a mírem, mezi bytím a nebytím lidstva. Jeho řešení předpokládá vyřešit ostatní rozpory a problémy současného světa. Pouze jejich odstraněním se svět přiblíží k míru, který jediný je schopen zabezpečit lidstvu cestu vpřed, k jeho dalšímu rozvoji a pokroku.

Druhá příčina je demografická, která vyplývá z nesmírně ničivého charakteru moderních zbraní. Samotná povaha zbraní hromadného ničení spočívá v jejich likvidaci všeho živého na této planetě. Při rozpoutání jaderného konfliktu by zanikla celá civilizace. Část okamžitě v důsledku jaderných výbuchů, část, která by přežila, by byla odsouzena k pomalému umírání. Došlo by k výrazným změnám v meteorologických a klimatických podmínkách na světě. Vědci dospěli k závěru, že geografické důsledky jaderné války by byly dokonce nebezpečnější, než přímé účinky jaderných zbraní. V celosvětovém životním prostředí by nastaly změny trvající velmi dlouhou dobu. Docházelo by k hromadnému stěhování lidí z postižených oblastí do „nezasažených“. V této souvislosti by nastaly problémy se zásobováním potravinami, vodou a dalšími nezbytnými potřebami, které zabezpečují lidský život. Byly by paralyzovány vzájemné sociálně ekonomické, politické, duchovní vztahy mezi lidmi, úplně by se rozpadl celý sociálně ekonomický systém života lidí, přestaly by existovat jednotlivé národy, státy. Celé oblasti by byly odsouzeny k pomalému umírání hladem, šířily by se nemoci, epidemie, nepochybně i násilí a další negativní společenské jevy.

Třetí příčina je ekologická, neboť jaderná válka by způsobila převratné změny v životním

prostředí. Dřívější války, i když se odehrávaly na velkém prostoru, neprobíhaly na celé planetě a většina zemí nebyla válkou zasažena a účinky použitých zbraní neměly úplně zhoubný vliv na životní prostředí. Teprve rozvoj vědeckotechnické revoluce ve vojenství a z ní vyplývající rozvoj zbraní a bojové techniky, existence jaderných, chemických a dalších zbraní hromadného ničení, technicky umožňuje rozšířit válku na celou planetu a existují plány přenést válku i do kosmu.

Důsledky vlivu jaderné války na životní prostředí, na ekologický systém Země jsou známy v širokém měřítku, ale žádný odborník nedokáže předpovědět veškeré negativní vlivy války, neboť mnohé změny, které by nastaly ve flóře a fauně, by se navzájem prolínaly a nelze vyloučit, že by způsobily nové katastrofy.

Následky záření by se projevíly v genetické povaze člověka, značně by se rozšířila nádorová onemocnění, nemoci z ozáření. Došlo by k závažným změnám v klimatických podmínkách, v důsledku nespočetných jaderných výbuchů by se Země zahálila do oblaku kouře a popela, nastala by tzv. „jaderná zima“, kdy teplota by i v létě klesla pod bod mrazu, zamrzly by vodní zdroje, přerušily by se vegetační a další procesy, udržující život. Byla by zničena zhruba polovina ozónové vrstvy, která chrání Zemi před zhoubným ultrafialovým a kosmickým zářením. Nastala by prudká změna v hydrologickém režimu. Vlivem teploty vzniklé při jaderných výbuchích by došlo k tání ledovců a sněhu, které by přineslo ničivé povodně. Působením všech těchto negativních vlivů by zahynula většina živočichů, pro vyšší formy života by nastala katastrofální situace a nejspíše by zanikl člověk jako lidský rod.

Tato chmurná vize jaderné války ukazuje nutnost jejího odvrácení, neboť soudobé raketové jaderné zbraně neohrožují pouze jednotlivé národy, ani jednotlivé kontinenty, ale celý svět bez rozdílu. Před lidstvem stojí ne alternativa války, ale alternativa zachování míru.

Ta vyplývá z nesmírně ničivého charakteru soudobé války. Jsou vyvíjeny a zaváděny do výzbroje mohutné ničivé prostředky, rozmísťované na Zemi a existují reálné plány na rozmísťování zbraní do kosmu, které mají být schopny zasáhnout jakýkoli cíl na Zemi i v kosmu. Podle propočtu odborníků převyšuje v současné době výbušná síla nahromaděných jaderných zbraní 50 miliard tun TNT a toto množství může patnáctinásobně zničit Zemi.

Horečné zbrojení a války mají stále zhoubnější vliv na životní prostředí, přírodu, lidské zdraví. V důsledku zkoušek jaderných zbraní dochází ke zvýšení nádorových onemocnění, rodí se děti s různými fyzickými defekty, vyvolávají se chorobné změny mechanismu dědičnosti aj.

Snížení vojenských výdajů by podstatně přispělo k řešení všech globálních problémů. Prostředky, vynakládané na zbrojení a pohlcující značnou část národního důchodu, by bylo možné využít k jejich řešení. Jde zejména o boj proti hladu, epidemiím, negramotnosti, řešení naléhavých energetických, surovinových a jiných problémů, ale i zvýšení životní úrovně pracujících, snížení nezaměstnanosti, výstavbu bytů, nemocnic, škol aj.

Pouze za předpokladu zastavení horečného zbrojení **může lidstvo přistoupit k zásadnímu řešení ekologického problému,** který vystupuje jako naléhavá nutnost. Nahromaděné problémy je nutné řešit v krátké době, nemají-li se stát nepřekonatelnou překážkou vývoje lidstva a dokonce ohrozit jeho samostatnou existenci.

Socialistické státy v čele se Sovětským svazem a všechny mírové a protiválečné síly jsou si plně vědomy nebezpečí, vyplývajícího z hromadění jaderných zbraní a snahy USA militarizovat vesmír. Zaujímají k těmto otázkám zásadní stanovisko. SSSR předkládá celou řadu konkrétních a konstruktivních návrhů zaměřených na likvidaci jaderných zbraní. V prosinci roku 1987 byla ve Washingtonu podepsána první smlouva mezi SSSR a USA o likvidaci určité třídy jaderných zbraní. Probíhají jednání mezi SSSR a USA o padesátiprocentním snížení strategických jaderných zbraní a další mírová jednání. Cílem iniciativ SSSR je zbavit lidstvo do konce století hrozb jaderných zbraní, jak to zdůraznil ve svém prohlášení generální tajemník ÚV KSSS M. S. Gorbačov 15. ledna roku 1986.

Svět se mění a vyvíjí. Z tohoto hlediska nelze uplatňovat stále stejné metody v politice. **Dialektika vývoje soudobého světa ukazuje na nutnost jiného myšlení a jednání.** Vystupuje do popředí potřeba uvést do souladu politické myšlení s požadavky dnešní doby, které odrážejí objektivní realitu. Toto myšlení se rodí velmi těžce, neboť jde o přehodnocování vžitých

názorů na otázky války a míru, na otázky vztahů mezi oběma soustavami a na celou řadu celosvětových problémů.

Tyto nové přístupy, formulované SSSR, odrážejí složitost a protikladnost dnešního světa, ukazují cesty k překonání současných rozporů a zachování míru. Je objektivní nutností, aby nové přístupy k řešení současných problémů se odrážely v praktické činnosti všech států, všech politických sil světa. V celosvětovém měřítku je nutné překonat dosavadní způsob myšlení, stereotypy a dogmata, která jsou dědictvím nenávratné minulosti.

V dnešním světě není možné způsob myšlení a jednání zakládat na použití síly, tak jak tomu bylo doposud. Z toho vyplývá životní nutnost položit na základ mezinárodní politiky všelidské morální a etické normy a zlidštit, zhumanizovat vztahy mezi státy.

Základní výchozí princip nového myšlení spočívá v tom, že jaderná válka nemůže být prostředkem k dosažení politických, ekonomických, ideologických ani jakýchkoli jiných cílů. Odráží se skutečnost, že by to nebyla obvyklá válka, ale sebevražda. Celý svět, veškeré lidstvo se musí zasadit o odstranění hrozby jaderné války ze svého života a vstoupit do světa bez jaderných zbraní, do světa míru a spolupráce. Jen za tohoto předpokladu si lidstvo znovu vrátí nesmrtelnost, které se zbavuje hromaděním jaderných zbraní. Uvést do života proces nového myšlení není jednoduché. Nejtěžší je dosáhnout, aby se toto myšlení odráželo v činech politiků. Nové myšlení, které nevzniklo náhodou, nebo subjektivním přáním politiků, ale zrodilo se na základě objektivní reality své doby, je zárukou, že jaderná válka bude odstraněna ze života lidí, že existence lidstva bude zachována, neboť po jaderné válce nebudou žádné problémy, ani tu nebude nikdo, kdo by mohl jednat o novém světě. Před lidstvem stojí celá řada celosvětových problémů, které musí urychleně řešit a vyřešit, jestliže se chce dále rozvíjet. Základním předpokladem je odstranit hrozbu jaderné války ze života lidské společnosti.

PODMÍNKY PŘECHODU DO OBRANY A JEJÍ ÚLOHA V SOUČASNOSTI

Komplexně formulované teze vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy vyžadují hledat, zkoumat a rozpracovat také zásady přípravy a vedení operací k odrazení nepřátelské agrese.

Vycházíme-li z těchto zásad, pak hlavním druhem operací k odrazení nepřátelské agrese jsou **obránné operace v operačním i strategickém měřítku**, při čemž je třeba připravit a vést obranu tak, aby nepřítel utrpěl porážku již na začátku války, nedopustit jeho vklínění do sestavy našich vojsk a větší ztrátu území.

Nahromadění sil i prostředků již při zahájení války může agresor **dosáhnout** skrytým uvedením ozbrojených sil do plné bojové pohotovosti, provedením mobilizace, utajeným přeskupením vojsk a vytvořením silných útočných uskupení na rozhodujících směrech. K získání převahy již při zahájení agrese má značný význam překvapení, které nelze ani v současných podmínkách i při existenci soudobých prostředků průzkumu zcela vyloučit. **Nepřítel může dosáhnout určitého překvapení stanovením nejvhodnější doby zahájení agrese, utajením příprav a neočekávaným způsobem jejího zahájení, formou vedení bojové činnosti, hromadným použitím nových zbraní a zbraňových systémů, volbou prostoru a směru soustředění hlavního úsilí.**

Možnost zahájení agrese po období příprav ozbrojených sil nepřítele nebo překvapivým napadením vyžaduje, aby v závislosti na vývoji situace byly včas v pohotovosti potřebné síly a prostředky k jejímu odrazení. To samozřejmě má vysoké nároky na připravenost a pohotovost orgánů velení i vojsk.

Je zcela logické, že **není možné mít v trvalé pohotovosti na plných počtech všechny síly a prostředky k odrazení nepřátelské agrese**. Je třeba hledat a realizovat účinná opatření, která umožní utajit uvádění ozbrojených sil do vyšších stupňů bojové pohotovosti, zámysl odrazení agrese, způsob použití sil i prostředků a chránit místa velení a vojska proti nepřátelskému průzkumu i úderům konvenčními a vysoce přesnými zbraněmi.

Možný způsob a rozsah zahájení nepřátelské agrese má vysoké požadavky na přípravu k jejímu odrazení přechodem vojsk do obrany, přípravou a úspěšným vedením obranné operace. Jde zejména o:

- udržování ve stále bojové pohotovosti nutných sil a prostředků k ničení nepřá-

telských objektů prvního pořadí, pohotovostních prostředků jaderného napadení, odražení nepřátelských vzdušných úderů při zahájení agrese, zmaření nebo zabránění překvapivému proniknutí nepřítele do hloubky našeho státního území,

- vytvoření potřebných sil k odražení nepřátelské agrese obrannou operací a podmínek pro zasazení druhých sledů a záloh k aktivní činnosti, kterou způsobit nepříteli zdrcující porážku,

- zabezpečení nutného předpokladu pro operační rozvinutí hlavních sil,

- vyčlenění sil a prostředků v hloubce, schopných v krátké době ničit nepřátelské vzdušné výsadky, diverzní skupiny, aeromobilní vojska nepřítele, zabránit zavázání hlavních sil druhých sledů do boje s těmito vojsky,

- vytvoření zásob potřebného materiálu k zabezpečení úspěšné i dlouhodobé vedené obranné operace i následné činnosti,

- zabezpečení a udržování rozvinutého komunikačního systému pro manévry vojsky a týlem,

- zajištění a udržování systému spojení i pevného velení.

Jak vyplývá z vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, nikoho nechceme napadnout, budeme se bránit proti agresi nepřítele, ale to neznamená, že povedeme jen obrannou operaci. **Aktivní obranná operace nám musí vytvořit podmínky pro přechod do protiútočné činnosti a posléze i do všeobecného útoku.**

Z tohoto hlediska je zapotřebí se také dívat na podmínky přechodu frontu (armády) do obrany, které nelze, podle mého názoru, celkově předpokládat na začátku války při odražení agrese a přípravě obranných operací.

Nezbytnost přechodu frontu (armády) do obrany je vždy způsobena konkrétní situací, která vznikne na tom či onom strategickém (operačním) směru před zahájením válečné činnosti, na jejím počátku nebo v jejím průběhu.

Soudím, že obranu je nutné chápat tak, že bude vedena jak k odražení agrese nepřítele, překrytí nebo udržení území, ušetření vojsk, sil a prostředků na vedlejších (druhořadých) směrech, tak i k vytvoření potřebné převahy na hlavních směrech v průběhu války.

Do obrany bude front (armáda) přecházet v souladu se zámyslem strategické (frontové) operace a vzniklou situací.

K odražení nepřátelské agrese může front (armáda) přecházet do obrany **předem** v souladu s přijatým zámyslem, plánem obranné operace nebo i **pod údery nepřítele**. V období ohrožení nebo na začátku války může front (armáda) přejít do obrany k odražení připravované nebo již zahájené agrese nepřítele, k zabezpečení rozvinutí vojsk na kontinentálním válčišti. Přechod do obrany pod údery nepřítele bude nejnepříznivější variantou, se kterou však je nutné počítat a kterou nelze úplně vyloučit. Za těchto podmínek je zapotřebí v krátkých lhůtách zaujmout a opevnit výhodné operační čáry, vytvořit obranné uskupení vojsk, ženijně vybudovat terén se současným palebným (jaderným) ničením nepřítele a budou-li použity jaderné zbraně uskutečněním opatření k odstranění následků po jaderných úderech a obnovením bojeschopnosti vojsk.

Základem předem připravované obrany je rozvinutý systém jaderného, palebného ničení nepřítele a hluboce členěná pásma a postavení.

Vzhledem k tomu, že po odražení agrese mohou vojska přejít do protiútočné a útočné činnosti a nepřítel bude přijímat opatření k jejich **zastavení a ničení**, může

přecházet front (armáda) do obrany i v **průběhu útočné operace** k odrazení připravovaného nebo již zahájeného útoku (protiútoku) nepřítele, při nepříznivém výsledku střetného sražení, kdy se nepříteli podaří přisunout nové zálohy, vytvořit silná protiúderná uskupení a změnit poměr sil ve svůj prospěch. V takovém případě nemusí pokračování v útoku silami frontu (armády), které jsou k dispozici, zaručovat úspěch a je možné, že pro vojska frontu (armády) vznikne nevýhodná operačně strategická nebo operační situace. Tento stav se může vytvořit v průběhu vedení útočné operace v hloubce území nepřítele výjimečně, ale myslím, že je účelné s ním počítat.

Přechod frontu (armády) do obrany je dále možný v průběhu útočné operace nebo při jejím dokončování, kdy bude nutné **přikrýt ohrožený bok** strategického (operačně strategického) uskupení útočících vojsk na válčišti, k opevnění a udržení ovládnutých čar, k odrazení úderů nepřátelských vojsk, která se snaží vyjít z obklíčení nebo k odrazení uskupení nepřítele, jenž vede úder na pomoc obklíčenému uskupení.

Přechod frontu, jeho části nebo armády do obrany může být vyzván i **vojensko-politickými důvody**, kdy buď na začátku války nebo v jejím průběhu v hloubce nepřátelského území se projeví nutnost přikrýt důležité směry na státní hranici s některým státem, např. s Rakouskem, přes jehož území by mohl nepřítel uskutečnit úder proti našim vojskům.

Při organizaci obrany v **průběhu bojové činnosti**, zvláště pod úder útočícího nepřítele, je připravován především systém palebného (jaderného) ničení, zátarasů, manévr silami a prostředky a jsou připravována obranná pásma a postavení na směrech pravděpodobného nebo již zahájeného útoku (protiútoku) nepřítele.

V minulé válce měla velký význam **obrana předmostí**, ovládnutých v konečném období útočných operací na velkých vodních překážkách, jako např. na řece Visle v prostoru Sandoměře (Žitomíru) 13. armádou 1. ukrajinského frontu, na řece Odře v prostoru Kostromi 5. údernou a 8. gardovou armádou 1. běloruského frontu apod. Tato předmostí byla výchozími prostory k vedení dalších útočných operací. I v soudobých podmínkách je jejich obrana na velkých řekách aktuální a důležitá. Je však třeba počítat s tím, že v **podmínkách použití jaderných a vysoce přesných zbraní** bude nutné předmostí obsazená v závěru útoku rozšířit na takový prostor, který by v zájmu ochrany před nepřátelskými jadernými údery zabezpečil nezbytné rozptýlení úderných uskupení vojsk armády nebo frontu, vytvářených k vedení další útočné operace a tento prostor bránit pevně vybudovanou obranou.

Do obrany v **průběhu útočné operace** může front (armáda) přecházet i za situace, kdy další pokračování v útoku **není možné nebo není účelné**. Taková situace může nastat tehdy, jestliže vojska utrpí ztráty, jejich bojeschopnost bude snížena nebo narušena a úspěch dalšího útoku by nebyl zabezpečen v důsledku nemožnosti vytvořit potřebnou převahu sil nad nepřítelem.

Obrana je možná také za podmínek, kdy bude **poměr sil vyrovnán** nebo i v případech, kdy vlastní vojska budou mít **převahu** nad nepřítelem, ale kdy se zamýšlí způsobit nepříteli rozhodující ztráty obrannou operací a teprve po zeslabení a vyčerpání nepřítele přejít do útoku k dokončení zničení jeho uskupení.

Tyto podmínky svědčí o tom, že front (armáda) může zaujmout obranu **předem buď mimo dotyk s nepřítelem nebo mimo dotyk s jeho hlavním uskupením**. Obrana

bude připravována a zaujímana i v **přímém dotyku s nepřítelem**, pod jeho tlakem i údery a ve velmi krátkých lhůtách. Přitom na různých směrech nemusí být obrana zaujímana současně.

Vzhledem k tomu, že jsou některé různé názory na úlohu obrany v současných podmínkách, chci poukázat na to, že tato úloha v soudobých operacích je dána především jejím vzájemným vztahem k útoku a jejími možnostmi i podmínkami, za kterých vzniká.

V zásadě je určována tím, že obranu vojska zaujímají zpravidla za podmínek nevýhodných pro útok, kromě obranné operace k odražení nepřátelské agrese, kdy přecházíme do obrany z důvodů známých zásad obranného charakteru vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, v podmínkách kdy iniciativu získal nepřítel, který má současně i převahu na vybraných směrech.

Za těchto podmínek je obrana nejúčelnějším způsobem využití sil a prostředků. Umožňuje vedením úderů jadernými nebo pouze konvenčními zbraněmi a obrannou bojovou činností vojsk vyrovnat bojové možnosti s nepřítelem a vyloučit nebo omezit vliv okolností a faktorů, které agresor využil k získání převahy. V dalším obrana umožňuje získat iniciativu, vytvořit podmínky k dosažení převahy nad nepřítelem a k jejímu využití přechodem do protiútočné a útočné činnosti dokončit jeho zničení.

Úloha obrany v operačním i strategickém měřítku bude spočívat ve zmaření nebo odražení či zastavení útoku strategického (operačního) uskupení na válčisti, strategickém (operačním) směru. Způsobit nepříteli ztráty, oslabit ho a vyčerpat, získat čas i iniciativu a vytvořit výhodné podmínky pro přechod do protiútočného a útočného.

Úlohu obrany **vyjadřujeme** v obecném cíli obranné operace, který bude většinou spočívat ve zmaření nebo odražení útoku uskupení nepřítele na daném směru (směrech) zpravidla v součinnosti se sousedy, způsobení ztrát útočnickovi, v oslabení a vyčerpání jeho sil, udržení důležitých prostorů, získání iniciativy a pro soustředění nových sil i prostředků a vytvoření výhodných podmínek pro přechod do útoku (protiútočného).

Je však třeba si uvědomit, že obrana nevede ke konečnému zničení nepřítele a celkovému vítězství. Z tohoto důvodu, byť budou v počátečním období války hlavní obranné operace, **zůstává obrana dočasným druhem bojové činnosti**. Je však nutné vidět, že obrana nemusí být krátkodobá, proto je třeba k této činnosti velitele, štáby a vojska připravovat a intenzivně ji procvičovat.

VÝZNAM MANÉVRU A JEHO UPLATNĚNÍ V OBRANNÉ OPERACI

Zaměření doktríny členských států Varšavské smlouvy směřuje naprosto jednoznačně k zamezení války. Obranná koncepce **není však chápána pasívně**, vyžaduje aktivní činnost, hluboce členěnou obranu, dynamickou, rozhodnou, s širokým uplatněním manévru palbou a vojsky. Jde o základní principy vedení operace a manévr má v ní rozhodující úlohu.

Bojový řád pozemního vojska Československé lidové armády (Všeob-Ř-1) vysvětluje zásady manévru v podmínkách soudobého vševojskového boje. **Stanoví základní druhy:** obchvat, obejití i vzájemnou kombinaci a odchod, které nacházejí uplatnění v útoku i obraně. Zvláštnostmi přípravy a vedením manévru motostřeleckými a tankovými svazky, útvary a palbou v obranném boji, jako samostatnou problematikou se Všeob-Ř-1 nezabývá.

Předpis operačních stupňů velení Organizace a vedení operací (Oper-1-1) větší část věnuje manévru v útočných operacích. Z praktických poznatků i studia vojenské odborné literatury je zřejmé, že vojenská věda významu a uplatnění manévru v obraně dosud nevěnovala náležitou pozornost.

Při hledání nových kvalit manévru v obraně je nezbytné vycházet z charakteru a hlavních zásad vedení boje nepřítele, zvláště útočného, který považuje za hlavní druh činnosti.

Útok dělí na období: navázání dotyku z výchozích prostorů (30 až 70 km od předního okraje), kdy jsou vysílány krycí síly, svazky přesunující se po 3 až 4 osách a s využitím palebné přípravy se rozvinují; **soustředění sil a prostředků** a vedení rozhodného úderu a **boj v hloubce** – zabezpečení rozvíjení úspěchu. Předpokládá hned po odražení protiúderů zpravidla přejít k pronásledování. Charakteristická je i současná činnost výsadků, aeromobilních součástí, zasazení druhých sledů divízi (v hloubce 15 až 20 km), armádních sborů (40 až 80 km) a skupiny armád k dokončení zničení hlavního uskupení.

Pro útočnou činnost jsou i příznačné **formy manévru nepřítele**, především: **průlom** – vyžaduje soustředění sil a prostředků do úzkého pásma (v poměru nejméně 6 : 1), **obchvat** – nepřítel jej uplatní obvykle na odkrytém boku naší obrany a **čelní útok**, který využije zpravidla na široké frontě a méně význačném směru. Základem je hromadné použití vysoce přesných zbraní do celé hloubky obrany s cílem proniknout její sestavou a ovládnout území, důležité objekty, mařit manévry druhých sledů

a záloh. Uplatněním manévru jsou vytvářeny vhodné podmínky pro vzdušně pozemní operace, které vycházejí z principu přední obrany i úderu proti silám v hloubce. Značnou úlohu má také časté, opakované použití vzdušných výsadek, které zákonitě zvyšují potřebu manévru vlastními vojsky.

Z hlediska významu manévru palbou (úderu) lze z principů vzdušné pozemní operace nepřítele jednoznačně vyvodit způsoby přípravy a uskutečnění prvního hromadného palebného úderu.

První hromadný palebný úder frontu je nyní rozhodující formou palebného ničení nepřítele při odražení agrese zahájené za použití pouze konvenčních zbraní. Zpravidla se ho zúčastní: svazky armád prvního sledu jedním až dvěma odpáleními taktických raket a vysoce přesných operačně taktických raket, několika palebnými přepady (2 až 3), většina dělostřelectva armád prvního sledu a frontové i vojskové letectvo (jedním vzletem). Manévr palbou (úderu) těchto prostředků umožňuje do celé operační hloubky nepřítele účinně ničit jeho nejdůležitější objekty, zejména na směru hlavního úderu nepřítele. Jde o organizování velení vojskům i letectvu, řízení zbraňových systémů, způsobení ztrát jeho nejdůležitějším prostředkům a uskupením a ničení systému protivzdušné obrany. Tento úder může být vykonán samostatně, nebo v rámci protivzdušné operace, jejíž součástí je i úder na objekty prvního pořadí.

Úspěšné odražení napadení nepřítele vyžaduje zahajovat boj s jeho silami a prostředky ještě v době, která předchází zahájení úderu. Je zapotřebí trvale vyhledávat, sledovat, vyhodnocovat, upřesňovat cíle, zejména objekty prvního pořadí, což vytváří daleko větší předpoklady pro manévr palbou (úderu) v reálném čase ničení.

■ **Manévr palbou** v obraně uskutečňujeme ke zmaření prvního úderu nepřítele, oslabení úderného uskupení, změně poměrů sil ve vlastní prospěch. Rozhodující podíl na plnění těchto úkolů má **palebná protipříprava**. Její provedení v celkovém systému manévru palbou může mít hlavní těžiště působnosti před předním okrajem hlavního pásma obrany (zabezpečovacího pásma) a je vyvrcholením komplexního pojetí manévru pozemních sil i prostředků do zahájení úderu nepřítele. Dále zabezpečí dokončení zaujetí plánovaných pásem obrany v závislosti na (časovém a prostorovém) mobilizačním a operačním rozvinutí vojsk.

Myslím, že manévr palbou (úderu) v porovnání s manévrem vojsky, je lépe rozpracován a na vědeckém základě správně uplatňován v teorii i praxi. Domnívám se, že nemůžeme totéž odpovědně tvrdit o manévru silami, a to je příčinou, proč vedle kvalitativního zvýšení významu manévru palbou v obranné operaci je nutné rozvíjet manévr vojsky a zdokonalovat uskutečnění obranné operace.

O způsobech vedení obrany, obdobně jako hovoříme o třech základních způsobech vedení útoku, nelze uvažovat. Třebaže ještě vojenská odborná literatura padesátých let, teorie vojenského umění, a v souladu s ní tehdejší Polní řád (z roku 1951) uvádějí dva druhy obrany – pozici a pohyblivou – současná socialistická vojenská věda uznává pouze jednu – **aktivní, všestranně odolnou obranu, schopnou vstřícně odvetnou činností odrazit hromadný úder tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů nepřítele**. Široké použití taktického letectva, vysoce přesných zbraní, bitevních vrtulníků, vzdušných výsadek, aeromobilních vojsk ve vzdušně pozemní útočné operaci nepřítele zvyšuje požadavky na protivzdušnou

a protivýsadkovou obranu. Základním rysem obrany je dynamika, manévr palbou a vojsky s cílem vytvořit co nejvýhodnější uskupení vojsk a co nejlépe je využít při plnění stanoveného úkolu, umožnit vedení překvapivých a rozhodných úderů (protiúderů) do boku a týlu nepřítele, jakož i vyvést včas vlastní vojska z prostorů jeho úderů.

Z těchto požadavků je patrný význam manévru silami a prostředky a jeho uplatnění v obranné operaci ve třech základních formách – **manévr vedený do hloubky vlastní sestavy, podél fronty, z hloubky vlastní sestavy**. Jejich současnou kombinací je uskutečňován složitý manévr – přeskupení.

■ Při **manévru do hloubky sestavy vlastních vojsk** se uplatní jeden z druhů – **odchod**, který stanoví Bojový řád pozemního vojska ČSLA pro taktický stupeň. Jak potvrzují praktické zkušenosti z operační přípravy, stejnou mírou se uplatňuje i v operačním rozsahu, ale příslušné předpisy jej neberou v úvahu. Jde o nový poznatek operačního umění, který pravděpodobně vojenská věda posoudí a pak přijme teoreticky platné zásady. Takový požadavek taktéž zdůvodňuje základní cíl soudobé obrany. Plánovaným manévrem silami a prostředky do hloubky vlastní sestavy se má především zpomalit a zastavit útok nepřítele a tím vytvořit podmínky k protiúderu (protiútok). Můžeme tedy předpokládat, že manévr silami a prostředky do hloubky vlastní sestavy – odchod – je druhem, který lze uplatnit jak v taktickém, tak i operačním měřítku.

■ **Manévrem vojsky a prostředky podél fronty** zpravidla posilujeme svazky, útvary a ostatní prvky operační sestavy, např. manévrem dělostřelectva, ženijními prostředky ze směrů, kde nepřítel neútočí, nebo je aktivní slabšími silami. Je uplatňován i tehdy, když svazky prvního sledu v důsledku palebných, jaderných úderů ztrácejí bojeschopnost a jsou vystřídány vojsky z méně důležitých směrů.

Význam manévru silami a prostředky podél bojujících vojsk spočívá v nutnosti zesílení odporu do hloubky vlastní sestavy. Uskutečňuje se i manévrem palbou, údery a přísunutím dalších vlastních sil a prostředků nebo nadřazeného, případně souseda. Zpravidla je vykonáván k maření činnosti nepřítele (v druhém období jeho útoku) na směr jeho hlavního úderu. Jde o manévr, který má v obranné operaci časté uplatnění. V důsledku toho vyžaduje více pozornosti všech stupňů velení.

Využití jednotek, útvarů a svazků z méně ohrožených směrů (přechodem nejnútnejších sil k jejich obraně) a jejich zasazení na rozhodujících úsecích obrany, bylo častým jevem v teorii i praxi sovětských velitelů ve Velké vlastenecké válce. Např. v červenci roku 1943 u Kurska se nepříteli podařilo prolomit přední okraj hlavního pásma obrany. Manévr všemi druhy palby střeleckých jednotek a dělostřelectva umožnil hned zpočátku zeslabit jeho úder a zpomalit útok. Mohutné uskupení nepřítele útočící v pásmu Voroněžského frontu postoupilo za 10 dní jen o 35 km. Za tuto dobu velitelé bránících se vojsk přijali opatření k zesílení obrany uskutečněním manévru palbou, silami na ohrožené směry. Sovětské velení nakonec přemístilo na směr hlavního úderu nepřítele sedm tankových a mechanizovaných sborů, většiny množství dělostřelectva a rychle změnilo poměr sil ve svůj prospěch. To bylo hlavním důvodem úspěchu a rozdrčení nepřítele. Tyto principy neztratily na své aktuálnosti i v současnosti a mají velký význam pro operační umění.

Domnívám se, že v teorii obrany je manévr podél fronty správně chápán, uzná-

ván a v praxi i úspěšně realizován. Jeho smyslem je zkvalitnit obranu především meněvrem palbou a bránícími se vojsky, zálohami i volnými šilami nezávanými do boje v prvním sledu, zpravidla z boků.

■ Vedení obranné operace bude častěji vyžadovat uskutečňování manévru z hloubky, týlu vlastního území k frontě. Tento manévr bude vyžadovat plnění důležitých operačních úkolů. Jde zejména o:

- vystřídání svazků v dotyku, které ztratily v důsledku bojové činnosti bojeschopnost,
- ničení výsadek, aeromobilních součástí v hloubce vlastní sestavy,
- přeskupení sil a prostředků,
- vedení protiúderu (protiútok),
- přechod do protiútočné operace,
- ničení obklíčeného nepřítele v týlu vlastních vojsk,
- zasažení operační manévrovací skupiny v obraně,
- vysazení vzdusných výsadek, úderných výsadekových útvarů a jednotek,
- vyproštění (spojení se) s vojsky, která mohou vést boj v obklíčení před čarou dotyku.

Hlavním a rozhodujícím smyslem manévru silami a prostředky z hloubky vlastní sestavy je zasadit vojska a uskutečnit úder ke zničení nepřítele, který se vklíní do naší obrany. Protože ve třetím období útoku již mohl ztratit iniciativu změnou situace a poměrů sil, organizuje obranu zejména na udržení dosaženého prostoru. Proto zaujímání obrany nepřítelem je potřebné tímto meněvrem znemožnit. Lze toho dosáhnout rychlými protiúdermi druhých sledů, které vytvářejí vhodné podmínky pro rozhodný protiútok a manévr palbou. Oprávněnost dnes již vžitě difference protiútok a protiúderu je zřejmá. Z hlediska organizace a zabezpečení uplatnění manévru z hloubky je pro oba pojmy význam manévru stejně důležitý, protože jde o aktivní pojetí plnění úkolu v obraně, avšak s rozdílnými cíli.

Protiúder – operačního významu vedou druhé sledy s cílem zničení nepřítele, který se vklíní do obrany, a obnovení původního postavení na státní hranici, nebo s původním předním okrajem obrany, s novým předním okrajem vytvořeným protiúderem na čáře některého zákopu či postavení původního systému obrany. Úspěšným zakončením protiúderu jsou zpravidla splněny cíle obranné operace.

Protiútok – operačně strategického významu vedou vojska operačně strategických záloh a řídí jej hlavní velitel na válčišti s cílem převzetí iniciativy na válčišti. Úspěchu protiútok využívají a připojují se k němu volné síly – svazky (svazy) prvního sledu.

Při stanovení nejvýhodnějšího způsobu použití sil a prostředků k odražení nepřátelské agrese je zapotřebí věnovat pozornost otázkám přípravy a vedení obranných operací různého rozsahu. Přitom je nutné správně chápat jejich cíl a vyústění k vytvoření podmínek pro protiútok, který nebude zřejmě v operačně strategickém měřítku na jednotlivých směrech zahajován současně, ale v závislosti na vývoji situace a výsledcích dosažených vedením obranné operace. To ovlivní přípravu, zahájení a vykonání manévru z hloubky.

Rozdíl mezi protiútokem a protiúderem je zcela zřejmý, avšak není problémem hlavním. Hlavní otázkou je, za jakých podmínek, situace a kterým stupněm velení protiúder (protiútok) provádět. V zásadě je třeba manévr k protiúderu uskutečno-

vat jenom v takových případech, kdy se podaří vytvořit výhodný poměr sil, jakož i zajistit jeho vhodnou účelnost v rámci vývoje situace na válčišti. Mám za to, že pro příště by mělo pravděpodobně platit, že kromě souhlasu k přípravě a vedení protiúderu, upřesní nadřízený velitelský orgán také úkol, např. k protiúderu druhým sledem frontu, hlavní velitel na válčišti. To proto, že vedení obranné operace za určitých okolností nevyžaduje uskutečnění protiúderu. Tak tomu bylo ve vhodné zvolené a poučné situaci v rámci frontového velitelsko-štábního cvičení Dukla-88. Je to důsledek změny charakteru operace k odražení napadení nepřítele. **Nový princip vyžaduje, aby na směru hlavního úderu druhé sledy a zálohy svazů zasazovaly síly a prostředky především k zesílení rozhodného protiútku v rámci přechodu do protiútočné operace na válčišti.**

Protiútok i protiúder uplatňují manévry silami a prostředky z hloubky vlastní sestavy, který se uskutečňuje nejčastěji těmito **formami**:

● **při protiúderu:**

- částí sil a prostředků na poutacím směru, zasazení protiúderného uskupení k úderu do boku (boků) nepřítele,
- spojení vstřicných úderů hlavních sil do boku a týlu,
- spojení vstřicných úderů částí sil na čelní uskupení nepřítele s údery hlavních sil do jednoho boku hlavních sil,
- využití mezer v sestavě nepřítele (po úderech jadernými a konvenčními zbraněmi),
- úder hlavních sil do týlu nepřítele ve spojení s krycí činností částí sil z boku a čela,
- ničení obklíčeného nepřítele údery na sbíhavých směrech s čelním poutáním,

● **při přechodu do protiútku:**

- roztínavé čelní údery na jednom nebo několika nejkratších směrech s cílem rozdělit hlavní síly nepřítele a zničit je po částech,
- využití mezer v sestavě nepřítele po úderech konvenčními (jadernými) zbraněmi,
- částí sil na poutacím směru a úder hlavních sil z hloubky vlastní sestavy na hlavní uskupení nepřítele,
- spojení vstřicných úderů částí sil do boku s údery hlavních sil proti hlavnímu uskupení nepřítele (mnohdy i čelně),
- úder hlavních sil a prostředků do týlu se zasazením operačních manévrovacích skupin a vysazení úderných výsadkových útvarů, jednotek a vzdušných výsadků různého určení,
- průlom obrany nepřítele s palebnou přípravou a údery vojsk do boku a týlu s následujícím rozvinutím útoku do hloubky,
- pronásledování nepřítele s využitím mezer k vyjití do týlu jeho hlavních sil a k ovládnutí prostorů a objektů v hloubce za širokého využití operačních manévrovacích skupin a vzdušných výsadků.

Při přechodu k aktivní činnosti v obraně mohou být využity i stejné formy manévru. Vždy je však potřebné vyjít z konkrétní situace, poměrů sil, zámyslu plnění úkolu, množství vlastních vojsk a činnosti nepřítele. Manévry vojsky má přitom nezastupitelnou úlohu. To svědčí o potřebě získat nové poznatky, které mohou ovlivnit jeho efektivní uplatnění.

Pro splnění cílů obranné operace má rozhodující význam protiúder. Základem kvality manévru při jeho realizaci je rychlé provedení a překvapení, kterého dosahujeme správnou dobou vyražení. Přitom je nezbytné zvažovat vzniklou situaci a možnost její změny do zahájení protiúderu, vzdálenosti prostorů rozmístění vševojskových svazků od čáry přechodu ke zteči, dobu potřebnou na přípravu bojové techniky, zbraní, lidí atd.

Při protiúderu platí zásady, že úspěch bude mít tehdy, podaří-li se v co nejkratším čase shromáždit nezbytné informace, přijmout rozhodnutí, stanovit úkoly, organizovat součinnost vojsk, připravit a uskutečnit rozhodné údery na nepřátelské objekty prvního pořadí, včas přisunout a zasadit volné síly z hloubky.

Aby bylo možné v každém konkrétním případě stanovit zdůvodněné kvalitativní a kvantitativní požadavky na manévr protiúderného (protiútočného) uskupení, je nezbytná podrobná analýza, ze které můžeme vyvodit potřebné podklady. Rozhodující úlohu přitom mají kalkulace a propočty, o kterých se zmíním v dalším článku.

SOCIÁLNĚ POLITICKÉ A SOCIÁLNĚ PSYCHICKÉ ASPEKTY ŘÍDÍCI PRÁCE VELITELŮ I ŠTÁBŮ V PROCESECH BOJOVÉ A POLITICKÉ PŘÍPRAVY

V procesech řízení bojové a politické přípravy (BPP) současná situace u vojsk i na vojenských školách vyžaduje věnovat trvalou pozornost praktické výměně zkušeností, aby řídicí orgány byly informovány v širších souvislostech o vznikajících problémech přípravy vojsk i štábů a podílely se na jejich řešení. V podmínkách vojenských škol jde pak především o přípravu řídicích pracovníků, aby vycházeli z důkladné znalosti věci a těsné spolupráce s podřízenými i nadřízenými orgány řízení. Aby tak stále zvyšovali svůj konkrétní podíl na řízení včetně kontroly práce spolupracovníků ve štábech, vytvářeli „vhodné“ klima náročnosti. To ovšem vyžaduje, aby soustavně pečovali již ve škole o všestranný rozvoj vlastní osobnosti.

Vědeckopedagogický sbor VA AZ po reorganizaci některých pracovišť, kdy byla **vytvořena katedra řízení každodenní činnosti vojsk**, má všestrannou možnost prakticky působit na rozvoj osobnosti posluchačů – absolventů školy. Z hlediska nové katedry ve vztahu k problematice řízení BPP musí být uplatňován vliv především na oblast přesného vymezení funkčních povinností a práv orgánů řízení v procesech organizace přípravy i realizace opatření bojové a politické přípravy.

Současně tak působit na získávání praktických návyků i dovedností při zpracovávání plánovací dokumentace, řízení porad a shromáždění k upřesňování úkolů BPP v průběhu výcvikového roku.

Na velitelsko-štábní pracovníky a absolventy vojenských škol jsou stále zvyšovány nároky ve všech oblastech řízení. Proto je zapotřebí uskutečňovat jejich psychickou přípravu se zaměřením na zvládnutí přípravy řídicích procesů bojové a politické přípravy ve všech potřebných souvislostech.

Sociálně politické a sociálně psychické aspekty řídicí práce velitele a štábu v procesech bojové a politické přípravy

Řízení procesů BPP tvoří v podstatě ucelený systém. Přesto je možné z analytických důvodů kvalitativně rozlišit jeho různé stránky. „Obvykle může jít o vojenskoodbornou stránku, organizačně technickou stránku a stránku sociálně politickou“. (A. Řehoř – Velení vojskům.) Jednotlivé stránky tak tvoří objektivní základ konkrétní řídicí práce orgánů velení.

U vojenskoodborné i organizačně technické stránky řízení bojové a politické přípravy vystupuje do popředí řízení:

- konkrétních odborných úkolů velitelů, zástupců velitele, velitelů druhů vojsk, náčelníky speciálních vojsk a služeb pomocí organizačních norem,
- procesů velitelsko-štabních činností s využitím stanovených norem, technických a výpočetních prostředků (do jisté míry i pomocí organizačních norem).

Sociálně politická stránka směřuje k politickému vedení podřízených pracovníků při řešení problematiky BPP. Může zahrnovat:

- sociální a politické předpoklady,
- specifické zvláštnosti řízení pracovních kolektivů ve štábu,
- působení na výsledky (důsledky) řízení bojové a politické přípravy.

Každá z těchto stránek úzce souvisí s vedením velitelsko-štabních kádru daného velitelského stupně. Proto k nim přistupují i **sociálně psychické aspekty řízení**. Bez základních poznatků psychologie se nemůže obejít žádný velitel, zástupce velitele, velitel i náčelník druhů vojsk, speciálního vojska a služby, který chce cílevědomě působit na podřízené. To znamená úspěšně je vést, vychovávat, odborně připravovat pro výkon funkce, objektivně je hodnotit, podněcovat pro kvalitní plnění úkolů a rozvíjet jejich tvůrčí schopnosti i morální politické vlastnosti.

Funkcí praktického naplňování **sociálně politické stránky řízení bojové a politické přípravy** je:

- zabezpečovat, aby řídicí velitelsko-štabní činnosti všestranně realizovaly linii stanovenou vojenskou politikou KSČ i příslušné rozkazy ministra národní obrany na výcvikový rok,
- utvářet účinný ideologický, politický, mravní, citový a kulturní profil velitelů (náčelníků),
- zdokonalovat optimální pracovní prostředí, které podmiňuje politické postoje k sociálně politickému zřízení, obraně vlasti a vysoké efektivnosti plnění úkolů.

Tato oblast je svou problematikou nejsložitější a nejnáročnější, a to proto, že je spojena s konkrétními lidmi a s jejich každodenním plněním funkčních povinností. Pozitivních výsledků v oblasti řízení BPP lze dosáhnout především kvalitativní změnou naplňování sociálně politické stránky řízení. To znamená **dialektickým chápáním vojenskoodborné i sociálně politické stránky řízení bojové a politické přípravy orgány velení**.

Sociálně psychologické aspekty řídicí práce

Psychika je funkcí vysoce organizované hmoty, tj. mozku a nervové soustavy. Jejich činnost má základní význam pro správný rozvoj funkcí duševního života velitelů, jejich zástupců, velitelů druhů vojsk, náčelníků speciálních vojsk a služeb. Je proto zcela objektivně nutné „šetřit“ nervovou soustavu podřízených, nezatěžovat je výsledky své nedostatečně promyšlené řídicí práce a vytvářet tak příznivé podmínky pro jejich rozvoj a organizaci BPP, aby s vysokou erudicí i efektivností byli připraveni plnit úkoly v procesech organizace a vedení boje. Tím efektivně uplatnit v konkrétní práci dosažené výsledky.

Na **dobrou funkci** nervové soustavy má bezesporu vliv pracovní prostředí, velitel, náčelník, organizace KSČ, SSM, pracovní kolektiv, promyšlená cílevědomá práce, kázeň a pořádek na pracovišti, promyšlené a včas vydávané pokyny pro plnění pracovních úkolů.

Nepříznivě na průběh řídicích procesů při plnění velitelsko-štabních činností, kterými jsou řešeny problémy obsahu i průběhu řízení bojové a politické přípravy, působí:

- neujasněnost úkolů,
- oslabení součinnosti pracovní vazby uvnitř pracovních kolektivů ve štábu,
- snížená tvůrčí práce velitele, jeho zástupce, velitelů druhů vojsk, náčelníků speciálních vojsk a služeb.

Nesprávné pracovní vztahy zcela objektivně oslabují energii, nervovou soustavu a mohou se nepříznivě projevit jako negativní důsledek i v pracovním výkonu orgánů řízení.

K tomu přistupuje v posledním období i skutečnost, že v procesech řízení bojové a politické přípravy přibývá řada velitelsko-štabních činností, které vyžadují:

- vyšší duševní vypětí,
- širší pozorovací schopnost.

- cílevědomost,
- paměť a reakční rychlost (postřeh),
- operativnost,
- předvídavost,
- schopnost „aplikovaně“ realizovat v konkrétní praxi výsledky rozborů apod.

Jedním ze základních předpokladů rozvoje kladného vztahu pracovních kolektivů (orgánů řízení) k řešení problémů organizace řízení bojové a politické přípravy je diferencovaný výběr druhů činností, které nejvíce využívají schopností, zájmů a pracovních zkušeností jednotlivých pracovníků. Jde v podstatě ze strany velitele, jeho zástupců a náčelníků o odbornou profesionální práci, která příznivě řeší složité problémy v oblasti řízení.

Řídicí práce má proto řadu speciálních požadavků na velitele a náčelníky. Rozhodující úlohu mají takové psychické aspekty, jako je vnímavost, rychlost, pohotovost reakce, postřeh, správná úvaha, které spolu s odbornými znalostmi objektivně vedou k plynulému řízení podřízených skupin (oddělení) ve štábu.

Osobní zainteresovanost v řídicích procesech BPP je jedním z nejdůležitějších psychologických aspektů uvědomělého postoje orgánu řízení k pracovním činnostem či úkolům. Tvoří totiž psychologický základ uvědomělého vnímání ideologických a morálních faktorů. Je-li pracovník (funkcionář) osobně zainteresován (hodnocen za kvalitu práce), pracuje svědomitě, s větší chutí, tvůrčím způsobem a plní tím i morální požadavky, které od něho vyžaduje armáda (společnost).

Osobní zainteresovanost v řídicí práci spojená s organizací bojové a politické přípravy může obsahovat v podstatě tři základní složky:

- hmotného zájmu nebo přijatého závazku,
- tvořící tvůrčí a poznávací aktivitu,
- osobního zájmu na příslušnou vazbu k pracovnímu kolektivu.

Na úrovni jejich uspokojování přirozeně závisí i psychologický vztah k řídicí práci, který zabezpečuje vysokou efektivnost přijímaných i realizovaných opatření v probíhajících procesech BPP.

Důležitými složkami psychické stránky velitele, jeho zástupců, velitelů druhů vojsk, náčelníků speciálních vojsk a služeb, pevně spjatými s temperamentem a charakterem jsou jejich emocionální a volní vlastnosti, které zanechávají charakteristickou stopu na jejich konkrétním chování, vojenském vystupování a pracovní činnosti.

Emocionální vlastnosti jsou především:

- stabilita (schopnost čelit těm vlivům, které mají za následek emoce),
- vznětlivost,
- intenzita,
- rychlost emocí.

Volní vlastnosti se projevují především v cílevědomosti, samostatnosti, rozhodnosti, ukázněnosti, sebeovládání, odhodlanosti a pracovní statečnosti při realizaci úkolů.

Psychologické činitele podstatně ovlivňují takové vlastnosti daného pracovního kolektivu štábu (skupiny, oddělení), jako jsou:

- dosažený stupeň organizovanosti řídicí práce,
- úroveň forem výměny informací v systému řízení bojové a politické přípravy,
- úroveň dosažené (prakticky prokazované) iniciativy a tvůrčích přístupů ve velitelsko-štabních pracích,
- produktivita, kvalita a efektivnost těchto prací, které působí na stav řízení i výsledků BPP.

Jakékoli zanedbání sociálně psychologických aspektů zcela objektivně vede ke vzniku psychologických bariér a tím se vytváří negativní potíže v řídicí práci velitelů (náčelníků). (Viz – Velení vojskům, VA AZ Brno, 1987.)

Psychologické bariéry vznikají obvykle při zavádění nových pracovních metod nebo nové techniky. Příčinou je zpravidla konflikt mezi novými požadavky a vytvořenými psychologickými stereotypy ze „zažitých“ řídicí práce. (Navyklé pracovní postupy a přístupy k řešení organizace bojové a politické přípravy apod.)

Každý orgán řízení (skupina, oddělení, celý štáb) má svou sociální a psychologickou strukturu. Ta vyjadřuje konkrétní formální vztahy a svazky, které přirozeně vznikají mezi pracovníky při plnění stanovených úkolů. Jejich základ spočívá na funkčních povinnostech, přijatých, běžně uplatňovaných organizačních normách a na autoritě velitele (náčelníka).

Psychologická struktura v podstatě zachycuje neformální vztahy, které vznikají jako výsledek společné (příznivé) spolupráce a zájmů. Projevují se ve vzájemném respektování, účte a pomoci při plnění velitelsko-štábních činností v procesech řízení bojové a politické přípravy.

Ze sociálně politických a sociálně psychologických aspektů řídicí práce velitele a štábu v procese bojové a politické přípravy lze odvodit řadu **praktických opatření**. Myslím, že za hlavní lze pokládat:

- výsledek (dosažený efekt) jako kritérium hodnocení konkrétní velitelsko-štábní činnosti,
- podporu těch pracovníků, kteří prakticky uplatňují nejúčinnější pracovní metody, jež zabezpečují vysokou produktivitu činností spojených s procesy řízení,
- vytváření podmínek pro názory podřízených na pracovní postupy, součinnostní vazby a funkčnost přijatého systému řízení,
- předcházení neorganizovanosti a živelnosti v činnosti jednotlivců, skupin nebo oddělení včasnými a všestranně promyšlenými pokyny pro práci na přípravě porad, shromáždění a plánovacích dokumentů bojové a politické přípravy.

AUTOMATIZOVANÝ DENNÍ INFORMAČNÍ SYSTÉM

Náročnost řešení úkolů při zabezpečování každodenní činnosti vojsk vyžaduje jejich racionalizaci s využitím prostředků, které tuto cestu umožňují, tj. výpočetní techniky. To vedlo velitelství Západního vojenského okruhu (VZVO) k postupnému vytváření automatizovaného denního informačního systému – AUDIS k racionalizaci a automatizaci procesů **sběru, zpracování a výdeje informací** o stavu plnění úkolů, činnosti a událostech ve vojskách okruhu, poskytování nezbytných informací pro plánovací, rozhodovací a řídicí činnost.

AUDIS Západního vojenského okruhu (ZVO) a jeho postupné řešení vychází ze současného stavu poznání informačních toků, pracovních procesů a ze struktury zpracovávaných dokumentů. Systém respektuje nynější hlavní zásady, metodiku práce, rozkaz a nařízení upřesňující plánovací a vyhodnocovací procesy ve štábu. Protože AUDIS ZVO vyžaduje sběr a předávání informací od vojsk, budou postupně, v návaznosti na tento systém, budovány Denní informační systémy armády – DENISA a dále pak automatizované informační svazkové systémy – ASIS (především u vševojskových svazků). Vazby mezi těmito systémy – viz. **obr. 1.**

Při řešení **struktury systému AUDIS ZVO** a jednotlivých částí informačního systému jsme vycházeli z analýzy dosavadního způsobu sběru, zpracování a výdeje informací. Byly vyhodnoceny poznatky z řešení obdobných systémů na ostatních stupních velení a využity zkušenosti ze zpracování dílčích projektů, které řeší problematiku velení a řízení vojsk i materiálně technické zabezpečení pomocí výpočetní techniky na stupních FMNO, okruhu i armád. Celý systém je rozdělen do relativně samostatných podsystémů, které působí v jednotlivých oblastech velení a řízení na ZVO. Podsystémy jsou v oddělených bodech propojeny vzájemným nebo jednostranným předáváním informací.

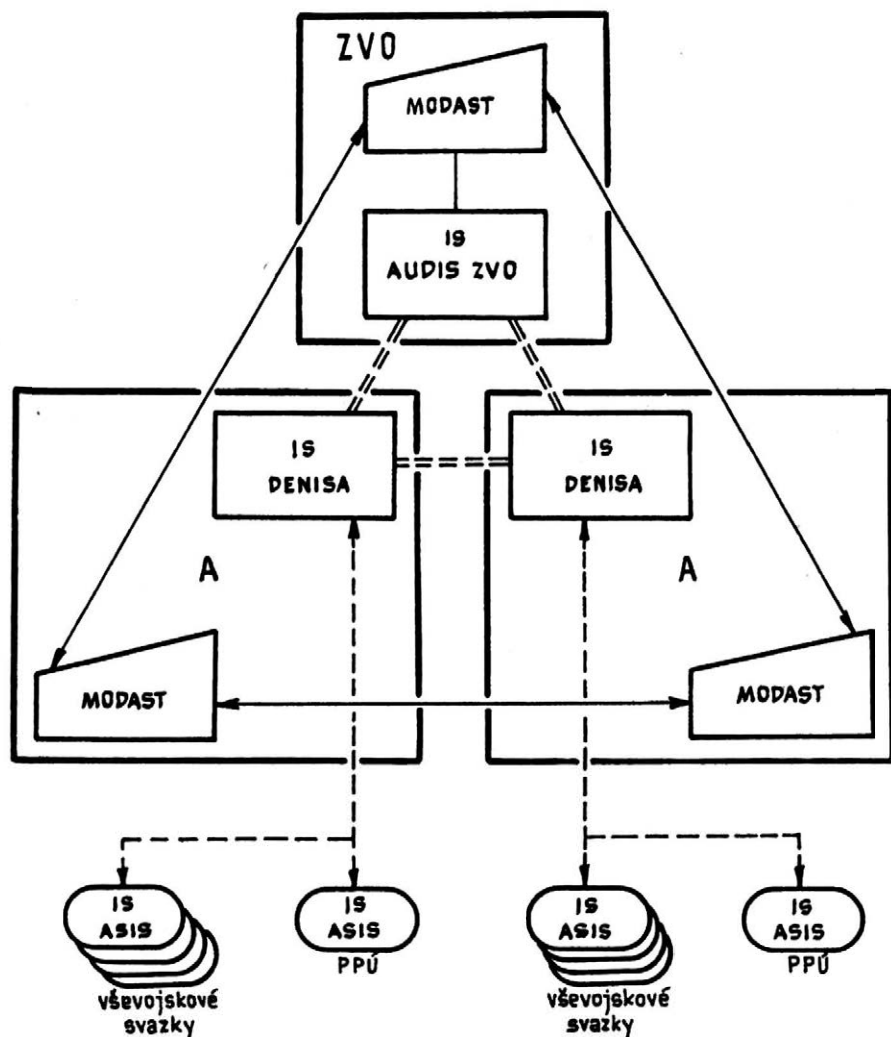
Jádrům tohoto informačního systému jsou **podsystémy, jež řeší přímo otázky velení a řízení na velitelství ZVO**. Tato oblast je z hlediska automatizace informačních procesů **nejzájímavější**, a proto se jí dále budu zabývat podrobněji. Kromě ní jsou do AUDIS ZVO **zařazeny i podsystémy**:

- teritoriálního velení – TERIT,
- přípravy zaměstnání k zabezpečení polní činnosti – OPER,
- samostatný zpravodajský podsystém – ARZIS,
- kádrového – KAROZA, finančně ekonomického – FINEZA a materiálně technického zabezpečení – MATEZA,
- mobilizační – MOBIL.

Struktura podsystémů AUDIS a jejich vzájemná vazba – viz. **obr. 2.**

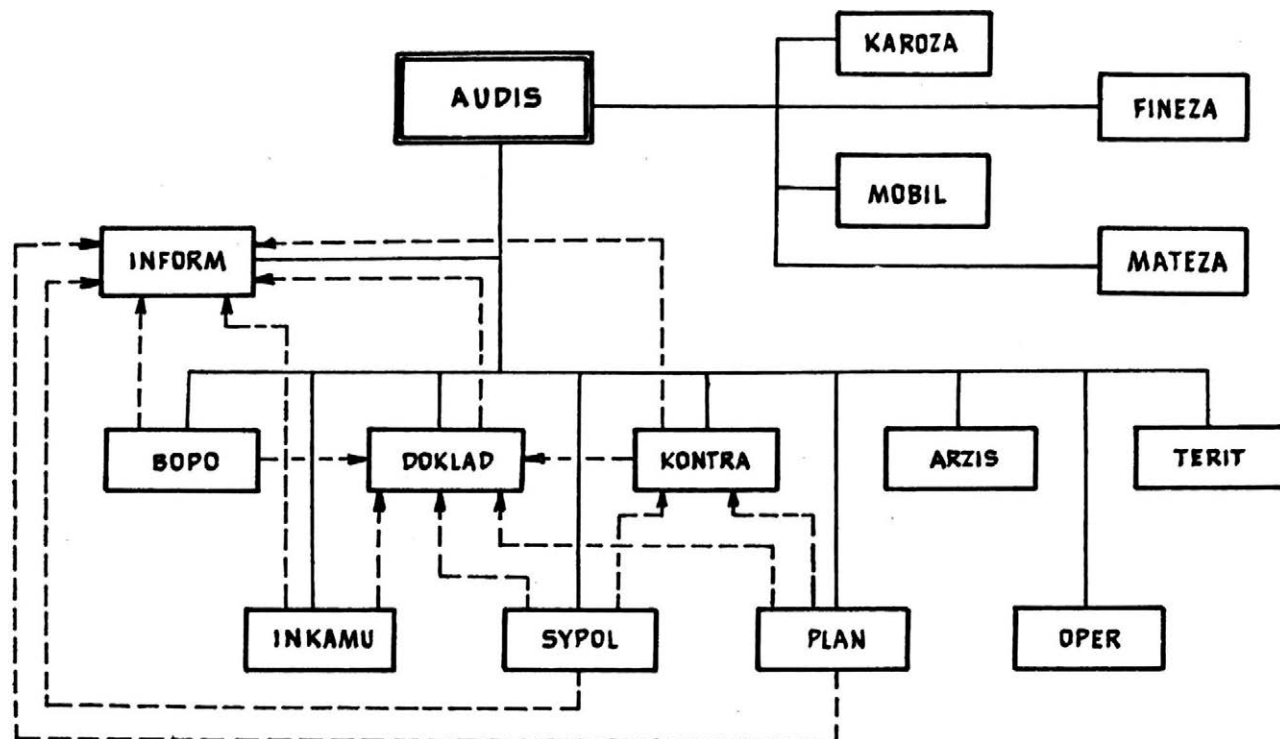
Podsystémy jádra informačního systému AUDIS

Podsystémy AUDIS ZVO jsou rozpracovávány formou jednotlivých úloh, které řeší vybranou tematiku. Při jejich volbě jsme vycházeli z potřeb velitelství okruhu, ze zavedené výpočetní techniky a z omezených kapacitních možností projektového pracoviště.

- ===== utajený mezipočítačový přenos informací a dat
 ————— utajený přenos informací a dat přenosovým zařízením MODAST
 - - - - - ostatní způsoby utajeného přenosu informací a dat

Obr. 1

Obr. 2

Podsystem bojové pohotovosti – BOPO – řeší automatizované zpracování bojového rozdělení ZVO a zpracování údajů o bojeschopnosti vojsk na základě hlášení podřízených. Výsledné informace jsou připraveny formou tabulek a přehledů potřebných pro velitelství okruhu a zároveň jsou předávány na FMNO utajeným přenosem dat. Jejich část je využívána INFORM a DOKLAD podsystemem.

Podsystem plánování – PLAN – automatizované zpracování, výdej a vyhodnocení plánovacích dokumentů. Vychází z připraveného plánu hlavních úkolů a základních opatření velitelství a štábu ZVO na výcvikový rok a zpracovává plán na dva měsíce. Správám umožňuje přípravu měsíčního plánu. K operativnímu řízení jsou určeny kalendářní plány na den a týden. Podsystem dále umožňuje zpracování přehledu hlavních plánovaných akcí u armád a svazků na základě informací z podřízených informačních systémů. Řešení napomáhá rozpracování až osobních plánů příslušníků štábu.

V další části podsystemu budeme řešit vyhodnocování plnění plánu štábu ZVO a vybraných úkolů armád a svazků.

Informace z plánování i z vyhodnocování plánu budou využívány v INFORM a DOKLAD podsystemu.

Podsystem vyhodnocování kárně a mimořádných událostí – INKAMU – eviduje informace o mimořádných událostech, trestných činech, haváriích a důležitých událostech u vojsk. Umožňuje zpracování (formou výstupních informací) požadovaných přehledů, srovnání a vyhodnocení údajů s minulým výcvikovým rokem ve volně zvoleném období. Výstupní informace jsou využívány v podsystemu INFORM a DOKLAD a slouží jako aktuální informace pro rozborovou činnost. Součástí tohoto podsystemu bude i zpracování informací o odvelování vojsk a techniky, které umožňuje analyzovat stav rozvelení a organizovat účinnou kontrolní činnost u ovelených jednotek.

Podsystem kontrolní činnosti – KONTRA – bude zajišťovat plánování, vyhodnocování a analýzu výsledků kontrol. Cílem podsystemu je sladit plán této činnosti jak v rámci velitelství ZVO, tak i u armád a tím zefektivnit kontroly. Důsledným vyhodnocováním a analýzou dosáhnout zkvalitnění kontrolní činnosti, poskytnout informace o stavu přípravy a vyvíjenosti vojsk k rozhodnutí o dalším jejím zaměření. Podsystem bude poskytovat ucelené informace o četnosti kontrol na jednotlivých správách a odděleních ZVO, armád, u svazků a útvarů.

Zpracovaná úloha bude realizována i v informačním systému DENISA u armád a bude možné získávat informace o kontrolní činnosti svazů i vševojskových svazků.

Získané informace je možné využívat v INFORM, DOKLAD a PLAN podsystemu.

Podsystem bojové přípravy – SYPOL řeší automatizované zpracování, evidenci a výdej informací o plnění úkolů ve vybraných oblastech bojové přípravy. Zpracované informace jsou vydávány jako formalizované tabulky. Vstupní informace získáváme z hlášení podřízených armád a svazků, výstupní informace budou využívány v INFORM a DOKLAD podsystemu. Pracovníkům správy bojové přípravy pak systém umožňuje provádění hodnotných analýz tím, že získané výsledky jsou zpracovávány počítačem do požadovaných přehledů a jsou vyhodnoceny i kvalitativní ukazatele. Do zpracování byly zatím zahrnuty informace o přípravě velitelů a štábu, taktické a střelecké přípravě z ručních i lafetovaných zbraní, řízení bojových vozidel, vyhodnocování období výcviku jednotlivce i jednotek. Kromě hodnocení sledujeme i účast osob na zaměstnání, průměrnou známku a plnění plánu k zadanému termínu.

Řešení podsystemu předpokládá vytvoření odpovídajících databází i na armádách a řešení úlohy i na tomto stupni. Tím by se na VZVO předávaly (utajeným přenosem dat) získané informace přímo do okružové databáze a vyhodnocování u okruhu i armád by bylo jednodušší.

Informační podsystem – INFORM – bude zabezpečovat automatizovaný výdej základních informací z oblasti plnění úkolů bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy a kontrolní činnosti. Většinu vstupních informací získává z ostatních podsystemů AUDIS ZVO a část i od podřízených armád a svazků.

Pro rychlou informovanost štábu tam budou zařazeny i důležité informace vložené do podsystemu pomocí terminálové sítě přímo správami a odděleními okruhu.

Zvláštní oblastí podsystemu je úloha, která zajišťuje aktuální informace o celkovém hodnocení vševojskových útvarů a vševojskových i vojskových svazků. Budeme sledovat všechny základní oblasti hodnocení včetně mimořádných událostí, náborů a finančních škod. Podsystem umožňuje i porovnání hodnocení s předcházejícím rokem a určuje tendenci současného stavu.

Výstupní informace z úloh podsystemu budou vydávány formou nabídky a následného výběru uživatelem většinou na terminálu. Informace závažnějšího charakteru mohou být zpracovány formou výstupních sestav na tiskárně.

Podsystem – DOKLAD – je zpracováván jako základní informace pro velitele o splnění týdenních úkolů a o úkolech příštího týdne. Bude připravován na základě informací z ostatních podsystemů a hlášení armád a podřízených svazků. Kromě nich poskytuje i základní souhrnné informace o plnění rozhodujících úkolů a o stavu vševojskových útvarů a vševojskových i vojskových svazků za měsíc, srovnává a vyhodnocuje nejlepší a nejhorší v jednotlivých kategoriích.

Do tohoto podsystemu jsou zahrnuty i úlohy pro velitele ZVO, které poskytují komplexní informace o stížnostech, žádostech a oznámeních, čerpání finančních limitů velitele a důležité společensko-politické informace pro každodenní činnost.

Při budování jednotlivých podsystemů AUDIS jsme vycházeli z toho, že bude nutné **vzájemné předávání informací mezi informačními systémy okruhu a armád**. Přitom způsob předávání informací vychází z potřeby realizovat propojení pouze na úrovni podsystemů. Vlastní propojení bude realizováno dvěma způsoby. Jednak **přímým propojením** počítačových sítí pomocí mezipočítačového utajeného přenosu dat, které umožňuje vzájemné předávání souborů dat mezi počítačovými systémy. Druhý způsob spočívá v předávání datových informací **nepřímým**, pomocí samostatných přenosných zařízení (utajeným přenosem), a bude používán hlavně k přenosu dat od podřízeného svazu na okruh a pro zpětný přenos zpracovaných informací. Další jeho využití je založeno na tom, že některé zásadní informace zpracované na nižším stupni velení musí být před předáním schváleny náčelníkem zodpovědným za obsah dané informace. V tomto případě tedy nelze použít přímého přenosu.

Analýza způsobů přenosů informací mezi automatizovanými systémy na různých stupních velení svědčí o tom, že každý podsystem je nutné řešit i z tohoto hlediska. To znamená, že je nezbytné definovat obsah a formu informace, která bude přenášena a jako taková musí být systémem na dané velitelské úrovni zpracována a přenesena. To ale nutně zavazuje zpracovatele i uživatele k ujednání každé informace jak po obsahové, tak i formální stránce. Jinak se vzájemné propojení systémů různé úrovně velení stane značně problematické.

Výstavba informačního systému je realizována na minipočítačích ADT 4700. Komunikace s počítačem je zabezpečena přes terminálová pracoviště umístěná na správách velitelství ZVO. Terminálové pracoviště tvoří klávesnice s obrazovkou typu SM 7202 a mozaiková tiskárna s rozsahem 80 znaků na řádku. Postupně budou modernizované minipočítače řady ADT se zařízením k přenosu dat zavedeny i na štábech vševojskových armád. To umožní přímý přenos informací od podřízených svazů utajeným mezipočítačovým přenosem dat. Současně jsou budovány FMNO další přenosové cesty, které budou využívat zařízení MODAST. Tím dosáhneme nepřímého propojení armádních a okruhových informačních systémů.

Vlastní programové zabezpečení informačního systému AUDIS ZVO je uskutečňováno s využitím současného základního a aplikačního programového vybavení minipočítačů ADT 4700 v operačním systému DOS-V. Vypracování speciálního uživatelského zabezpečení pro informační systém řeší okruhové výpočetní středisko.

U řady podsystemů je s úspěchem využíván databázový systém ARMIS aplikovaný na řízení každodenní činnosti vojsk.

Důležitým opatřením k zajištění bezchybného provozu terminálové sítě je zabezpečení systému **proti úniku informací** a proti jejich **zneužití a znehodnocení**. Systém zároveň musí umožňovat zpracovávat kteroukoli úlohu z libovolného terminálového pracoviště, ovšem pouze oprávněným pracovníkem. Každý uživatel se přihlašuje jménem a heslem, což zabez-

pečuje oprávněnost přístupu. Rozsáhlost systému a poměrně malá kapacita diskových pamětí neumožňuje teoreticky pracovat všem uživatelům současně, a je proto nutné alespoň rámcově provoz plánovat.

Zkušenosti z provozování dosud zpracovaných úloh AUDIS

Automatizovaný denní informační systém ZVO je budován od roku 1986. Jako první byly zpracovány úlohy podsystemu **bojové a mobilizační pohotovosti** – Bojové rozdělení velitelství ZVO – BORO a Bojeschopnost vojsk ZVO – BOVO. Po několika týdnech zkušebního provozu, který probíhal současně s ručním zpracováním, byly ověřeny úlohy a přešli jsme jen na automatizované zpracování. Praxe potvrdila, že **rozdělení je přesnější, zpracování trvá necelou hodinu** a ušetří se práce funkcionářů.

Podsystem je zpracován tak, aby údaje do něho mohl vkládat buď pracovník operační správy nebo příslušník každé správy přímo z termínu. Je možné využívat již dříve zavedených údajů a vykonávat pouze změny. Radou kontrol, které provádí počítač ihned při vkládání dat, se značně zjednodušilo a zpřesnilo každodenní zpracování a prakticky vyloučilo chybné zadání vstupních dat.

V dalším jsme připravili **Plán hlavních úkolů a základních opatření velitelství a štábu ZVO** – PHU, a to jak na výcvikový rok, tak i na dva měsíce. Některé správy a samostatná oddělení velitelství ZVO již přešly na zpracování měsíčních plánů na počítači. I v tomto případě se zavedení výpočetní techniky osvědčilo nejen v úspoře práce, ale i v ujednacení názvů, formulace úkolů a jejich uspořádání.

Podsystem pro vyhodnocení **Mimořádných událostí a kázně** – INKAMU byl řešen v úzce součinnosti se zadavatelem (oddělením služby vojsk). Jeho efektivnost spočívá v přesnosti a aktuálnosti. Podařilo se nám přesně splnit požadavek zadavatele a zabezpečit i otevřenost systému, to znamená vyhodnocovat další, v paměti uložené ukazatele. Základem této úlohy je možnost porovnání současného stavu (po jednotkách) s volitelným obdobím předcházejícího roku, což se v praxi potvrdilo jako rozhodující činitel, který naznačuje okamžitou tendenci – nárůst nebo pokles počtu událostí.

Při realizaci jednotlivých úloh podsystemů jsme přijali princip, že si je budou uživatelé zásadně **zpracovávat samostatně** z terminálových pracovišť. Tato zásada, i přes určitou nedůvěru (na začátku) se plně osvědčila. Dnes tato opatření pokládají všichni za samozřejmé. Výrazně to ovlivnilo pozitivní názory na využití výpočetní techniky v práci velitelství ZVO.

V současné době byl dokončen podsystem SYPOL, který řeší **vyhodnocování vybraných předmětů bojové přípravy**. Jsou sledovány výsledky u vševojskových divizí s důrazem na vševojskové útvary, a to v přehledech, jež umožňují potřebné analýzy a podklady pro správu bojové přípravy. Vlastní zpracování úlohy je jak pro potřeby velitelství ZVO, tak i pro jednotlivé armády s tím, že získané informace od nich budou předávány utajeným přenosem dat i na okruh.

Budovaný automatizovaný denní informační systém AUDIS ZVO **zkvalitňuje a zefektivňuje organizační a řídicí práci velitelství okruhu** důsledným využíváním terminálové sítě přímo na složkách. Struktura tohoto systému formou podsystemů umožňuje jednak postupné zavádění úloh a jednak učí uživatele pracovat s terminálem a tím i využívat možnosti počítače. Pechod k interaktivnímu ovládání počítače uživatelem je jedním z hlavních předpokladů funkce celého systému, protože zapojuje uživatele přímo do procesu zpracování úlohy. Dává mu možnost podle momentální potřeby určovat rozsah i volbu vhodné doby zpracování. To je jeden ze základních předpokladů k tomu, aby byl počítač skutečným pomocníkem organizační a řídicí práce. Zkušenosti z provozování již ukončených podsystemů (BOPO, PLAN, INKAMU, SYPOL) to plně potvrzují.

K PRÍPRAVE ZÁLOH

Príprava záloh je v ČSLA považovaná za dôležitú a neoddeliteľnú súčasť bojovej a mobilizačnej pohotovosti vojsk, posilňovanie ich účinnosti a akcieschopnosti. Preto zaväzuje veliteľov, náčelníkov a politických pracovníkov k zvyšovaniu ideovo-politickej úrovne a vycvičenosti záloh pri ovládaní novozavádzanej a modernizovanej bojovej techniky cestou efektívneho využívania jednotlivých druhov cvičení.

Pre zvyšovanie účinnosti prípravy záloh prispieva predovšetkým premyslené plánovanie a organizovanie prípravy a priebehu cvičenia, náročné hodnotenie činnosti veliteľov a politických pracovníkov. Prípravu záloh pozitívne ovplyvňuje aj usku-točňovaná cieľavedomá straníckopolitická práca, zameraná na objasňovanie vojenskopolitických dokumentov vo výcvikovom roku, záverov XVII. zjazdu KSČ, Ce-loarmádneho straníckeho aktívu a významných spoločensko-politických udalostí.

Jednotlivé druhy vojenských cvičení sa využívajú aj na propagovanie vojenskej politiky KSČ, nášho spojenectva so Sovietskym zväzom, zásad proletárskeho internacionalizmu, na ukazovanie reakčnej podstaty a agresívneho charakteru súčasného imperializmu a jeho vojnových príprav, ktoré predstavujú reálne nebezpečenstvo pre socializmus, mier a pokrok.

Jedným z predpokladov kvalitného plnenia úloh v oblasti prípravy záloh je dôkladné **splánovanie ich povolania** v súlade s hlavnými opatreniami plánu bojovej a politickej prípravy (BPP), potrebami zabezpečenia veliteľsko-štábných a tak-tických cvičení a života útvarov. Teda zladenie plánov zväzkov a útvarov s plánmi cvičenia miestnych vojenských správ v termínoch a počtoch na stupni zväzu.

Neoddeliteľnou súčasťou opatrení, ktoré zabezpečujú plánovité povolávanie vo-jakov v zálohe na vykonanie vojenského cvičenia je aj úzka **súčinnosť** medzi útvarmi a doplňujúcimi miestnymi vojenskými správami. Úlohou tejto súčinnosti je vytvoriť podmienky pre správne doplnenie jednotiek plánovaných na vykonanie vojenského cvičenia v organickom celku.

Výcvik vojakov v zálohe je v ČSLA plánovaný, organizovaný, a vykonávaný naj-častejšie vo forme stmeľovacích cvičení organických jednotiek, zdokonaľovacích cvičení pravidelných ročníkov, precvičovania zámenných odborností a špecialistov v kurzoch. V súčasnom systéme prípravy záloh má zvláštny význam výcvik stmeľo-vaných jednotiek na **stupni práporu** (oddielu). Je kvalitatívne najvhodnejší a naj-efektívnejší, dochádza pri ňom k optimálnemu zladeniu obslúh a osádok bojovej

techniky a jednotiek pri vedení boja. Vyžaduje však zo strany veliteľov a náčelníkov všetkých stupňov jeho zodpovedné splánovanie, kádrové, organizačné a materiálne zabezpečenie.

Poznatky z taktických a iných druhov cvičení svedčia o tom, že stmeľovacie cvičenia organických jednotiek bojových útvarov a tylových útvarov a zariadení sú **najúčinnějšíou formou výcviku a pripravenosti vojakov v zálohe** na zastávanie plánovaných funkcií. Sústavne dobrú pripravenosť na plnenie úloh v priebehu cvičení stmeľovaných celkov potvrdzujú predurčené zálohy na funkciách vodičov tankov, bojových vozidiel pechoty a obrnených transportérov, čo dokázali aj výsledky dosiahnuté pri jednotlivých druhoch vojenských cvičení vrátane spojeneckých. V priebehu týchto cvičení si vojaci v zálohe osvojujú funkčné povinnosti a zásady použitia novej techniky, na ktoré sú predurčení. Je to dôsledok všestrannej lepšej organizovanosti materiálneho a technického zabezpečenia aj vyššej náročnosti pri výcviku.

Cvičenie v organických celkoch je najvhodnejšou formou aj k **poznávaniu** morálnych a politických a vojenskoodborných kvalít vojakov v zálohe. Výrazne tomu napomáhajú vstupné besedy. Prinášajú rad cenných poznatkov, ktoré v priebehu cvičenia sú plne využívané. U väčšiny útvarov je poznávanie kvalít vojakov v zálohe, najmä ich využitie pre ďalšie skvalitnenie prípravy a doplnenie útvarov venovaná náležitá pozornosť. Dôraz je zameraný na hlbšie zoznámenie sa s morálnymi a politickými kvalitami predurčených veliteľov, rovnomerným rozmiestnením komunistov v jednotkách, organizovanosti v SZM, kvalitu rotných bojových aktivov.

Skutočnosti potvrdzujú, že dobré výsledky v príprave záloh sú dosahované tam, kde je vykonávaná kvalitná politická práca, s predstihom sú objasňované teoreticko-praktické požiadavky na obsah a formy práce v jednotkách v zmysle platných predpisov a nariadení, sú vytvárané podmienky pre rýchlu adaptáciu na vojenské podmienky, náročný, cieľavedomý a efektívny výcvik a náležitá pozornosť je venovaná komplexnému materiálnemu vybaveniu. **Nech už ide o akúkoľvek formu prípravy záloh, musí im byť zo strany velenia útvaru venovaná trvalá pozornosť.** Pre splnenie vytýčených cieľov prispieva predovšetkým štáb útvaru, ktorého povinnosťou je všestranne zabezpečiť prípravu stanovenými predpismi, pomôckami ako i potrebným materiálom zabezpečením.

Pre vytvorenie optimálnych podmienok výcviku záloh, nemôže byť príprava pre jeho vykonanie zverená jednotlivcovi. Musí ju **zabezpečovať celý štáb odborníkov, najlepších metodikov a organizátorov**, počínajúc veliteľom útvaru a končiac veliteľmi výcvikových jednotiek, vrátane záložného dôstojníckeho a príporčíckeho zboru. Ich zdokonaľovaniu musí byť venovaná neprestajná pozornosť, pretože od ich odbornej pripravenosti a schopnosti veliť jednotkám, riadiť ich bojovú činnosť aj v zložitých situáciách závisí splnenie úloh celej jednotky.

Podceňovanie týchto skutočností by sa v prípade mimoriadnych opatrení nepriaznivo prejavilo u tých útvarov, kde plnenie úloh bojovej a mobilizačnej pohotovosti závisí od vojakov v zálohe, ich morálnej a politickej ako i vojenskoodbornej pripravenosti. Túto požiadavku si musia uvedomiť predovšetkým velitelia všetkých stupňov. Treba, aby mali na zreteli, že tak ako si **pripravujú vojakov v zálohe na plnenie úloh v súčasnosti, na takej úrovni ich budú plniť za mimoriadnych opatrení.**

Väčšina vojakov v zálohe povolaných na vojenské cvičenie pristupuje k plneniu

úloh zodpovedne a uvedomelo. Dobré výsledky sú dosahované tam, kde velitelia, politické orgány, stráncke a mládežnícke organizácie venujú vojakom v zálohe nepretržitú pozornosť po celý čas ich pôsobenia u útvaru.

Rozhodujúci vplyv na zvyšovanie bojovej a mobilizačnej pohotovosti vojsk ČSLA má aj poznávanie kvalít predurčených záloh. Jeho hlavným cieľom je dosiahnuť optimálne zaradenie na vojnové funkcie, získať reálne podklady pre organizovanie a vykonávanie ich prípravy na vojenských cvičeniach, uplatňovať osobný vplyv na ich vzťah k vojenskej službe a tým vytvárať podmienky pre vysokú mobilizačnú pohotovosť a pripravenosť na plnenie úloh hneď po zmobilizovaní. K tomu má byť zameraná pozornosť tak funkcionárov útvarov, ako i funkcionárov miestnych vojenských správ.

Pri výbere záloh na predurčenie poskytujú miestne vojenské správy zástupcom útvarov všetky podklady pre zhodnotenie kvality a pripravenosti vybraných vojakov v zálohe so zameraním na triedne, morálne, politické a vojenskoodborné kvality, občianske vzdelanie a povolanie, povahové a charakterové vlastnosti, zdravotnú spôsobilosť a fyzickú zdatnosť. Tieto podklady pre zhodnotenie kvalít vojakov v zálohe **miestne vojenské správy získavajú predovšetkým:**

- priamym stykom s vojakmi v zálohe pri registrácii, kontrolách nástupu (prepusťenia) záloh na vojenské cvičenie, pri zdokonaľovacej príprave vojakov v zálohe,

- sledovaním, upresňovaním a doplňovaním údajov v evidenčných a kádrových materiáloch,

- pravidelným stykom so závodmi, podnikmi a organizáciami, v ktorých sú vojaci v zálohe zamestnaní a hodnotením poznatkov veliteľov vojenských útvarov, u ktorých vojaci v zálohe vykonali cvičenie.

Pre ďalšie skvalitňovanie doplňovania útvarov vojakmi v zálohe sú zavedené do praxe vojsk a miestnych vojenských správ nové kritériá hodnotenia kvality mobilizačného doplnenia podľa funkčného zaradenia, ktoré sa premietajú aj do systému prípravy záloh a kladú nové požiadavky na veliteľov a odborných funkcionárov.

Za pripravených na výkon predurčenej funkcie sa budú považovať len tie kategórie vojakov v zálohe, ktorí:

- vykonali v základnej službe v danom ČVO rovnakú alebo vyššiu funkciu, než na ktorú sú vojnovy predurčení,

- vykonávali v základnej službe v danom ČVO nižšiu funkciu, ale na vyššiu boli precvičení na vojenskom cvičení,

- v zálohe sú predurčení na funkcie profesne zhodné s funkciou vykonávanou v občianskom živote.

Tieto kritériá sú rozhodujúce pre hodnotenie kvality pripravenosti vojakov v zálohe pre zastávanie vojnovy predurčenej funkcie. Nové, náročné kritériá budú vyžadovať od orgánov mierového doplňovania a miestnych vojenských správ ďaleko zodpovednejšie realizovať tvorbu záloh mierovým doplňovaním. U doplňovaných útvarov to bude potrebovať dôkladné kolektívne posúdenie výberu vojakov u miestnych vojenských správ a ich predurčovanie na funkcie.

Predpokladom kvalitného plnenia úloh v príprave vojakov v zálohe je aj dokonalé splánovanie výcviku s pridelením bojovej techniky, učebnej a výcvikovej základne. Najdôležitejšiu skupinu výcvikových zariadení predstavujú útvarové, po-

sádkové a zväzkové strelnice a cvičiská. Umožňujú rozvíjať schopnosti veliteľov pri riadení jednotiek počas výcviku a v boji, upevňovať návyky jednotlivcov a kolektívov potrebné pre osvojenie si zbraní a bojovej techniky. Zdokonaľovať vedomosti v jednotlivých druhoch bojovej prípravy, prehľbovať stmelenie družstiev, osádok, obslúh, čiat a rôt. Osvedčilo sa u útvaru prípravu vojakov plánovať a organizovať najviac **v 8-10 turnusoch v priebehu roka**, čo umožňuje vytvoriť výcvikové jednotky a zaväzuje štáby venovať im náležitú pozornosť. Zo strany veliteľov útvarov a štábov je v týchto obdobiach pozornosť sústredená na taktickú a streleckú prípravu, vedenie bojových vozidiel, zdokonaľovanie výcviku s využitím činnosti trénažérov a pod. Takto organizovaný výcvik zabezpečuje zvyšovanie vojenskoodbornej pripravenosti vojakov v zálohe a zamedzuje ich využívanie na splnenie iných úloh.

Dôležitou oblasťou v práci štábov zväzkov smerom k útvarom je **hodnotenie výsledkov** výcviku záloh, najmä hlboký rozbor zistených nedostatkov a ich príčin. Predovšetkým však prijatie opatrení na ich odstránenie. Väčšina nedostatkov v celom komplexe prípravy záloh vyplýva z nízkej znalosti a z nedôslednej realizácie nariadených opatrení.

Kvalita vykonania výcviku záloh je podmienená aj jeho **materiálno technickým zabezpečením** po všetkých stránkach, ale najmä zbraňami, muníciou, bojovou technikou. Avšak úroveň prípravy nepriamo ovplyvňujú aj také faktory, ako je vystrojenie, stravovanie a ubytovanie vojakov v zálohe.

V príprave záloh nemožno podceňovať ani takú oblasť, ako je **kontrolná činnosť** všetkými veliteľskými stupňami. Aby bola účinná, musí byť vykonávaná komplexne funkcionármi schopnými nielen nedostatky zistiť, ale ich na mieste odstrániť a poskytnúť potrebnú účinnú pomoc. Nemožno zabúdať ani na taký faktor, ktorý kladne pôsobí na vedomie vojakov, ako je objektívne **hodnotenie a ocenenie** ich práce v priebehu cvičenia.

Nemožno pripustiť to, aby úsilie velenia útvaru bolo zamerané len na výcvik záloh stmefovaných celkov, kedy je výcvik vykonávaný predurčenými vojakmi v zálohe a menšia pozornosť je venovaná otázkam zdokonaľovacej prípravy a precvičeniu záloh zo **zámenných odborností**. Pri ich precvičovaní musia byť vytvorené také podmienky, ktoré prispievajú k optimálnemu skĺbeniu teoretickej prípravy s praktickým výcvikom záloh, avšak zdokonaľovacích cvičení odbornú prípravu uskutočňovať na pridelené technike takým spôsobom, aby zálohy získali čo najviac praktických skúseností a návykov.

Pre zabezpečenie výcviku vojakov v zálohe pri **zdokonaľovacích cvičeniach** sa javí potrebné zo stupňa zväzu, zväzku a KVS pri spracovaní plánov cvičenia dôsledne plánovať povolanie vojakov v zálohe v počtoch a odbornostiach umožňujúcich vytváranie výcvikových jednotiek a v precvičení zámenných odborností, aby výcvik bol čo najefektívnejší, **neprípustíť jeho vykonanie v nízkych počtoch bez možnosti vytvárania výcvikových jednotiek**.

Dôležitou a neoddeliteľnou súčasťou prípravy záloh je aj kvalitné vykonanie **1. etapy bojového stmelenia** nastúpených záloh. Jej obsah a náplň určujú príslušné predpisy a nariadenia. Príchodom veliteľov zo zálohy predchádza rozhodujúca časť plnenia úloh na týchto najnižších veliteľov, čo vyžaduje, aby mali vopred **pripri-**

vené pokyny pre svoju činnosť na riadenie plánovaných zamestnaní u svojej jednotky. Takýmto spôsobom organizované začatie počiatočných výcvikových opatrení má rozhodujúci význam pre úspešné plnenie ďalších a zložitých úloh.

Vyvrcholením splnenia úloh 1. etapy bojového stmelenia je **poradová prehliadka**, ktorej cieľom je preveriť naplnenosť a vybavenosť jednotky, stupeň bojového stmelenia s možnosťou rýchleho odstránenia zistených nedostatkov.

Po splnení všetkých opatrení 1. etapy bojového stmelenia útvar (jednotka) musí byť pripravený na **vykonanie plánovaných presunov a plnenie úloh v zostave jednotiek**.

Rozhodujúca oblasť prípravy záloh je však plánovaná vo vojenských výcvikových priestoroch. Tu postupne formou takticko-poradových a taktických cvičení čiat, rôt a ďalších komplexných zamestnaní sa **dosahuje bojové stmelenie** čiat a rôt.

Vyvrcholením poľnej prípravy stmefovaných jednotiek sú rotné takticko-poradové cvičenia, práporné taktické cvičenia, alebo účasť na plukovnom (divíznom) taktickom cvičení, čím sa dosahuje ich plnohodnotné stmelenie. Najväčšou prednosťou týchto cvičení je kvalitné precvičenie a zdokonalenie vojsk v činnosti pri zbraniach a technike s dosiahnutím dobrej pripravenosti veliteľov vo velení jednotkám v boji. Hlavné úsilie pri týchto cvičeniach musí byť sústredené na splnenie cieľov **zdokonalenia vedomostí a návykov záložného veliteľského zboru pri práci v teréne a praktického velenia jednotkám**.

Premysleným plánovaním tematiky a úmerným rozdelením času na výcvik, ošetrovanie techniky, prípravu zamestnaní a odpočínok sa vytvárajú podmienky pre organizované a rovnomerné plnenie úloh. Jedna z rozhodujúcich podmienok kvalitného každodenného výcviku jednotiek musí byť **cieľavedomá príprava záložného veliteľského zboru**. Treba ich prípravu zamerať na plnenie úloh vyplývajúcich z predurčenia s dôrazom na **prácu v teréne**, na vedenie výcviku u podriadených jednotiek.

Výsledky stmefovacích cvičení potvrdzujú, že rozhodujúci vplyv na bojovú zdatnosť jednotiek majú **taktické cvičenia** s komplexne precvičovanými otázkami všestranného zabezpečenia boja s vyvrcholením práporných taktických cvičení. Pri nich veliteľia nadobúdajú potrebné skúsenosti vo velení jednotkám, najmä veliteľia zo zálohy. Z toho plynie požiadavka, že pri taktických cvičeniach najmä na stupni čaty, roty treba podstatne dôslednejšie precvičovať velenie jednotkám najnižšími veliteľmi. Zároveň treba zamerať veliteľskú prípravu a organizovať inštruktáže a návky s veliteľským zborom na plastických stoloch a v teréne.

Pochopenie potrieb a cieľov prípravy záloh, náročné plnenie všetkých úloh, dôsledné vyžadovanie disciplíny, dodržiavanie vojenských poriadkov a predpisov musí stáť v popredí pozornosti všetkých funkcionárov zodpovedných za prípravu záloh na danom stupni. Len tak možno dosiahnuť kvalitné a efektívne splnenie úloh stanovených rozkazom ministra národnej obrany ČSSR na výcvikový rok – ďalšie zvýšenie bojovej a mobilizačnej pohotovosti vojsk v ČSLA.

ROZVOJ A PERSPEKTIVA UTAJENÍ V ČSLA

Nové politické myšlení má mj. i svůj konkrétní projev v idejích rozumné dostatečnosti výzbroje a společného evropského domu a naprosto logicky se tedy dotýká oblasti kulturní, hospodářské, politické a pochopitelně i vojenské.

Z těchto důvodů jsou zaváděny dříve neznámé normy otevřenosti a vzájemné informovanosti, prověřování a kontroly uzavřených závazků. Inspekční skupina USA navštívila a kontrolovala vícekrát cvičení sovětských vojsk, obdobnou kontrolu uskutečňují ostatní státy NATO i Varšavské smlouvy, jsou zveřejňovány roční plány vojenské činnosti. Sovětský svaz umožnil vojákům a diplomatům ze 45 států světa zúčastnit se výjimečné akce v Šichanech, kde SSSR předvedl vzorky své chemické munice a způsob jejího ničení.

V průběhu vzájemných jednání mezi státy Varšavské smlouvy a NATO byla vyměněna řada vojenských údajů, do té doby utajovaných. Z toho všeho by mohl být vyvozen **nesprávný závěr, že nemáme v rámci členských států Varšavské smlouvy co utajovat**. Naopak se v důsledku nových jevů v mezinárodní vojenskopolitické situaci potvrzuje, že požadavky na utajení neustále rostou. Dochází jen k určité změně v kvalitě, obsahu utajovaných vojenských skutečností (OUS) a částečně se mění i formy získávání vojenských informací.

Z pohledu ochrany utajovaných skutečností je zřejmé, že dosavadní normy pro ochranu státního, hospodářského a služebního tajemství **kolidují** s novými politickými přístupy co do rozsahu utajovaných skutečností, důslednosti jejich ochrany i sankcí, které vyplývají z jejich porušení.

Mnohá opatření helsinských závazků i dohod o likvidaci raket středního a kratšího doletu v podstatné míře umožňují rozšířit sběr informací o ČSLA, které doposud byly předmětem utajení.

Současně, s ohledem na technické možnosti dálkového a kosmického průzkumu Země, je žádoucí zaujmout racionálnější postoj k utajování existence objektů na zemském povrchu.

Tyto faktory, spolu se všeobecnou potřebou rozšíření technickoekonomické spolupráce s vyspělými zeměmi západního světa, vedly předsednictvo ÚV KSČ k předložení návrhu Federálnímu ministerstvu vnitra redukovat ve všech resortech skutečnosti tvořící předmět státního, hospodářského a služebního tajemství.

Vývoj a perspektivy oblasti ochrany utajovaných skutečností

Pozitivní změny v mezinárodních vztazích a z nich vyplývající současný trend obecného uvolnění, bezprostředně ovlivní i změny v zákonných normách oblasti utajovaných skutečností v ČSSR s dopadem na oblast utajení v rámci ČSLA. Toto představuje kvalitativně nové, perspektivní zaměření práce ve všech oblastech působnosti 8. oddělení GŠ ČSLA. Změny si již vynutily některé **důležitější úpravy celostátních norem**, např. v oblasti ochrany utajovaných skutečností. Předně byla novelizována příloha 8 předpisu Všeob-P-70 (práv.) – Cesty do ciziny. Při zpracování bylo využito usnesení PUV KSČ z 15. ledna 1988, které schválilo výjimky z Pořádku pro stranické schvalování zahraničních cest československých občanů, změny v organizaci a povolování výjezdů do ciziny vydaných Ústřední správou pasů a víz FMV.

kritické připomínky ze stranických jednání i vlastní poznatky 8. oddělení GŠ ČSLA z praktické realizace cest do ciziny. Mezi **hlavní změny**, které byly v rámci novelizace zapracovány, patří rozšíření pravomoci velitelů útvarů a funkcionářů na roven jim postavených při **povolování soukromých cest do členských států Varšavské smlouvy**, která se nyní vztahuje i na **další vybrané státy, a to MoLR, KLDR, VSR a Kubu**. Dále byla dána pravomoc ředitelům státních podniků v působnosti ČSLA k povolování soukromých cest do ciziny občanským pracovníkům vojenské správy, kteří nejsou nositeli státního tajemství a v neposlední řadě byl snížen rozsah údajů dosud vyžadovaných při hlášení a vyhodnocování soukromých cest.

Na základě usnesení 66. schůze PUV KSČ je **připravována novelizace přílohy 5 předpisu Všeob-P-70 (práv.) – Seznam utajovaných skutečností v oboru působnosti FMNO**. Zde dochází ke značnému snížení stupňů utajení v jednotlivých odborných oblastech utajovaných vojenských informací, a to zejména na stupni útvaru a svazku. Předpokládáme, že **nebudou např. utajovány otevřené názvy vševojskových, leteckých, ale i dalších útvarů a jejich dislokace včetně svazků. Dochází i ke snížení stupně utajení dislokací a otevřených názvů raketových útvarů, útvarů PVO a PVOS**. Na stupni útvaru (mimo útvarů se speciální technikou) nebudou (kromě zvláštních případů) žádné informace tvořit předmět státního tajemství. Na **vyšších stupních velení, zejména svazku**, bude snížen stupeň utajení u řady zpracovávaných informací. Např. proti dosud platnému Seznamu utajovaných skutečností, kdy bylo utajováno téměř 700 druhů vojenských informací stupněm utajení PT-ZD a PT, tedy státním tajemstvím, dojde novelizací k jejich snížení o 1/3. Dosáhneme podstatného snížení okruhu utajovaných informací, čímž následně předpokládáme i zmenšení počtu nositelů státního tajemství, zvláště na stupni útvaru. Jsou tím vytvořeny i lepší podmínky pro ochranu nynějších skutečností charakteru státního tajemství, na druhé straně to umožní v daleko větším rozsahu publikační činnost o životě ČSLA v hromadných sdělovacích prostředcích.

Tyto skutečnosti jsou prozatím výchozím stavem pro další zákonitě změny v celé oblasti administrativy a ochrany utajovaných skutečností vůbec. Je jenom otázkou nedaleké budoucnosti, jak se promítnou do dalších norem, které s touto oblastí souvisejí.

Situace si nepochybně vyžádá změnu v postoji k zásadám pro **fotografování a filmování v ČSLA**, a to nejen v zájmu popularizace armády a brannosti v hromadných sdělovacích prostředcích, ale také pro zvyšující se požadavky využít letecké a kosmické snímky pro potřeby národního hospodářství.

Další oblast, která nepochybně dozná změny, má souvislost s pojmem – **zařízení na obranu vlasti**. Jistě bude žádoucí pružněji než doposud vybavovat oprávněné žádosti o povolení vstupu do objektů s tímto statutem, protože při většině vstupů nejsou nepovolané osoby včetně cizinců seznamovány s problematikou, která je předmětem utajení. Často jde o poskytnutí servisních služeb na jejich vlastní výrobky a zařízení. Jsme toho názoru, že velitelé (ředitelé) útvarů a zařízení ČSLA mají dostatek možností, jak ve své pravomoci účinnou ochranu utajovaných skutečností zabezpečit i při oprávněném vstupu nepovolaných osob. Souvisí to i s otázkou posilování nedílné velitelské pravomoci tak, jak odezněla na celoarmádním stranickém aktivu.

Stále citlivým místem ochrany utajovaných skutečností je **problematika zvláštního režimu utajení**, neboť se týká nejmodernější raketové techniky. V souvislosti s tím, co bylo doposud řečeno, je však cítit určitý anachronismus v požadavku nejpřísnějšího utajování objektů, jejichž rozměry jsou několikametrové (vzhledem ke kvalitnímu kosmickému průzkumu). Proto i z této oblasti bude zapotřebí vytypovat informace, které jsou nepodstatné, které lze získat běžně dostupnými formami a legálními zdroji.

V těchto souvislostech se stává aktuální i otázka **novelizace příloh 6 a 7 předpisu Všeob-P-70 (práv.)**, které obsahují **zásady ochrany vojenského tajemství v hromadných sdělovacích prostředcích** a vymezují přehled skutečností v oboru působnosti FMNO, jež je možné v tisku uveřejňovat.

Jsou jistě i další oblasti OUS, které budeme muset upravit, jako např. otázky **soukromého styku** rodinných příslušníků vojáků v činné službě a občanských pracovníků s cizinou a otázky **spisové a archivní služby** v souvislosti s adresováním zásilek při používání otevřených názvů útvarů.

Na všechny tyto podněty však v rámci ČSLA můžeme reagovat až poté, kdy budeme znát definitivní podobu nového Zákona o ochraně státního tajemství.

Tyto změny se však **nedotknou zavedených zásad pro ochranu utajovaných informací a pro výběr i výchovu osob určených pro styk s utajovanými skutečnostmi**. Jestliže přistoupíme (a v některých případech jsme již přistoupili) na snížení množství utajovaných skutečností, neznamená to, že omezíme nároky na osvědčené zásady jejich ochrany zejména na výběr a výchovu nositelů, kteří v systému OUS doposud tvoří nejslabší článek.

Naším hlavním cílem je při zužování rozsahu ochrany utajovaných skutečností zabezpečit důslednost v kontrolní činnosti a vyšší kvalitu v dodržování norem ochrany utajovaných skutečností v ČSLA.

Základní problémy ochrany informací v ASVŘ

V souvislosti s řešením otázek kvality OUS bude mít novou polohu i oblast technické ochrany nejdůležitějších míst velení, řízení a zpracovávání informací.

V současné době prudce narůstá nasazení výpočetní techniky, která pracuje v automatizovaném systému velení a řízení (ASVŘ) a v jeho rámci dochází k vysoké koncentraci chráněných informací a dat. Podle stupně velení nabývají informace v nich zpracovávané různých úrovní důležitosti, stupňů utajení a od nich odvozujeme požadavky na ochranu. Pokud hovoříme o ochraně dat, je tím myšleno vytvoření takových zábran, které ve svém komplexním působení znemožňují neoprávněně proniknout k utajované informaci s cílem ji zničit nebo zneužít nepovolanou osobou. Zničení informace nebo její kompromitace může nastat úmyslným jednáním, ale i z nedbalosti.

Jedním z principů bezpečnosti je zajištění důležitých míst velení, řízení a zpracování informací (štáby, velitelská stanoviště, počítače, terminály spojovací sítě apod.) fyzickými prostředky ochrany. Jde o **zabezpečení budov, místností, archivů médií, technických prostředků, napájecích a sdělovacích tras takovým způsobem, aby případný pokus narušitele byl včas zpozorován a signalizován**. Tato opatření spolu s organizací režimu v zabezpečovaném objektu vytvářejí první dvě základní překážky, které musí narušitel překonat. Dalšími bezpečnostními opatřeními jsou technické prostředky identifikace osob a detekce neoprávněného přístupu nebo zásahu. Nedílnou součástí komplexního bezpečnostního systému jsou logické bariéry realizované speciálními programovými prostředky, které umožňují regulovat a kontrolovat přístup k chráněným informacím, tvořit, ověřovat a rozdělovat hesla, vést záznamy o jejich využívání a další speciální funkce.

Jedním, v současné době vysoce aktuálním způsobem získávání utajovaných informací, je **zachycování (odposlech) elektromagnetického vyzařování** doprovázejícího činnost elektronických zařízení. Jde zejména o ta zařízení komerčního provedení, která nejsou pro zpracování utajovaných informací již svou konstrukcí uzpůsobena. K ochraně přenášených dat po spojovacích kanálech, kde obdobně dochází k vyzařování, jsou pro dálkový přenos dat používány šifrovací prostředky. Složitější situace nastává při zabezpečování informace při **přenosu dat v lokálních sítích** uvnitř VpS, VS nebo v rámci budovy, kdy zpravidla použití šifrovacích prostředků by bylo vzhledem k nákladům nerealizovatelné. K odvrácení této možnosti kompromitace přenášených dat používáme komplexu speciálních metod a technických prostředků. Tato opatření jsou také poměrně investičně, technicky a provozně náročná a jejich použití je nutné zvažovat v souvislosti s důležitostí chráněného objektu a zpracovávaných informací. **Jde zejména o:**

- elektromagnetické odstínění místností, kde je instalován počítač, terminály a přídatná zařízení,
- použití optoelektronických systémů přenosu dat, mikropočítačů ve funkci terminálů s inteligencí,
- programové zabezpečení přístupu a kódování dat.

Většina počítačových řídicích a informačních systémů je velice zranitelná a neexistuje absolutně dokonalá metoda jejich ochrany. K hranici dokonalosti se lze přiblížit vhodnou kombinací různých metod, přitom je však třeba respektovat požadavek, aby systém zabezpečení jen

na nejnutnější míru omezoval práci systému a jeho účinnost (je uváděno snížení účinnosti asi o 20 % při vyšších stupních zabezpečení). To však vyžaduje, aby se touto problematikou zabýval k tomu určený pracovní kolektiv odborníků z oblasti operačních systémů, programování a technických prostředků a v neposlední řadě také z problematiky OUS s aplikací na ASVR.

V souladu s rozvojem automatizovaného systému velení a řízení není oblast obraně technických opatření (OTO) omezována pouze na technická opatření a prostředky, ale sleduje další zkvalitňování systému ochrany informací tak, jak se rozšiřuje i spektrum jejich ohrožení. Především jsou zkoumány a ověřovány systémové ochrany datovýchází mírových i polních ASVR a obdobně je přistupováno k řešení problematiky terminálových a počítačových sítí.

Požadavky efektivnosti a vysokého stupně ochrany jsou sledovány při naplňování všech možností, které současné naše poznání, technika a technologie dovolují. Stranou nezůstává oblast preventivně výchovné, normotvorné a kontrolní činnosti.

V dalším období **zaměříme pozornost** v oblasti OTO jednak na prohlubování účinnosti již realizovaných opatření a metod ochrany utajovaných skutečností a na ověřování i postupně zavádění systémových a programových prostředků i metod ochrany terminálových, počítačových systémů a datovýchází na úrovni nejnovějších vědeckotechnických poznatků. Cílem je postupně vybudovat ucelený, komplexně působící **bezpečnostní systém** ochrany informací a dat v ASVR ČSLA. K tomu jsou postupně zadávány požadavky na výzkum, vývoj a výrobu technických prostředků odpovídající kvality pro zpracování utajovaných informací, výzkum a ověřování systémového a programového zabezpečení, k čemuž směřuje i postupná příprava kvalifikovaných kádrů pro správu datovýchází a bezpečnostních systémů.

Vývoj a perspektiva šifrové služby

Šifrová služba v ČSLA byla organizována zpočátku jen v rámci zpravodajských orgánů. Začátkem padesátých let byl vytvořen samostatný šifrový orgán (šifrové oddělení) u FMNO/GŠ ČSLA a na ostatních stupních velení včetně svazků (divize, brigáda). (U ZS/GŠ zůstal jen luštitelský orgán, ale v roce 1955 byl ustaven opět šifrový orgán k zabezpečení šifrového spojení v síti ZS/GŠ.)

Začátkem šedesátých let jsou ustaveny šifrové orgány (důstojníci pro speciální spojení) i u útvarů (pluků), které však byly během dvou let (u útvarů v rámci vševojskových divizí) zrušeny.

Šifrové oddělení plnilo tyto **hlavní úkoly**:

- zabezpečení šifrového spojení pro celé štáby, včetně zpravodajských orgánů, u GŠ i se zahraničními zastupitelstvími (používaly se ruční prostředky šifrování vyvinuté na generálním štábu – s omezenou a postupně i nekonečně náhodnou klíčovou dokumentací),
- zajišťování pomůcek kódového spojení (utajené velení) pro štáby a školení s těmito pomůckami,

- kontrolu ochrany utajovaných skutečností včetně manipulace s vojenskými písemnostmi (na vydávání norem na tomto úseku se šifrové oddělení GŠ jen podílelo – garantem byl sekretariát NGŠ); od poloviny padesátých let se na šifrové oddělení přesunuly postupně povinnosti v normotvorné činnosti na úseku OUS a vojenské cenzury,

- u FMNO/GŠ byl rovněž zajišťován vývoj technických prostředků šifrování, který po přechodu technické skupiny k FMV v roce 1955 postupně vyústil v dokončení vývoje a zahájení výroby šifrovacího dálnopisu ŠD-3 (začátkem šedesátých let).

Šifrovací stroj ŠD-3 byl v té době jediným technickým prostředkem zajišťujícím utajení informací přenášených technickými prostředky. Na základě toho se jich u šifrových orgánů začalo využívat nejen k ochraně přenášených informací charakteru státního tajemství, ale i informací nižších stupňů utajení. Šifrová oddělení tak začala plnit prakticky úkoly utajeného spojení.

Tento trend přetrvává do dnešní doby i přes zavádění nových prostředků přenosu informací s utajovacími zařízeními se zaručenou odolností utajeného spojení (dovážená zařízení ZAS, Interier a zařízení z tuzemské výroby – Páska, Modast, MOMI). Příčiny jsou v návycích štábů

a jejich zkušenostech, že odesílání informací při velení a řízení vojsk prostřednictvím šifrových orgánů zajišťuje jak jejich utajení, tak nejspolehlivější pronikání. Tyto nové prostředky utajeného spojení však přes některé své přednosti (zejména rychlost přenosu při použití prostředků typu Páska) dosud takovéto potřeby štábů plně nezabezpečují. Je to způsobeno jednak omezeným rozsahem jejich zavedení v ČSLA, nižší provozní spolehlivostí a rovněž nedořešeností přípravy informací k přenosu (kromě informací připravovaných pomocí převozných minipočítačů MOMI, které zabezpečují i jejich automatický přenos).

Přesto je nutné předpokládat, že rozšiřování použití technických prostředků utajeného spojení přinese zvýšení jejich provozní spolehlivosti, vyžádá si řešení přípravy informací v systémech velení a řízení, čímž budou zlepšeny i podmínky pro plnění požadavků štábů zajišťovat na vyšší úrovni, než v současné době šifrové spojení uskutečňované příslušnými orgány. Je však zapotřebí vidět, že přechod na takovéto uspokojování požadavků štábů je možné zajistit jen postupně. Nadále je proto nutné zkvalitňovat práci šifrových orgánů zdokonalováním šifrovacích prostředků. Tento úkol je zdůrazněn i skutečností, že šifrovému spojení je příkládán velký význam i v rámci součinnostního spojení mezi štáby armád členských států Varšavské smlouvy.

Současně je nezbytné sledovat rozvoj utajeného spojení, ovlivňovat jeho správnou funkci dodávkami klíčové dokumentace a dohledem (kontrolou) nad dodržováním stanovených zásad pro ochranu v utajeném spojení, včetně ochrany přenášených informací. Tato funkce šifrových orgánů bude narůstat v souladu s rozvojem utajeného spojení na úkor vlastních šifrových prací a bude nutné zajišťovat jejich potřebnou přípravu v tomto směru.

I v rámci rozvoje šifrovacích prostředků je potřebné zvažovat předpokládaný a realizovaný růst prostředků utajeného spojení. Je nutné počítat i s předpokladem, že na základě rozšíření prostředků a organizace utajeného spojení budou sníženy požadavky na šifrování informací (jen zvlášť stanovený jejich okruh charakteru státního tajemství nebo informace jednotlivě stanovené velitelem, náčelníkem). Na základě toho je pak možné vyvodit závěr, že je nevyhnutelné zabezpečit pro šifrové orgány speciální **šifrovací zařízení nového typu**. Mělo by zajistit zašifrování a předání informace na přenosový prostředek (utajeného nebo neutajeného spojení) a naopak na médium, které bude využíváno přenosovými prostředky.

Vývoj a perspektivy kódového spojení

Úkolem kódového spojení je společně s ostatními druhy utajeného spojení (šifrovým, ZAS aj.) zabezpečit ochranu utajovaných informací při jejich předávání pojitky.

Zatím co šifrové spojení, které je základním druhem utajeného spojení v ČSLA, je určeno především k ochraně přísně tajných informací, **kódové spojení** je používáno převážně k ochraně informací, které tvoří **předmět služebního tajemství** (tajných) a **informací určených výhradně pro služební potřebu**. Požadavky na zabezpečení ochrany kódového spojení odpovídající charakteru kódovaných informací jsou méně náročné, než požadavky na ochranu šifrového spojení.

Pro kódové spojení používáme kódovací stroje sovětské výroby, tabulky kódového spojení (kódové, hovorové a signální) a systémy kódování map.

Prostředky kódového spojení mají z uživatelského hlediska tyto **přednosti**:

- umožňují rychlé předávání krátkých zpráv (stručných nařízení a hlášení),
- operativním způsobem je možné kódovat údaje z formalizované dokumentace, zvláště číselné údaje,
- lze jimi organizovat směrové, oběžníkové, ale i vzájemné kódové spojení,
- uživatelé prostředků kódového spojení mohou být vojáci z povolání, zpracovatelé zpráv, vojáci základní služby i občanští pracovníci (nároky z hlediska výběru a přípravy kádrů jsou menší než na obsluhu šifrovací techniky),
- pořizovací náklady na prostředky kódového spojení jsou většinou nízké,
- některé tabulky tohoto spojení a údaje pro kódování map je možné podle potřeby poměrně snadno a rychle zhotovovat vlastními silami, prostředky štábů svazků a útvarů i v polních podmínkách.

K **nedostatkům** prostředků kódového spojení je možné zařadit:

- nevhodnost pro kódování obsažnějších zpráv,
- operativnost jen při možnosti přenosu informací z děrné pásky,
- složitost (v některých případech) sítě kódového spojení,
- omezení počtu uživatelů tabulek v sítích kódového spojení s ohledem na zabezpečení kryptologické odolnosti kódogramů,
- ohraničenost délky a počtu zpráv, které lze kódovat podle jednoho nastavení směnných prvků, tj. potřeba časté výměny směnných prvků tabulek,
- nutnost zabezpečení ochrany kódového spojení a velká spotřeba směnných prvků (způsobují problémy s vytvářením, skladováním a vyvážením zásob prostředků),
- složitost (poměrná) evidence prostředků kódového spojení (mnoho položek).

Kódové spojení je v ČSLA používáno v širokém měřítku zejména na taktických stupních velení a jako doplňkový druh utajeného spojení i na operačních stupních. Jsou organizovány sítě a směry vnitřního i součinnostního kódového spojení.

Rozvoj kódového spojení je orientován na zdokonalování prostředků kódového spojení a na jeho organizaci.

V roce 1988 byl **ukončen vývoj přidavného zařízení** ke kódovacímu stroji, které umožňuje operativní předávání kódogramů linkovými i rádiovými pojítky a vytváří z technického hlediska optimální podmínky pro používání zavedené kódovací techniky k zabezpečení činnosti vojsk v poli.

Osmé oddělení GŠ se bude přímo podílet na řešení otázek umístění i obsluhy kódovacích strojů s přidavným zařízením při práci štábů vševojskových svazků a útvarů v poli.

Směnné prvky k tabulkám kódového spojení jsou připravovány na počítačích. V předchozích letech bylo úspěšně vyřešeno využití automatizované tiskárenské sazby. V roce 1988 byl používán projekt rozšíření o další úlohy a je zpracován ideový projekt pro **automatizovanou tvorbu tabulek** kódového spojení na počítači EC-1045.

Kódové spojení je organizováno se zřetelem na požadavek zamezení případnému úniku utajovaných informací na neutajených spojovacích kanálech. Nové sítě a směry kódového spojení organizují (podle potřeby) štáby v rámci své působnosti.

Možnosti, které skýtá kódové spojení pro zabezpečení utajeného velení vojskům, nejsou ještě vyčerpany.

V současné době jsou vytvářeny základní předpoklady pro uskutečnění rozhodující **kvalitativní změny v kódovém spojení** – nahrazení většiny používaných tabulek malým kódovacím zařízením Katka, které odstraní většinu nedostatků prostředků kódového spojení a bude výrazným přínosem pro práci štábů.

Jednou z hlavních metod dodržování zásad bdělosti a ostražitosti, zachování vojenského tajemství je zvyšování politického uvědomění, vedení příslušníků ČSLA k náročnému plnění ustanovení vojenských řádů a požadavek uvědomělé vojenské kázně. Přitom neméně důležitým prvkem je propracovaný systém ochrany utajovaných skutečností, který odpovídá kvalitativně novým podmínkám, včetně optimálního využívání moderní utajovací techniky.

Zvláštní pozornost je zapotřebí věnovat úsilí západních rozvědek a špiónážních center o získání informací o utajovaných skutečnostech, jež souvisejí s upevňováním obranyschopnosti země. **Všichni bychom měli znát formy a metody činnosti nepřátelských rozvědek.** Nemalý význam mají **znalosti základních právních norem a předpisů upravujících systém ochrany utajovaných skutečností**, zejména přílohy 7 a 6 předpisu Všeob-P-70 (práv.).

Ve výchovné práci má nezastupitelné místo velitel, náčelník, nejbližší vychovatel vojáků. Svoji úlohu musí mít v preventivní výchovné činnosti nejen při školeních, ale i v osobním příkladě a přijímání opatření pro zamezení úniku utajovaných skutečností. Zpravidla bývá rozhodujícím činitelem, který ovlivňuje úroveň právní výchovy a tím znalost vojáků. Je nutné, aby byl na to sám všestranně připraven. Musí osobně dbát na dodržování stanovených norem utajení. Je zodpovědný za správné pochopení úlohy a místa každého vojáka podle funkčního zařazení v systému ochrany utajovaných skutečností. Téže V. I. Lenin O nutnosti nepřetržité bdělosti jako hlavní vlastnosti, kterou si musí osvojit všichni pracující, je pro nás nevyčerpatelným zdrojem trvalého poučení.

KE ZVÝŠENÍ EFEKTIVNOSTI SYSTÉMU RAKETOVÉHO A DĚLOSTŘELECKÉHO ZABEZPEČENÍ VOJSK

Pro vytvoření podmínek ke zvýšení efektivity systému raketového a dělostřeleckého zabezpečení vojsk při odražení nepřátelské agrese je nutné především respektovat:

- požadavky vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy v oblasti technického zabezpečení ČSLA,

- postavení a úkoly služby raketového a dělostřeleckého vyzbrojování (SRDV) při přijetí rozhodnutí a plánování technického zabezpečení (TEZ),

- vlastní možnosti služby v oblasti zabezpečení vojsk municí a zajištění komplexních oprav poškozené výzbroje.

Při realizaci dvou základních způsobů přechodu ozbrojených sil do vyšších stupňů bojové pohotovosti, je z hlediska vytváření uskupení sil a prostředků služby RVD třeba věnovat pozornost včasnému, postupnému a skrytému narůstání výběrovým způsobem.

V prvním období (10 až 12 dnů) musí být připraveno k okamžitému použití 100 % výzbroje vojska PVOS, výzbroj, munice a ostatní materiál divizí prvního sledu, útvarů raketového vojska a dělostřelectva. Ze sil a prostředků výzbrojního zabezpečení budou uvedeny do bojové pohotovosti roty oprav výzbroje divizí prvního sledu, speciální dopravní oddíl a armádní sklady munice. V této době mají být připraveny k výdeji rovněž zásoby munice, uložené v předem určených skladech. Předpokladem splnění těchto úkolů je nepřetržitě dodržování koeficientu technické pohotovosti výzbroje a munice. U zbraňových kompletů vojska PVOS, PVO a RVD půjde dále o uvádění poznatků a doporučení sovětských specialistů do každodenní praxe. U rot oprav výzbroje divizí prvního sledu by měly být urychleně dokončeny rozpracované opravy a výzbroj předána zpět útvarům. V divizních a armádních skladech munice je nutné efektivněji využívat prostředky mechanizace a manipulace. Případné změny množství nebo sortimentní skladby munice je možné urychlit využitím počítače taktického stupně (POTAS). Hladký průběh nakládacích prací a vlastní vývoz munice za skladů operačních stupňů je možné zabezpečit reálným a ověřeným dohovorem s veliteli automobilních útvarů a jednotek.

Žádnou z těchto činností však nelze vykonat bez vzájemné součinnosti. V oblasti zabezpečení oprav výzbroje je na prvním místě zástupce velitele pro výzbroj (ZVV) útvaru (u operačního stupně – štáb ZVV) a orgány tankové a automobilní služby. Problematiku doplňování vojsk municí nelze komplexně vyřešit bez důsledné a konkrétní součinnosti s orgány týlu, veliteli druhého vojska a náčelníky speciálních vojsk a služeb.

Ve druhém období (do 10 dnů) bude hlavní činnost služby RVD zaměřena na skryté uvedení frontových skladů munice a výzbroje do bojové pohotovosti. Pouze kvalitně vybudovaná dispečerská stanoviště s všestranným využitím technických prostředků poskytnou záruku včasného zařazení zásob munice a materiálu do frontových brigád materiálního zabezpečení a frontové týlové základny. Rozvinutí vlastního zásobovacího systému i v této fázi bude vyžadovat věcný a ujasněný dohovor s orgány týlu. V závěrečné části tohoto období budou aktivo-

vány prapory a pluky oprav raketové a dělostřelecké výzbroje. Jejich připravenost ke komplexním opravám poškozené výzbroje bude závislá na stupni vycvičenosti dílenských specialistů, kvalitě dílenských prostředků a množství náhradních dílů. Příprava specialistů služby je uskutečňována pravidelně, nepřetržitě a plánovitě již v době míru. Požadovanou dovednost lze dosáhnout neefektivněji tím, že jejich výcvik je vykonáván na nově zaváděné výzbroji. Ke zvýšení odborné vycvičenosti přispěje i využití zařízení jak teritoriálních výzbrojních základů, tak vojenských opravárenských zařízení.

Ve třetím období bude dokončeno rozvinutí všech sil a prostředků všestranného výzbrojního zabezpečení. Zároveň je realizována prověrka připravenosti teritoriálních základů služby ke zmobilizování. Pozornost je soustředěna jak na vyčlenění vlastní opravárenské kapacity, tak na vyčlenění pojezdných dílenských prostředků do míst technické pomoci k zabezpečení přesunu spojeneckých vojsk. Ke splnění tohoto úkolu je nejdůležitější prakticky zvládnout a osvojit si problematiku unifikace a standardizace výzbroje a munice. Materiální zabezpečení odkonzervování a příprava pojezdných opravárenských prostředků by měla být v souladu s pochopením organizační stránky věci skrytého narůstání bojové pohotovosti.

Síly a prostředky výzbrojního zabezpečení je vhodné v obraně rozmístit co nejbližší k předpokládaným prostorům největších ztrát. Na druhé straně je rovněž nezbytné uvážit i další zásadu, že případná úhroza si vyžádá přemístění, které sníží opravárenskou kapacitu. V souladu se závěry vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy je vhodné rozmístit síly a prostředky služby RVD k vedení obranné operace takto:

- čtyř oprav výzbroje rozvínoval ve vzdálenosti do 15 km od předního okraje v sestavě rot oprav techniky pluků prvního sledu,

- roty oprav výzbroje rozmísťovat ve vzdálenosti 20 až 25 km v sestavě praporu oprav techniky; jde tedy o rozmístění za postavení pluků druhého sledu na směru hlavního úsilí obrany; v případě potřeby je možné část sil vyčlenit ve prospěch uskupení dělostřelectva divize nebo za pluk prvního sledu na druhém směru,

- prapory oprav raketové a dělostřelecké výzbroje je možné rozmísťovat ve vzdálenosti 40 až 80 km od předního okraje v sestavě armádní opravárenské základny (AOZ), za taktickým pásmem obrany na směru hlavního úsilí obrany; do vyčleňovaných oddělení AOZ, která budou provádět činnost v taktické hloubce obrany, zařazovat roty oprav podle požadovaného typu výzbroje (tažená, samohybná děla, raketomety, PL děla, tanky, BVP atd.),

- pluky oprav výzbroje lze rozvínoval v operační hloubce obrany ve vzdálenosti 120 až 200 kilometrů v sestavě frontové opravárenské základny (FOZ), vyčleňované prapory (roty) v sestavě oddělení FOZ budou pracovat ve vzdálenosti 80 až 120 km.

Pro každý opravárenský útvar (jednotku) je vhodné plánovat, rekonoskovat a připravit nejméně dva záložní prostory.

Praporeční a plukovní výdejny munice je účelné rozmísťovat v sestavě týlových jednotek praporu a pluku, to znamená, ve vzdálenosti do 20 nebo 30 km od předního okraje.

Divizní sklady pak rozvínoval v sestavě praporu materiálního zabezpečení ve vzdálenosti 25 až 30 km od předního okraje. Armádní normativ munice, který je vezený dopravními prostředky brigády materiálního zabezpečení lze rozmísťovat před armádním pásmem obrany ve vzdálenosti 80 až 120 km od předního okraje.

Frontové sklady munice je zapotřebí rozmísťovat před prvním frontovým pásmem obrany v sestavě frontové brigády materiálního zabezpečení, což představuje vzdálenost do 150 km od předního okraje. Sklady munice a sklad výzbroje začleněné do frontové týlové základny je možné rozvínoval na vzdálenost do 180 km od předního okraje.

Opravy poškozené výzbroje polních vojsk v obraně lze urychlit a zefektivnit promyšleným využitím zařízení stacionárních dílen, které jsou součástí obranných rajónů a pásme. Zde jde především o posádky divízi prvního sledu a útvary, které jsou určeny k překrytí státní hranice. Dobu opravy výzbroje lze rovněž zkrátit součinností s opravárenskými zařízeními teritoria, mezi něž patří výzbrojní základny, ale i některé vojenské opravárenské závody. Z hlediska uskutečňování všeobecných oprav mohou polní vojska dále využít i podniky národního hospodářství, které jsou v pásmu jejich činnosti. Proto je nutné konkrétně a reálně celou oblast zakotvit do příslušné dokumentace všech stupňů.

Pro dosažení komplexnějšího řízení technického zabezpečení ČSLA a jeho propojení s rozvojem, výrobou a dodávkami výzbroje a vojenské techniky z československého průmyslu byla dnem 1. srpna 1985 vytvořena nová organizační struktura ZVV. Vznikl nový samostatný druh zabezpečení, nazvaný **speciální technické zabezpečení**, které je zároveň jedním ze základních prvků všestranného zabezpečení vojsk.

Služba raketového a dělostřeleckého vyzbrojování plní úkoly nejen v rámci dělostřeleckého technického zabezpečení, které je nedílnou součástí technického zabezpečení, ale i úkoly jaderného, raketového technického i metrologického zabezpečení, je nutné hovořit všeobecně o výbrojním zabezpečení. Z toho vyplývá, že **Plán výbrojního zabezpečení** je pevnou součástí Plánu technického zabezpečení operace. Výchozími údaji pro přijetí rozhodnutí a plánování výbrojního zabezpečení je rozhodnutí ZVV. Náčelník služby RVD tak získává informace o pořadí jaderného a palebného ničení uskupení nepřítele, přiděleném množství munice, zabezpečení vojsk výbrojí, o opatřeních k obraně a střežení sil a prostředků služby, vyčlenění zdrojů munice a náhradních dílů, předpokládané ztráty a informace o stavu opravářských možností. Jak potvrzují zkušenosti z taktických i operačních cvičení, je pouze ZVV schopen formulovat pro službu potřebné údaje. Jako rovnocenný partner zástupce velitele pro tyl zvýšil důležitost a význam problematiky zabezpečení vojsk municí. Proto je nezbytné, aby orgány služby RVD nepřetržitě informovaly a předkládaly ZVV včasné, konkrétní a zdůvodněné návrhy na opatření při doplňování vojsk municí. Tuto činnost lze zlepšovat a časově zkrátit nepřetržitým využíváním souboru úloh projektu **Organizace a řízení zabezpečení bojové činnosti vojsk municí pro taktický stupeň velení**.

Nová struktura způsobila zároveň i změnu kvality v oblasti komplexního přístupu k opravám poškozené výzbroje. Vytvořené podmínky pro výstavbu nových opravárenských jednotek, otázky technického průzkumu bojiště, včetně odsunu poškozené výzbroje začaly nabývat konkrétní podoby. Tím, že součástí technického zabezpečení je jak tankové, tak automobilní a metrologické zabezpečení, došlo k neformálnímu pracovnímu sblížení těchto služeb. Je to významné především pro zabezpečení bezporuchového provozu výzbroje kombinovaných souprav.

K hlavním úkolům služby RVD při přijetí rozhodnutí a plánování TEZ na operačním stupni patří:

- zabezpečení vojsk výbrojí a municí, znalost reálných počtů výzbroje, technický stav a možnosti doplnění, úplnost pohyblivých zásob munice, vyčleněné zdroje munice a zámysl doplňování vojsk,
- předpokládané každodenní ztráty, jejich kvalitativní rozdělení a určení prostorů, kde lze očekávat největší ztráty,
- návrh sestavy opravárenských prostředků po jednotlivých směrech, v návaznosti na jednotlivé prvky operační sestavy a zámysl uskupení jednotek do vyčleňovaných oddělení AOZ (FOZ),
- způsob soustřeďování informací o ztrátách, rozmístění a rozsahu poškození výzbroje,
- stanovení kapacitních možností k opravám výzbroje na taktickém i operačním stupni, dále určení směrů hlavního úsilí opravárenských prostředků,
- určení konkrétních úkolů pro opravárenské jednotky a útvary, dále způsob a čas jejich rozvinování a osy přemísťování a také zámysl manévru v průběhu operace,
- zabezpečení ochrany a obrany,
- způsob odsunu a prostory shromaždišť poškozené výzbroje, nakládací stanice pro odsun poškozené výzbroje v rozsahu generálních oprav (GO) do vojenských opravárenských závodů,
- stanovení překládacích prostorů k odsunu poškozené výzbroje do GO mimo území ČSSR,
- vyčlenění dílenských prostředků do míst technické pomoci ve prospěch spojeneckých vojsk,
- využití stacionárních dílen, které jsou v obranných rajónech a pásmech, dále stanovení způsobu součinnosti s opravárenskými zařízeními teritoria,
- zámysl součinnosti se štábem ZVV, orgány tylu, veliteli druhů vojsk a náčelníky speciál-

ních vojsk a služeb při stanovení norem spotřeby a doplňování municí, náhradními díly a výzbrojním materiálem.

Cílem výzbrojního zabezpečení při odrazení nepřátelské agrese je včasné a nepřetržitě zabezpečení vojsk raketami, municí, výzbrojí a materiálem, jakož i jejich udržení v bezporuchovém provozu. Samotné výzbrojní zabezpečení je prováděno silami vojsk frontu (armády) v těsné součinnosti s výkonnými orgány služby RVD. Ty mohou být buď v přímé podřízenosti frontu (armády), nebo plní úkoly v rámci frontových (armádních) opravárenských základů, frontových (armádních) brigád materiálního zabezpečení a frontových týlových základů.

K výkonným orgánům služby frontu patří:

- frontové sklady munice,
- frontový sklad výzbroje,
- pluky oprav raketové a dělostřelecké výzbroje.

Ve frontovém skladu munice je k dispozici zásoba v celkové výši do 5 000 tun munice. Ve skladu výzbroje může být vezeno až 650 tun náhradních dílů. Pluk oprav raketové a dělostřelecké výzbroje, který se rozmísťuje v prostoru do 40 km², disponuje denní opravářskou kapacitou o hodnotě 6 950 normohodin (Nh). Součástí pluku je i rota evakuace.

K výkonným orgánům služby armády patří:

- armádní sklad munice,
- armádní sklad výzbroje,
- prapor oprav raketové a dělostřelecké výzbroje.

V armádním skladu munice může být k dispozici zásoba v celkové výši do 4 200 tun munice. Ve skladu výzbroje, který je součástí armádního skladu munice je pro zabezpečení zejména středních oprav (SO) vezeno 250 tun náhradních dílů. Prapor oprav raketové a dělostřelecké výzbroje může mít prostor do 25 km², jeho denní opravářská kapacita je až 2 650 Nh.

Vlastní odrazení nepřátelské agrese vyžaduje v oblasti výzbrojního zabezpečení především zabezpečení vojsk municí. Odrazení úderů vzdušného nepřítele si může vyžádat zvýšené požadavky na spotřebu protiletadlové munice, ale k odrazení pozemních vojsk nepřítele: protitankové, dělostřelecké i tankové munice. Palebné ničení nepřítele v celé hloubce jeho operační sestavy se promítne především ve zvýšené spotřebě dělostřelecké munice. Za základní způsob úhrady munice tohoto období předpokládám doplňování z pohyblivých zásob útvarů a svazků. Proto považují za nezbytné naložit veškeré pohyblivé zásoby munice na dopravní prostředky právě v době přechodu z mírového na válečný stav.

Chtěl bych upozornit ještě na závažnost zabezpečení vojsk dopravními prostředky, neboť mohou být např. odveleny do národního hospodářství jako výpomoc, nebo útvary cvičí mimo prostory posádek a pohyblivé zásoby munice jsou vyloženy. Z hlediska praktických zkušeností mohou vzniknout problémy i při nedůsledné organizaci dokládání těch druhů munice, které jsou skladovány pouze v objektech muničních skladů. Za kritické místo je považováno období do doby rozvinutí týlového zásobovacího systému armád a frontu. Proto by bylo vhodné vytvořit u divizí prvního sledu zvýšené zásoby dělostřelecké a raketometné munice v palebných postaveních k účasti dělostřelectva v hromadném úderu při zahájení agrese nepřítele. Doimnívám se, že tyto představené zásoby je vhodné vytvořit již v době míru, v posádkových skladech pluků prvního sledu ve vzdálenosti do 40 km od státní hranice. Pro vlastní zvýšení zásob v palebných postaveních by bylo optimální využít dopravní prostředky praporu materiálního zabezpečení divizí. Vozidla by po vytvoření zvýšených zásob provedla vlastní doplnění municí odběrem právě z těchto představených skladů pluků prvního sledu. K vytvoření těchto zásob ve frontových skladech slouží operační zásoby. Do frontových skladů munice, které jsou začleněny do sestavy frontové týlové základny, je vhodné přepravovat operační zásoby železniční. Do frontové brigády materiálního zabezpečení (fbmz) mohou být zásoby munice dopravovány prostředky automobilních brigád. Frontová brigáda materiálního zabezpečení zodpovídá za přísun munice do armádního skladu munice rozmístěného v sestavě armádní brigády materiálního zabezpečení (abmz). Přímou podřízené svazky frontu si mohou doplnit municí odběrem z prostoru fbmz ve výdejním místě. Zásoby armádního normativu se dopravními prostředky abmz mohou navést k praporům materiálního zabezpe-

čení divizí prvního sledu. Munici pro svazky druhého sledu lze dle situace rovněž přisunout do jejich prmez, nebo ji odebrat přímo v prostoru armádního skladu (obdobně jako v případě přímo podřízených armádních útvarů). V průběhu odrazení nepřátelské agrese se všechny sklady munice budou pravděpodobně přemísťovat v sestavě frontové týlové základny nebo příslušných brigád materiálního zabezpečení, a to vždy dle rozhodnutí náčelníka týlu – zástupce velitele frontu (armády).

Výchozím dokumentem pro doplňování vojsk je zámysl zabezpečení municí. Vychází z norem spotřeby k odrazení agrese a výše zásob, z kterých je možné ji uhradit. Spotřebu protitankové, dělostřelecké, raketometné munice a PTRS stanovuje velitel dělostřelectva, pěchotní a tankové – náčelník štábu a protiletadlové – náčelník vojska PVO příslušného stupně za přítomnosti náčelníka služby raketového a dělostřeleckého vyzbrojování. Při zpracování zámyslu je důležitým údajem i výše pohyblivých zásob munice, která musí být dodržena na konci odrazení agrese pro zabezpečení plynulého přechodu do protiútočné operace.

Závažnou stránku věci tvoří i rozdělení munice po rážích a družích. K tomu je nenahraditelná součinnost s orgány raketového vojska a dělostřelectva, na jejíž základě se získá právě uskupení dělostřelectva po jednotlivých rážích. Tato znalost velmi urychlí činnost odborných orgánů při vývozu munice ze skladů. Úkol může být splněn až podle pokynů náčelníka služby raketového a dělostřeleckého vyzbrojování frontu (armády). Za dopravu munice k vojskům zodpovídá náčelník týlu – zástupce velitele příslušného stupně. Samotné doplnění v prostoru bojových sestav vojsk není možné bez přítomnosti vševojskových velitelů, orgánů raketového vojska a dělostřelectva a orgánů vojska PVO.

Značné ztráty výzbroje při odrazení nepřátelské agrese by mohly způsobit i vysoké požadavky na činnost opravárenských útvarů a jednotek. Odborné orgány by měly v tomto období pracovat nepřetržitě, efektivně s cílem, aby se opravená výzbroj co nejrychleji navrátila do bojových sestav. To lze dosáhnout promyšleným využitím všech sil a opravárenských prostředků. S ohledem na operační a technickou situaci může být použití opravárenských prostředků rozděleno buď podle objemu prací (po sledech) nebo podle příslušných prostorů. Poškozená výzbroj se soustřeďuje z prostorů poškození do shromaždišť poškozené techniky (daného stupně) silami evakuačních útvarů a jednotek nebo přímo k opravárenským útvarům podle pokynů náčelníků druhů vojsk a služeb. V prvním pořadí se zpravidla odsunuje poškozená výzbroj, která vyžaduje běžné nebo střední opravy, a to především z prostorů, které mohou být nepřítelem obsazeny. Poškozená výzbroj v rozsahu GO může být dopravována do nakládacích stanic k odsunu do opravárenských závodů. K vlastnímu odsunu kromě evakuačních prostředků je vhodné využít všech dopravních prostředků, které se vrací do týlu frontu. Jde např. o odsun protitankových raketových kompletů, optických, infraoptických a zaměřovacích přístrojů, granátometů a protiletadlových kulometů 12,7 mm. V případě odrazení agrese se mohou více používat specializované shromaždiště poškozené techniky než společná. Při vlastní organizaci práce je nezbytné se zaměřit na zabezpečení komplexních oprav. K tomu musí být vytvořeny především:

- dostatečné zásoby náhradních dílů,
- kvalitní úroveň součinnosti jednak mezi službami a druhy vojsk, ale i uvnitř frontových a opravárenských základen,
- technologická návaznost opravářských postupů u kombinovaných soupřaž, (racionálně vyřešit opravy podvozku a nadstavby, v níž je umístěna výzbroj, optika, infraoptika a zaměřovací přístroje a munice).

Proto k zabezpečení oprav výzbroje jsou vytvořeny zásoby náhradních dílů tak, aby u jednotlivých rot praporu oprav raketové a dělostřelecké výzbroje tyto zásoby postačovaly na tři dny opravářské činnosti a u velitelství AOZ na dva dny. Připočteme-li zásoby náhradních dílů vezených v abmz, mohou být střední opravy u armády materiálně zabezpečeny na sedm dnů. U jednotlivých praporů pluku oprav raketové a dělostřelecké výzbroje stačí zásoby na tři dny opravářské činnosti, zásoby u pluku na dva dny, u velitelství FOZ rovněž na dva dny. Zahrneme-li zvláštní zásoby ve skladech FTZ pro AOZ a FOZ, domnívám se, že SO u frontu mohou být zabezpečeny na dvacet jeden den.

Prapory a pluky oprav raketové a dělostřelecké výzbroje bývají zpravidla v průběhu odrážení nepřátelské agrese určeny k poskytování SO u poškozené výzbroje. Armádní prapor ve zvláštním případě může provádět i část běžných oprav výzbroje, kterou síly a prostředky taktického stupně buď nestihly a nebo je z hlediska složitosti nemohly opravit. Tyto jednotky a útvary lze rozvíjet buď ve shromaždištích poškozené techniky nebo v jejich bezprostřední vzdálenosti. Předpokládám, že k důslednému splnění úkolů výzbrojního zabezpečení při odrážení nepřátelské agrese s ohledem na operační situaci a rozmístění fondu pro opravy lze vyčlenit ve prospěch vojsk frontu (armády) potřebný počet opravárenských jednotek a útvarů.

Smyslem tohoto článku bylo ukázat, že požadavky, které jsou kladené na výzbrojní zabezpečení při odrážení nepřátelské agrese, zejména v oblasti doplňování vojsk municí a poskytování komplexních oprav, lze splnit. Kvalita je závislá na promyšleném spojení dokonalé odborné připravenosti příslušníků služby a materiálním zabezpečením za neustálého prohlubování součinnosti se všemi službami a druhy vojsk.

MOŽNOSTI PŘÍLETU STÍHACÍCH LETOUNŮ DO PROSTORU ČINNOSTI LETOUNU TR-1

Pro úspěšnou činnost systému PLSS (Precision Location Strike System) mají rozhodující úlohu vzdušné prvky tohoto systému, které představují letouny TR-1. Jejich správná činnost, zjišťování polohy radiotechnických prostředků protivníka a navedení úderných prostředků k jejich ničení je rozhodující pro úspěšnou činnost celého systému. Proto boj proti systému PLSS bude směřovat hlavně k ničení letounů TR-1.

Ničení těchto letounů je možné uskutečňovat protiletadlovými komplety dalekého dosahu a stíhacím letectvem. Řídicí středisko CPS bude pravděpodobně plánovat lety letounů TR-1 mimo dosah protiletadlových kompletů. Proto přichází v úvahu jen stíhací letectvo, které je může úspěšně ničit. Je však nutné, aby při organizaci, plánování a vedení tohoto boje bylo uvažováno o některých zvláštnostech letounů TR-1, které nejsou běžné při ničení letounů taktického a vojskového letectva nepřítele. **K těmto zvláštnostem patří:**

- letouny systém PLSS představující velkorozměrné cíle, systematicky létají podél státních hranic (linie fronty), čímž se liší od ostatních cílů, je možné je pozorovat a vést našimi pozemními radiolokátory,
- letouny létající v určité hloubce nad vlastním územím a při jejich přepadu je nutné uvažovat s činností nepřátelské PVO,
- letouny, které působí ve stratosférických výškách s nízkými podzvukovými rychlostmi, což má vysoké nároky na techniku pilotáže, psychickou připravenost pilotů a přesnost uskutečnění letu,
- letiště vzletu stíhacích letounů pro přepad těchto cílů (rozmísťovat ve velké vzdálenosti od linie fronty), aby stíhací letouny vylétly do stratosférických výšek v přímém letu ještě nad vlastním územím,
- zteč cíle, již je nezbytné uskutečnit rakursem blízkým 4/4 v přímém letu, aby piloti nebyli nuceni v těchto výškách složité manévrovat pro zteč z přední nebo zadní polosféry a neprodlužovali dobu pobytu nad nepřátelským územím,
- zajištění dostatečné pravděpodobnosti zničení cíle (uskutečnit postupnou zteč letounu TR-1 jednotlivě několika stíhacími letouny).

Letouny TR-1 jako vzdušné prvky systému PLSS dlouhodobě létají podél státních hranic (linie fronty) ve stratosférických výškách 18 000 až 24 000 m. Tyto výšky jsou netypické pro zjišťování vzdušných cílů pozemními radiolokátory. Navíc použitím absorbních materiálů je možné zmenšit efektivní odrazovou plochu letounu TR-1 až na 0,25 m a hodnoty její velikosti mohou kolísat v rozmezí až 20 dB, což snižuje možnosti jejich zachycení a sledování v těchto výškách. To způsobí, že letoun bude sledován přerušovaně, avšak pro převážnou dobu letu jde o hodnoty, které zabezpečují téměř trvalé sledování.

Vedle přehledových a výškoměrných radiolokátorů je možné zjišťovat a sledovat vzdušné cíle pomocí systému pasivní lokace typu Ramona. Uvedeným zařízením lze zachytit zdroje elektromagnetického vyzařování na vzdálenost 500 až 600 km a navést na ně přístroje aktivní lokace.

Významným prostředkem průzkumu zmíněných cílů mohou být i radiolokační pátrače POST-3M, které jsou schopné na základě rádiových signálů palubních radiolokátorů zachytit a zhruba identifikovat vzdušné cíle na vzdálenost rádiového horizontu (R_h), který je možné vypočítat podle upraveného vztahu:

$$R_h = 4,12 \cdot H_c,$$

kde: 4,12 – koeficient, který vyjadřuje zakřivení Země,
 H_c – výška letu cíle v metrech.

To znamená, že mohou zachytit letouny TR-1, letící ve spodní hranici uvedeného rozmezí (18 000 m) až do vzdálenosti 550 km, zatímco např. letoun E-3C ve výšce 8 000 m ještě do vzdálenosti 360 km od stanoviště jeho rozmístění. Takže je možné konstatovat, že dosahy těchto prostředků plně zabezpečují vyhledání a nepřetržité sledování letounů TR-1 na jejich tratích letu a navedení našich stíhacích letounů na tyto cíle.

Velké rozměry letounu TR-1 (rozpětí 31,4 m, délka 19,2 m) vytvářejí dostatečně velkou efektivní odrazovou plochu pro jeho vyhledávání palubním radiolokátorem stíhacích letounů i pro vyhledávání zrakem a účinné použití výzbroje stíhacích letounů ze všech směrů.

Při použití metody STEALTH se zmenší i dálkový dosah palubních radiolokátorů. Teoretický dosah palubního radiolokátoru je možné vypočítat podle vztahu:

$$D_{\max i} = D_{\max l} \cdot \sqrt[4]{\frac{\sigma_{ci}}{\sigma_{cl}}},$$

kde: $D_{\max i}$ – hledaný dosah v km,
 $D_{\max l}$ – známý maximální dosah srovnávacího cíle v km,
 σ_{ci} – skutečná odrazová plocha letounu TR-1 v m^2 ,
 σ_{cl} – odrazová plocha srovnávacího cíle v m^2 .

Podle výpočtů a sestavených grafů je možné konstatovat, že dosah palubního radiolokátoru letounu MiG-23 se ukazuje jako dostatečný. Při použití metody STEALTH a absorbních nátěrů, které způsobí snížení efektivní odrazové plochy letounu TR-1 až na hodnotu 0,25 m^2 , bude dosah palubního radiolokátoru ještě dostatečný pro uskutečnění zteče (nad 10 km). To je možné jen pro zteč z přední a zadní polosféry. Při zteči z boku jsou hodnoty vzdálenosti podstatně vyšší.

Vizuální vyhledávání průzkumného letounu TR-1 osádkami stíhacích letounů bude probíhat vždy v podmínkách dobré dohlednosti, to znamená nad horní hranicí oblačnosti. Vzdálenost vizuálního vyhledávání nelze technickou cestou snižovat tak účinně jako u radiolokačního vyhledávání. Podmínky pro tuto činnost však budou ještě zhoršeny používáním maskovacích nátěrů spodní části letounu a rozptýlením světelného záření v těchto výškách.

V podmínkách letu ve stratosféře a s uvažováním malého kontrastu cíle vůči pozadí je lidské oko schopné rozlišovat objekty o velikosti 1/500 jejich vzdálenosti.

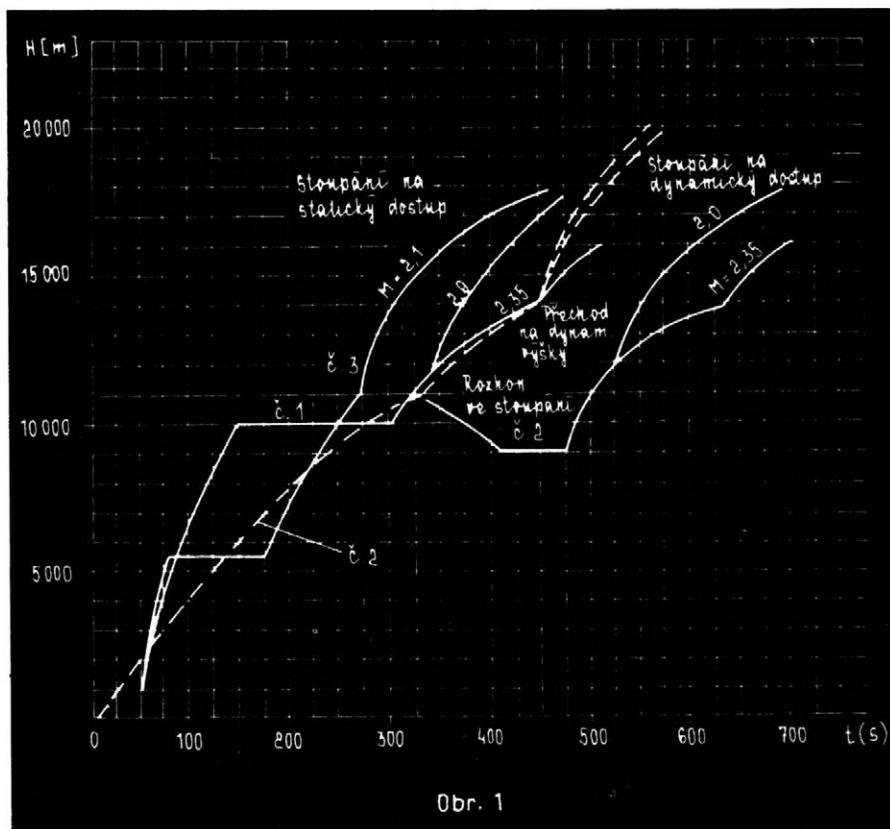
V současnosti nejvýhodnějším typem stíhacího letounu pro plnění úkolu, kterým disponuje naše letectvo, je letoun MiG-23MF (ML). **Z hlediska leteckých taktických vlastností letounu je nejpodstatnější:** vysoká rychlost, stoupavost, dostup, poměrně krátká doba rozhozu, kvalita a hlavně dosah palubního radiolokátoru, řízených střel a schopnost ničení vzdušných cílů ze všech směrů.

Letouny TR-1 působí ve výškách rovných nebo větších, než je statický dostup stíhacích letounů MiG-23. To v některých případech vyžaduje stoupat až do dynamických výšek a zároveň má vysoké nároky na techniku pilotáže, psychickou připravenost pilotů a organizaci k zabezpečení a uskutečnění přepadu letounů TR-1.

Pro zjištění možností přiletu letounu MiG-23 k letounu TR-1 na vzdálenost vypuštění řízených střel je nutné znát dobu jeho letu, spotřebu LPH a uletěnou vzdálenost. Tyto údaje pro variantu – 2 řízené střely R-23, je vhodné analyzovat podle grafů na obr. 1 až 3, které je potřebné upravit pro let do dynamických výšek.

Doby pro dosažení dostupové výšky letu mohou být rozdílné, jak je patrné z obr. 1. Doba stoupání do $H = 10\,000\text{ m}$ s $X = 16^\circ$ při zapnutém přidavném spalování (program č. 1) je až 2,5 minuty a v režimu maximál 4,5 až 5 minut (program č. 2). Doba pro stoupání do $H = 10\,000\text{ m}$ při zvětšení rychlosti ve výšce 500 m do nadzvukové (program 3) trvá až 4 minuty. Doba letu do výšky praktického dostupu 17 500 m při konečné rychlosti $M = 2,0$ až 2,1 číni:

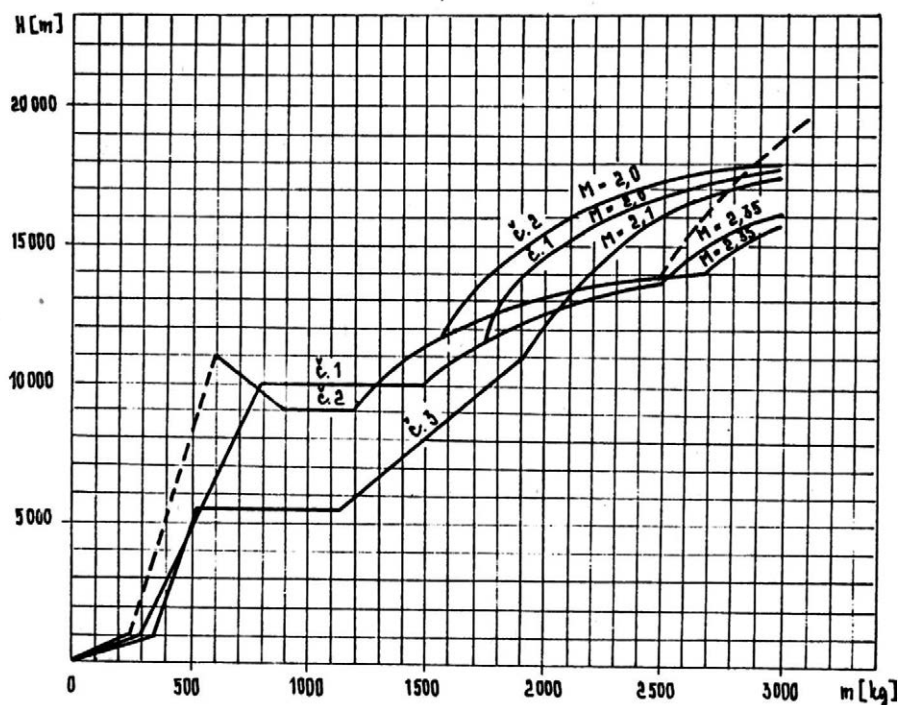
- 8 až 9 minut při stoupání podle programu č. 1,
- 11 až 12 minut při stoupání podle programu č. 2,
- 7 až 8 minut při stoupání podle programu č. 3.

Pro přepad letounu TR-1 s využitím statického dostupu se jako vhodné jeví použití programu stoupání č. 3. Pro přepad na dynamickém dostupu bude výhodnější program č. 1, který počítá s rychlostí stoupání $M = 2.35$.

Při stoupání do $H = 10\,000$ m podzvukovou rychlostí (program č. 1 a 2) dosáhne spotřeba LPH přibližně 600 až 800 kg (**obr. 2**). Nevelké zvětšení spotřeby LPH (o 200 kg) vyžaduje

stoupání v režimu přídavného spalování ve srovnání s maximálem, což se může využít při zkrácení doby potřebné k dosažení výšky $H = 10\,000$ m při malém nárůstu spotřeby LPH. Pro dosažení výšek $H = 10\,000$ m až $11\,000$ m při $M = 2,0$ až $2,1$ spotřeba LPH podle programu č. 3 je značně vyšší než na podzvukových režimech (program 1 a 2). Narůstání spotřeby LPH přitom může být 800 až 1000 kg, lze ji snížit až na hodnotu 500 kg s tím, že není nutné uskutečnit rozhon při stoupání nadzvukovou rychlostí do praktického dostupu $17\,500$ m při číslech $M = 2,0$ až $2,1$. Spotřeba LPH bude 2 800 až 3 000 kg.

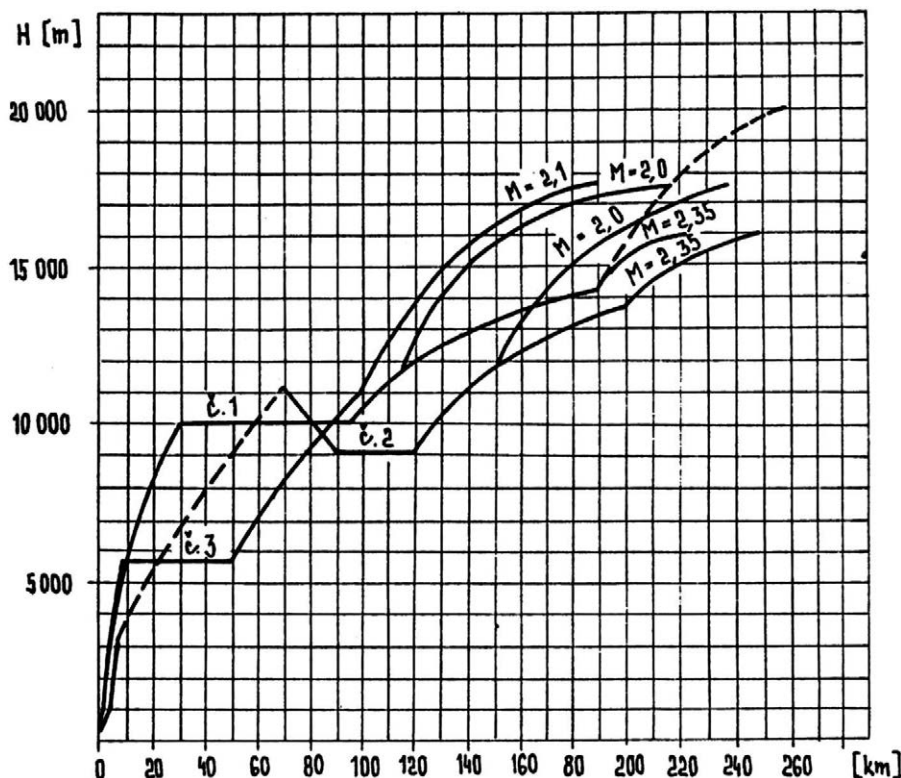
Obr. 2

Při stoupání do dynamických výšek s navrženým programem č. 1 může být spotřeba LPH ve výšce $20\,000$ m asi $3\,400$ kg. Zbytek LPH (asi $1\,550$ kg) je dostatečný na uskutečnění zteče a zpáteční let na letiště přistání.

Uletěnou vzdálenost při stoupání je možné určit z grafu na obr. 3. Při stoupání do $H = 10\,000$ m v režimu maximálního doletu (program č. 2) představuje přibližně 70 km. V režimu maximální doby letu při podzvukové rychlosti (program č. 1) je asi dvakrát menší. V režimu minimální doby se zvětšováním rychlosti do nadzvukové (program č. 3) při stoupání do výšky $H = 10\,000$ m, vzdálenost od místa vzletu může být okolo 90 km. Při stoupání do výšky praktického dostupu $17\,500$ m při konečné rychlosti $M = 2,0$ až $2,1$ je vzdálenost od letiště vzletu 200 až 240 km.

Pro nastoupání do dynamických výšek podle navrženého programu č. 1 ($H = 20\,000\text{ m}$) bude vzdálenost od letiště vzletu asi 250 až 260 km.

Při rozboru obr. 3 je vidět, že k nastoupání do výšky statického dostupu stíhací letouny MiG-23 potřebují poměrně velkou vzdálenost, přičemž rozhon a stoupání uskutečňují do rychlosti $M = 1,8$ až $1,9$ do konečné rychlosti $M = 2,0$ až $2,1$. K nastoupání do dynamických výšek je nutné uskutečnit dva rozhony rychlosti, jeden do $M = 1,8$ až $1,9$ před zahájením stoupání a druhý do $M = 2,35$ v průběhu stoupání. Přejechod ke stoupání do dynamické výšky je nutné zahájit nejvyšší povolenou rychlostí.

Obr. 3

Při analýze jednotlivých úseků letu lze zjistit, že:

- pro nastoupání do výšky $H = 10\,000\text{ m}$ režimem č. 1 je uletěná vzdálenost 30 km.
- vzdálenost rozhonu na rychlost $M = 1,8$ je asi 65 km.
- vzdálenost rozhonu na rychlost $M = 2,35$ je pak přibližně 100 km.

Jestliže předpokládám, že stíhací letoun ukončí stoupání přibližně 40 až 50 km před tratí letu cíle, tak letiště vzletu je nutné rozmístit ve vzdálenosti 220 až 240 km od tratě letu letounu

TR-1. To znamená, že při jeho letu 50 km od linie fronty může být vzdálenost 170 až 190 km a při letu 150 km od předního okraje (PO) 70 až 90 km. Tyto vzdálenosti zároveň odpovídají normám rozmístění stíhacího letectva na stálých a operačních letištích.

V případě nutnosti stoupání letounů MiG-23 do dynamických výšek je nezbytné vzlítout z letiště vzdáleného 280 až 300 km od tratě letu letounu TR-1. To znamená, že při jeho letu 50 km od PO by byla vhodná vzdálenost letiště vzletu 240 až 250 km, při letu ve vzdálenosti 150 km bude nejvýhodnější letiště vzdálené od PO 130 až 150 km.

V současné době letouny TR-1, které plní úkoly v systému PLSS na západním válčíšti, létají ve výšce 18 000 m a využívají stabilně dvou tratí letu, které jsou:

1. Waldaschaff, Grafenberg, Wiesenfelden, Wallkofen, Erlingen, Grafenberg, Wiesenfelden, Wallkofen, Buch, Wertheim.

2. Affalterbach, Treuchtlingen, Straubing, Landau, Mornheim, Rotenstein, Straubing, Landau, Monheim, Ohningen.

Při analýze těchto tratí letu a v souladu s předpokládaným operačně taktickým zámyslem je možné stanovit ještě jednu trať letu letounu TR-1. Ta vychází z dílčích částí obou v současné době létaných tratí letu a je:

- Waldaschaff, Grafenberg, Wiesenfelden, Landau, Mornheim, Rotenstein, Straubing, Landau, Monheim, Ohningen.

To by vyžadovalo, aby naše stíhací letouny startovaly přímo z letišť Hradčany nebo Pardubice. Přepad letounu TR-1 je nutné uskutečnit postupnou činností způsobem vějíř. Modelování této bojové činnosti ukázalo, že stíhací letouny musí uskutečnit vzlet tak, aby letěly po rovnoběžných tratích vzdálených od sebe 20 km s časovým intervalem 2 minuty 50 sekund. Při průletu linií fronty budou mít stíhací letouny výšku větší než 18 000 m, a ta se bude zvyšovat. Proto budou mít z nepřátelských prostředků plnou účinnost pouze PLRS Patriot.

Vzdálenost mezi tratěmi jednotlivých letounů zabezpečuje, že se stíhací letouny postupně dostanou na vzdálenost vypouštění řízených střel na cíl pod úhlem blízkým 90° a je možné je navádět z jednoho velitelského stanoviště.

Ničení vzdušných cílů, které poletí ve stratosférických výškách, je prvořadým úkolem vojska PVO. Stíhací letectvo svazu a vojska PVOS budou na tyto cíle působit jen v případech, jestliže prostředky vojsk PVO nebudou bojeschopné, nebo vzdušné cíle poletí mimo jejich prostory účinného působení. Je pravděpodobné, že letouny TR-1 budou působit mimo jejich dosah, a proto činnost stíhacích letounů proti těmto cílům se jeví jako nutná.

Dobu vzletu stíhacích letounů na přepad letounu TR-1 je nutné volit s ohledem na rychlost letu a prostor jeho přepadu. Přilet k PO musí stíhací letouny uskutečnit ve výškách, které znemožní použití proti nim PLRS Hawk a ztěžují použití PLRS Patriot a postupně vyřazovaných PLRS Nike Hercules. Prostor přepadu je vhodné volit tak, aby v účinném sektoru palby průletu stíhacích letounů byly PLRS Patriot (Nike Hercules) umlčeny.

Návrat na letiště přistání je nezbytné uskutečnit jednotlivými letouny ihned po ukončení činnosti, nad nepřátelským územím pokračovat ve stratosférických výškách, po průletu PO pak klouzavým letem klesat až k letišti přistání.

Hledat nové způsoby a procvičovat boj o získání nadvlády ve vzduchu.

(Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce 1988–1989)

ZKUŠENOSTI Z ORGANIZACE A PROVEDENÍ CVIČENÍ PROTIVZDUŠNÉ OBRANY

Protivzdušná obrana (PVO) je nedílnou součástí vševojskového boje. Její význam v soudobém boji neustále vzrůstá. Je to podmíněno:

- nepřetržitou modernizací letecké techniky vzdušného nepřítele,
- používáním nových účinných prostředků ničení pozemních cílů – vysoce přesných zbraní a zaváděním do výzbroje průzkumných palebných systémů,
- uplatňováním nových operačních principů v použití vojenského letectva států NATO v duchu zásad kombinovaného vzdušně pozemního boje a úderu proti silám v hloubce.

Zaváděním moderních protiletadlových kompletů do výzbroje vševojskových svazků a útvarů se zvyšují nároky na jejich co nejefektivnější použití. Do vševojskového svazku se přeneslo těžiště boje s prostředky vzdušného napadení letícími ve výškách do 5 000 m. Proto je nutné:

- zvýšit úlohu vševojskových velitelů a štábů při organizaci účinné PVO; prosadit do jejich vědomí, že bez ní nebudou útvary schopny v požadovaném rozsahu splnit stanovené úkoly,
- zkvalitněním velení a prohloubením součinnosti vytvořit jednotný systém průzkumu a palby všech prostředků PVO svazku.

Ke splnění úkolů významně přispívají cvičení PVO, která jsou jednou z hlavních forem přípravy sil a prostředků PVO svazků pro vedení soudobého boje.

Cílem cvičení je sladit prostředky PVO svazku k efektivnímu vedení boje se vzdušným nepřítelem, **prohloubit** návyky velitelů a náčelníků PVO při plánování protivzdušné obrany a řízení boje, **zdokonalit** vojáky v dovedném využívání výzbroje, prostředků automatizace velení a **rozvíjet** jejich morální a bojové vlastnosti.

Také se na cvičeních PVO prakticky ověřují nové otázky, které se týkají taktiky a organizace útvarů a jednotek vojska PVO, způsobů použití nových typů protiletadlové výzbroje a prostředků velení.

Cvičení PVO vševojskového svazku stálé pohotovosti se zpravidla uskutečňují jednou za 2 až 3 roky. Ostatní vševojskové svazky cvičí zpravidla v souvislosti se změnami v organizaci nebo výzbroji jednotek a útvarů PVO.

Cvičení PVO plánuje, připravuje a řídí velitel vševojskového svazku; mohou probíhat samostatně, ale byly ověřeny i možnosti uskutečnit cvičení PVO jak v průběhu velitelsko-štábního cvičení svazku, tak v průběhu armádního velitelsko-štábního cvičení.

Při cvičeních PVO v roce 1987 byly u dvou svazků během VŠC armády získávány následující poznatky:

- spojit cvičení PVO a VŠC svazu je většinou neefektivní, neboť pro řízení cvičení PVO není možné vyčlenit potřebný počet funkcionářů, včetně N PVO svazku,
- ve stanoveném termínu VŠC svazu (duben) jednotky PVO nejsou ještě na takovém stupni vycvičenosti, aby mohly kvalitně plnit úkoly sladění systému PVO svazku,

- problémy vznikají ve sladění zámyslu cvičení PVO (které připravuje velitel svazku) se zámyslem VŠC svazu (protože nesmí být cvičícím prozrazován).

Z toho lze vyvodit, že je nutné cvičení PVO uskutečňovat samostatně, bez návaznosti na jiné vševojskové cvičení. Z hlediska efektivního využití plánované letové činnosti letectva a procvičení součinnosti je vhodné uskutečnit v některých případech cvičení PVO dvou nebo více svazků současně, popřípadě první taktické cvičení spojit s bojovou střelbou protiletadlového raketového útvaru jiného svazku nebo svazu. Pak ale musí přípravu cvičení koordinovat a na řízení se podílet náčelník vojska PVO svazu.

Má-li cvičení splnit stanovené cíle, musí být **organizačně a materiálně zabezpečeno**. Příprava cvičení by měla především zahrnovat stanovení sil a prostředků vyvedených na cvičení, výběr prostoru cvičení a jeho rekognoskaci, zpracování dokumentace a přípravu velitelů, štábů a jednotek.

Důležitou součástí organizační přípravy cvičení je určit **termín**, kdy se cvičení vykoná. Je nutné ho sladit v **součinnosti s letectvem**. Zároveň je vhodné dohodnout zámysl letové činnosti, její intenzitu a zásady součinnosti.

Cvičení PVO řídí velitel svazku, který si do řídicí skupiny vybere potřebné funkcionáře štábu svazku. Ke splnění úkolů cvičení je nezbytné stanovit potřebný rozsah vyvedení sil a prostředků.

Z prostředků PVO je nutné mít jednotku radiolokačního průzkumu a velení svazku, protiletadlový útvar a jednotku S-2M od velitelské jednotky a od každého vševojskového útvaru skupinu NPVO, protiletadlovou jednotku, jednotky S-2M od vševojskových jednotek a VS útvaru a pozorovatele vzdušného nepřítelů velitelských stanovišť útvaru a jednotek. Další prostředky pro zabezpečení řídicí skupiny a cvičících se vyvádějí v potřebném rozsahu. K procvičení součinnosti a uvědomování o vzdušném nepříteli může být na cvičení použita i radiotechnická jednotka radiotechnického útvaru PVO svazu.

Volba prostoru cvičení by měla **odpovídat** zvolenému vševojskovému **zámyslu** cvičení a umožnit provedení manévru všemi prostředky PVO. Při přípravě je nezbytné již předem řešit rozmístění všech prostředků PVO v terénu a vytvoření systému průzkumu a palby včetně spojení. Závažnou otázkou je určení míst pro velitelská stanoviště z hlediska spojení a stanovišť radiolokátorů s možností včasného zjišťování a spolehlivého sledování cílů, letících v přízemních výškách.

Je nutné, aby **před stanovením zámyslu** cvičení zhodnotil velitel svazku možnosti jeho přípravy a řízení, vycvičenost útvarů i jednotek PVO, jejich naplněnost osobami a technikou, možnosti zabezpečení letové činnosti letectva ke značkování vzdušných cílů.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat **přípravě fiktivní a skutečné náletové situace**. Cílem cvičení je procvičit bojové směny velitelských stanovišť a obsluh v nepřetržitěm zpracování údajů o vzdušné situaci, její hodnocení a přijímání rozhodnutí k efektivnímu vedení palby prostředky PVO. Bylo by vhodné, aby skutečná náletová situace zabezpečila splnění úkolů cvičení v otázkách zajištění průzkumu vzdušného nepřítele a řízení palby s důrazem na nízko letící vzdušné cíle a bitevní vrtulníky, které působí proti vojskům svazku z přízemních a malých výšek.

K tomu je vhodné v průběhu cvičení zabezpečit **nepřetržitou součinnost s leteckým útvarem** tak, aby bylo možné operativně upřesňovat činnost letectva. Úzká součinnost s letectvem umožní procvičit boj s nízko letícími cíli, ničení cílů rušičů a další složité úkoly protivzdušného boje.

V přípravě velitelů na cvičení PVO jde především o zdokonalení jednotlivých stupňů velení v **praktické organizaci a řízení průzkumu vzdušného nepřítele** s důrazem na průzkum vzdušných cílů v přízemních a malých výškách pozorovatelů rot (baterií) a velitelských stanovišť a využití zjištěných údajů od těchto pozorovatelů pro činnost palebných jednotek.

Zkušenosti z těch cvičení PVO, na kterých se podařilo vytvořit složitou vzdušnou situaci, potvrzují, že při náletu několika letounů a vrtulníků z různých směrů se plně projevila složitost boje. Velitelé některých jednotek nedokázali včas posoudit důležitost a nebezpečnost jednotlivých cílů a správně určit pořadí ničení. Často byla palba vedena na cíle ve větších výškách a nízko letící cíle, které přímo napadaly rotu a prapory v prvním sledu, nebyly ničeny. Jiní velitelé zase neřídili palbu ze svých velitelských stanovišť pomocí spojovacích prostředků, což zapříčinilo i snížení účinnosti řízených palebných čet. Dalším důležitým úkolem v přípravě velitelů je zvládnutí pravidel střelby a získání návyků ve velení a řízení palby.

Na cvičeních PVO vševojskových svazků v posledních dvou letech bylo kladně hodnoceno, že uskutečnění manévru jednotkami PVO po odrážení úderů prostředků vzdušného napadení nepřítele na palebná postavení, se dostává do vědomí velitelů. Praktické manévrování bateriemi protiletadlového útvaru a jednotkami PVO vševojskových útvarů bylo trvalou součástí činnosti v průběhu cvičení. Rychlé přemístění jednotek a zaujetí nových palebných postavení s okamžitou pohotovostí

k palbě vytváří předpoklady k vedení překvapivé palby proti vzdušnému nepříteli a zároveň prodlužuje i životnost jednotek v podmínkách soudobého boje.

Praktické odrážení náletů bitevních vrtulníků letících ve výškách kolem 30 m nad terénem potvrdilo, že protiletadlové jednotky, které byly umístěny na terénních dominantách, měly značné problémy nejen se zjištěním cílů letících na pozadí členitého terénu, ale také s vedením palby na cíle při velkých záporných polohových úhlech. Zkušenost svědčí o tom, že je nutné volit palebná postavení tak, aby **část jednotek byla rozmístěna pod dominantami.**

Rovněž je nutné **využívat vlastností terénu** ke snížení zranitelnosti jednotek PVO, střelců S-2M a pozorovatelů palbou z pozemních prostředků. Při využití ochranných vlastností terénu a umísťování střelců S-2M do okopů lze využít charakteristik tohoto přenosného protiletadlového kompletu a **předsunutím některých družstev do blízkosti předního okraje obrany** zabezpečit ničení vzdušných cílů již na přiletu k opěrným bodům rot.

Splnění cílů cvičení PVO vševojskových svazků je závislé na stavu bojové techniky. Složitá bojová technika vojska PVO je náročná na správné zacházení a pravidelné ošetřování. Jednou z rozhodujících podmínek správného provozování je dokonalé zvládnutí techniky veliteli i obsluhami. To je také podmínkou plného využití bojových možností.

Nezastupitelné místo na cvičení PVO má **rozhodčí služba**. Jejím hlavním úkolem je zdokonalit velitele a náčelníky PVO v organizaci PVO svazku a v rozhodném velení, tedy ne pouze konstatovat úroveň plnění bojových úkolů, ale také, a to především, svojí konkrétní pomocí přispět ke zvýšení účinnosti boje se vzdušným nepřítelem.

Hledání a zkoušení nových účinných forem organizace a vedení boje se soudobými prostředky vzdušného napadení by mělo být neoddělitelnou součástí každého cvičení PVO. Nejde o vědecký výzkum, teoretizování, ale o praktická opatření v činnosti velitelů, štábů a jednotek.

Některé **problémy** jsme již v článku naznačili. O co především jde: mezi základní problémy boje se soudobými prostředky vzdušného napadení patří **efektivní ničení všech druhů cílů v přízemních a malých výškách**. Málo zkušeností je z **plánování a praktické činnosti jednotek PVO z léček a kočujících jednotek**. Velmi malé jsou zkušenosti z organizování činnosti a **využití výsledků průzkumu vrtulníkové průzkumné hlídky PVO**. Pozornost si zaslouží i praktické řešení **centralizovaného boje sil a prostředků PVO vševojskového útvaru.**

Na základě získaných zkušeností je možné stručně shrnout, v čem spočívá **význam cvičení PVO** vševojskového svazku a co by mělo být jeho obsahem:

- **zdokonalit velitele a náčelníky PVO v organizaci a řízení boje s nízkou letícími cíli,**
- **procvičit průzkum prostředků vzdušného napadení nepřítele s důrazem na nízkou letící cíle a včasné uvědomování jednotek,**

- procvičit vytváření účinného palebného systému prostředků PVO svazku k efektivnímu ničení nízko letících cílů,
- zdokonalit a sladit systém spojení a velení silám a prostředkům PVO,
- zdokonalit velitele a jednotky v provádění rychlého manévru, v organizování a vedení překvapivé činnosti proti vzdušnému nepříteli,
- zdokonalit velitele a vojáky v obsluze a maximálním využití technických možností bojové techniky k efektivnímu ničení prostředků vzdušného napadení nepřítele,
- hledat a zkoušet nové a účinné formy organizace a vedení boje se soudobými prostředky vzdušného napadení nepřítele.

V článku jsme chtěli vyjádřit hlavní poznatky, které byly získány při přípravě a vedení cvičení PVO, a tak přispět ke zvýšení poučnosti a efektivnosti těchto zásadních opatření v přípravě velitelů, štábů a vojsk.

Vzhledem k narůstající úloze PVO ve vševojskovém boji má cvičení PVO nezastupitelnou úlohu při zvyšování komplexní připravenosti sil a prostředků PVO vševojskového svazku. Tuto formu přípravy sil a prostředků PVO svazku je třeba i nadále zdokonalovat.

Svazky, útvary a jednotky vojska PVO připravit k odolné, nepřetržité a účinné protivzdušné obraně vojsk, vycvičit je k včasnému zjišťování a ničení soudobých vzdušných cílů v přízemních a malých výškách,...

(Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce 1988–1989)

ZPŮSOBY ORGANIZACE A ŘÍZENÍ ÚPRAVY CEST V PODMÍNKÁCH POUŽITÍ VYSOCE PŘESNÝCH ZBRANÍ NEPŘÍTELE

Požadavky na úpravu a udržování silnic a cest na taktickém i operačním stupni vycházejí ze základních ustanovení Bojového řádu pozemního vojska ČSLA, který jednoznačně charakterizuje vševojskový boj jako **společné úsilí všech druhů vojsk a speciálních vojsk, pozemního vojska a dalších druhů ozbrojených sil, vyznačujících se rozhodností, vysokou manévrovostí, intenzívností a rychlým průběhem, náhlými a pronikavými změnami situace a různorodostí používaných způsobů jeho vedení, rozvíjení bojové činnosti na zemi a ve vzduchu, na široké frontě, do velké hloubky a jejich vedením ve vysokém tempu.**

Ke splnění těchto požadavků by měla být vojska **vysoce pohyblivá**. To je zabezpečováno řadou opatření, která se týkají vybavení vojsk bojovou, dopravní a speciální technikou, jež má vysoký stupeň průchodivosti terénem a pohyblivost. Patří mezi ně i opatření v oblasti výchovy a výcviku řidičů, strojníků a osádek techniky. V neposlední řadě je také nutné vytvářet příznivé podmínky zabezpečení pohybu úpravou a udržováním silniční komunikační sítě a cest v zájmových prostorech vojsk.

Úpravy a udržování silnic a cest jsou ovlivňovány řadou faktorů. Patří mezi ně jejich požadovaná četnost (hustota silniční komunikační sítě) na daném stupni a pro daný druh boje či operace, požadovaná kvalita a takticko-technické údaje. Základní technické parametry vojenských cest na jednotlivých stupních – viz **tabulku 1 a 2**.

Tabulka 1

Druh cesty	Pro provoz	Šířka vozovky [m]	Poloměr oblouku [m]	Zatížitelnost [t] –	Střední rychlost přesunu [km.h ⁻¹]
plukovní	jedno- směrný	3,5–4	30	40	15–20
divizní	dvou- směrný	6–6,5	35	50	20–35

V úvahu je nutné vzít současnou hustotu a kvalitu silniční komunikační sítě na válečnické a konkrétně v zájmovém prostoru útvaru, svazku nebo svazu; např. na území jižní části NSR je hustota silniční komunikační sítě 157 km/100 km².

Tabulka 2

Druh cesty	Šířka vozovky [m]	Poloměr oblouku [m]	Střední rychlost přesunu [km.h ⁻¹]	Zatížitelnost [t]	Intenzita provozu [vozidla/24 h]	Doba využití	
						v obraně	v útoku
armádní	6,5–7	40	20–35	60	4000–6000	do 5 dnů	20–30 hodin
frontové	6,5–8	50	25–40	60	6000–8000		

Podstatný vliv na úpravy a udržování silnic a cest v rámci plnění úkolů ženíjního zabezpečení boje nebo operace mají možnosti vojsk (organizační struktura, vybavenost ženíjních jednotek, útvarů a svazků i vševojskových útvarů ženíjní technikou a materiálem, stupeň vyvíjenosti vojsk k plnění těchto úkolů atd.) a v neposlední řadě i morálně politický stav vojsk, zkušenosti a připravenost velitelského sboru. Důležitou úlohu má i terén (členitost, pokrytost vegetací či stavbami), roční období a povětrnostní situace.

Zvláštní význam má činnost nepřítele a zejména možnosti jeho působení na stav a propustnost silniční komunikační sítě v zájmovém prostoru. Právě tato skutečnost nabývá zcela nových, vyšších kvalit poté, co byly vyvinuty a do výzbroje armád států NATO zavedeny vysoce přesné zbraně.

K dosavadním běžným faktorům, které negativně ovlivňují kvalitu a kvantitu silniční komunikační sítě (s přímými důsledky na požadovanou kapacitu), patří nadměrné opotřebení, způsobené přetížením provozem různorodé vojenské techniky. Přitom provádět opravy a údržbu v odpovídající kvalitě je v podstatě nemožné. Působí zde i klimatické podmínky. V neposlední řadě musíme brát v úvahu podstatně účinnější možnosti a způsoby ničení (poškození) silnic a cest nepřítelem.

Jde o sekundární, devastující účinky leteckých a dělostřeleckých úderů nepřítele na pochodové proudy jednotek a útvarů, které jsou na osách přesunu, a to jak konvenční, tak i jadernou municí. Silnice, cesty a komunikační objekty ničí nepřítel i prostřednictvím svých diverzních skupin vysílaných do týlu našich vojsk, a rovněž při svém odchodu.

Předpokládané rozměry kráterů po výbuchu některých používaných pum v armádách NATO – viz tabulku 3.

Tabulka 3

Hmotnost pum [kg]	Rozměr vzniklého kráteru		
	poloměr [m]	hloubka [m]	objem horniny [m]
25	5,8–6,1	1,5–1,9	14–20
62	7,9–8,2	2,0–2,3	50–60
125	10,2–10,7	2,9–3,1	125–145
250	14,0–15,0	3,8–4,1	300–375

Princip „boje proti silám v hloubce“ (FOFA), který byl v nedávné době rozpracován v armádách NATO, sleduje jako jeden z hlavních cílů narušit přesuny, zabránit organizovanému zasazení druhých sledů a operačních manévrovacích skupin protivníka a dosáhnout

určité „izolace“ vojsk prvního sledu na bojišti. Zkušenosti z války ve Vietnamu potvrdily, že na vedení podobných operací se podílela více než jedna polovina sil a prostředků taktického letectva. Podle informací ze zahraniční literatury je možné předpovědět pravděpodobnou ničivost úderů letectva na silniční komunikace, neboť zhruba jedno procento svržených pum by zasahovalo silniční objekty, 14 % těchto pum ničilo náspy a zářezy a 80 % svržených pum by pak vytvářelo v silničním tělese nálevky a krátery různých rozměrů.

Z údajů o rozvoji konvenční výzbroje ve druhé polovině osmdesátých let a z perspektivy vývoje je zřejmé, že nové kvality dosahuje především přesnost zásahu cíle. Jestliže při použití neřízených střel bylo zapotřebí ke zničení mostu 12 útočících letounů A-10, pak za použití konvenčních řízených střel se počet těchto letounů snížil na 2 až 4.

V rámci vyvinutých vysoce přesných zbraní je možné očekávat především použití dělostřelecké naváděné munice, řízených střel (odpalovaných ze země i z letounů) a řízených leteckých pum. Jsou rozvíjeny a zdokonalovány již existující průzkumné palebné systémy, které spojují prostředky průzkumu, velení a navedení s přenosem informací nutných ke zničení cílů. I když je podstatná část prostředků určena k ničení vševojskových jednotek a útvarů (především jejich obrněné techniky), je využití možné a za určitých okolností vysoce efektivní i proti dalším objektům, např. mostům, vybraným úsekům silničních komunikací, komunikačním uzlům a podobně. Lze to zdůvodnit tím, že efektivnost a ničivost prostředků stoupá při jejich použití na vojska nahromaděná v relativně malém prostoru. K tomuto nahromadění může především dojít v místech náhlého zničení komunikačního objektu nebo přepraviště přes vodní překážku, úseku silnice se ztíženou možností obejít nebo opravy atd. Přitom dosah některých vysoce přesných zbraní v rámci zavedených průzkumných palebných systémů možného nepřítele závisí na druzích (PLSS, CSWS/Assault Breaker atd.) až 600 km. V rámci těchto systémů lze počítat i s hromadným použitím dalšího vysoce účinného prostředku ovlivňujícího plynulost přesunu a průchodnost silnic a cest v prostoru činnosti vlastních vojsk. Jde o zavedené způsoby minování na dálku (dělostřelecké, letecké i pomocí vrtulníků), které umožňují zřizovat minová pole nejen před přesunujícími se útvary a jednotkami v hloubce, ale i přímo na jejich pochodové sestavy.

Tyto skutečnosti mají podstatný vliv na plnění úkolů zabezpečení pohybu vojsk úpravou a udržováním silnic a cest, kdy je potřebné přehodnotit některé dosud používané způsoby a přístupy k jejich realizaci.

Především vzniká v důsledku značného použití minování na dálku akutní potřeba zařadit organické odtarasovací prostředky (schopné plnit úkoly i v minových polích o větší hloubce než 100 m) do sestav odřadů k zabezpečení pohybu (OZP) pluků a divizí. Doposud praktikovaná zásada přidělování těchto prostředků od vševojskových útvarů a jednotek podstatně oslabuje jejich schopnost řešit úkoly překonávání minových polí zřízených nepřítelem na dálku, prostředky chybějí i při vlastním zasazení do boje. Pokud nebudou zavedeny organické odminovací prostředky do sestavy OZP (ale i na operačním stupni u ženijních silničních mostních útvarů a svazků), je nucen příslušný náčelník ženijní služby (NŽS) nebo náčelník ženijního vojska (NŽV) pečlivě zvažovat, odkud tyto prostředky, pro ženijní jednotky zabezpečující pohyb úpravou a udržováním cest, vyčlení.

Při plnění úkolů ženijního zabezpečení pochodu je nutné provádět úpravu pochodových os vytvořenými OZP jen s nejnutnějším časovým předstihem z důvodů utajení předpokládaných cest, vzhledem ke zvýšeným schopnostem nepřítele opět narušit (zatarasit) již upravenou cestu ještě před příchodem přesunujících se sil. S tím opět souvisí vybavení OZP odminovacími prostředky.

Větší možnosti ničení úseků silnic, cest a komunikačních objektů způsobují potřebu častějšího využívání různých, méně kvalitních objížděk a jízdy volným terénem. Tím nabývá na významu plnění dalšího úkolu – zřizování pomocných cest. Pomocné cesty (v podstatě vytyčené trasy vedoucí po povrchu terénu, na němž byly uskutečněny nejnútější úpravy, které jsou určeny k jednorázovému nebo krátkodobému použití) by měly umět zřizovat pro své potřeby jednotky všech druhů vojsk a služeb. Přes úseky málo únosného terénu (rozbahněného) je však nutné zřizovat speciální vozovky. Dosavadní používané klasické materiály (dřevo, hatě, hornina) již nevyhovují vysokým nárokům na plynulost přesunu vojsk, zejména z důvodů

časové náročnosti stavby těchto konstrukcí a nutnosti velkého vynaložení sil a prostředků (včetně zemních strojů). Požadavkem tedy je, aby byly především jednotky vyčleněné do OZP, ale i útvary plnící úkol úpravy a udržování cest na operačním stupni vybaveny účinnějšími prostředky ke zpevnění málo únosného terénu. Tomu odpovídají materiály na bázi geotextilií nebo ještě lépe, přímo pojižděných koberců (membrán), které nepotřebují ochrany zásyp horninou.

V kapitalistických armádách je v současnosti využívána řada způsobů a prostředků zabezpečení zpevnění málo únosného terénu. Lze uvést ukladače ocelových elementů vozovek MATS (používaný v armádě NSR, Francie), vozovku MLC-30 a MLC-60 se speciálním pokladačem (v armádě USA, Velké Británie, Kanady a NSR), vozovku Dominick (v armádě Belgie), Thyssen (v armádě NSR) a vozovku z plastických hmot MO-Mat a Columbus-Mat. Vývoj některých prostředků ke zpevnění málo únosného terénu v naší armádě sleduje především využití umělých hmot a automatizované pokládání úseků vozovek ve vysokém tempu.

Prostředky ke zřízení alespoň krátkých úseků vozovek pomocných cest je třeba vytvářet u všech jednotek (v krajním případě alespoň vyrobením hatí a jejich převozem na bočních vozidel apod.).

To, že se nepřítel přednostně soustřeďuje na ničení výkonných silnic umožňujících vysokou intenzitu provozu, vede k využívání méně kvalitních a výkonných silnic a cest v zájmových prostorech vojsk. Proto je nezbytné, aby příslušný NŽS (NŽV) a jeho podřízený štáb měli dostatek podkladů pro výběr dalších vhodných os přesunů (mapy s vyhodnoceními možnostmi využití silnic a cest, průřadové sídliště, horských a lesních masívů apod.). Např. by měl mít přehled o propustnosti současné silniční komunikační sítě za předpokladu, že:

- silnice I. třídy (o šířce vozovky 11,5 až 26,5 m) zaručují intenzitu provozu 6 000 až 10 000 vozidel/24 hodiny,
- silnice II. třídy (o šířce vozovky 11,5 až 22,5 m) umožňují intenzitu provozu kolem 6 000 vozidel/24 hodiny,
- silnice III. třídy (o šířce vozovky 7,5 až 11,5 m) umožňují intenzitu provozu 2 500 až 4 000 vozidel/24 hodiny.

Větší pozornost při ženijním zabezpečení pohybu je nutné věnovat otázkám udržování silnic a cest v provozuschopném stavu. Ke splnění tohoto úkolu už zpravidla nezbyvá dostatek sil a prostředků (zejména v útoku nebo za pochodu). Přitom např. u týlů na taktickém stupni nejsou k dispozici žádné síly a prostředky k úpravě cest. I tento problém bude nutné řešit zvýšením soběstačnosti těchto jednotek. Spolu s tím by měl příslušný ženijní funkcionář věnovat zvýšenou pozornost zabezpečení směny a navrácení vestavěných prostředků (např. mechanizovaných mostů) zpět do sestavy jednotky nebo prvku, který je zřídil (odtarasovací skupina, OZP apod.) tak, aby tyto prostředky mohly plnohodnotně dále plnit své úkoly.

V podmínkách použití vysoce přesných zbraní roste i úloha úzké závislosti úpravy a udržování silnic a cest na jejich účinné ochraně důsledným maskováním. Ochrana přesunujících se vojsk se úzce přimyká k zabezpečování ochrany silničních komunikací, které by při úderu na vojska byly ničeny rovněž. Chráněny musí být zejména ty úseky silnic a komunikační objekty, které mají rozhodující vliv na plnění cílů přesunu (mosty, přepraviště, úseky silnic v průsmycích apod.).

Vzhledem ke zvyšujícímu se významu včasnosti přijetí účinných opatření k zabezpečení průjezdnosti silnic a cest (a to i v podmínkách po použití jaderných zbraní) je bezpodmínečně nutné řešit i způsob jejich ženijního průzkumu. Potřeba zkrácení doby od vyslání průzkumu po zahájení přesunů vyžaduje využití moderních prostředků (speciální průzkumná vozidla s nejmmodernější průzkumnou technikou, vrtulníky), které umožňují včasné získání potřebných informací a jejich rychlé předání vykonavatelům. Úloha kvalitního průzkumu stavu silnic a cest neustále vzrůstá.

Příslušní velitelé ženijních útvarů a jednotek, náčelníci ženijní služby a NŽV jsou nuceni již v přípravném období vyhodnotit snadno zranitelné a nebezpečné úseky upravovaných silnic a cest, současně plánovat i zřízení a úpravu objížděk těchto úseků (komunikačních objektů). Spolu s tím je nutné zvyšovat i připravenost jednotek všech druhů vojsk a speciálních vojsk

k zabezpečení průjezdnosti na cestách i v terénu, jejich vycvičenost a nejnútnejší materiálovou vybavenost (vytyčovací prostředky, potřebné ženijní nářadí).

I když se rozsah upravovaných a udržovaných vojenských cest na taktickém i operačním stupni použitím vysoce přesných zbraní nemění, je výhodné mít připraveny záložní osy přesunu, které lze při zničení rozhodujících úseků operativně využít.

Vlastní úprava může být vykonána na taktickém stupni buď metodou plnění jednotlivých úkolů a prací na objektech – postupně (tj. od jednoho objektu ke druhému), nebo metodou vzájemného překračování jednotlivých skupin (podskupin) OZP. Tyto způsoby umožňují plnění úkolů dosažením rychlosti úprav zhruba 60 km za 10 až 12 hodin práce. Ze zkušeností Sovětské armády je patrné, že za určitých okolností lze zvýšit normu až na 80 km za stejnou dobu, a to účelnou kombinací metod. V daném případě byl OZP divize rozdělen na tři skupiny, z nichž každá obdržela svůj úsek cesty, kterou bylo nutné upravit. Jedna skupina plnila úkol postupnou úpravou, druhá překračováním podskupin a třetí decentralizovaně na všech objektech „svého“ úseku současně.

Tento příklad svědčí o tom, že úpravu a udržování silnic a cest pro pohyb vojsk nelze plnit strnulě a stereotypně, ale je nutné neustále hledat způsoby k co nejefektivnějšímu využití sil a prostředků, které jsou v dané situaci k dispozici.

Podobná situace je i při plnění úkolu na operačním stupni. Ženijní silniční mostní útvar nebo svazek plní své úkoly centralizovaně, ale na jednu cestu zpravidla bývá určen jeden ze ženijních silničních praporů (s normou 120 km upravovaných a udržovaných cest za 10 až 12 hodin). I při tom je nutné pečlivě zvážit a zhodnotit vliv terénu, zejména množství snadno zatarasitelných úseků cest se ztíženými možnostmi objížděk. Potom je vhodné do určité míry upravit danou výkonnou normu.

Úprava a udržování silnic a cest v podmínkách použití vysoce přesných zbraní zcela evidentně zvyšuje nároky na práci funkcionářů plánujících zejména volbu vhodných os přesunů, vyčleňování potřebné techniky a sil k posílení vytvářených OZP, odtarasovacích skupin; v průběhu plnění úkolu i na operativní řízení podřízených jednotek. Podstatným požadavkem je i nutnost zvýšit samostatnost jednotek a útvarů druhů vojsk a služeb v ženijním zabezpečení pohybu úpravou svých cest. Naléhavě se projevuje nutnost začlenit odminovací prostředky do jednotek ženijního vojska, vyvinout a vybavit tyto jednotky moderními prostředky k rychlému zpevňování málo únosného terénu. Bez těchto opatření již nelze o efektivním plnění tak důležitého úkolu, jako je úprava a udržování cest v soudobém boji a operaci, uvažovat.

RADIAČNÍ A CHEMICKÝ PRŮZKUM V OBRANĚ

Vysoká nasycenost zbraněmi hromadného ničení vojsk NATO a jejich spojenců vyžaduje řešit otázky chemického zabezpečení a ochrany vojsk i obyvatelstva proti těmto zbraním v komplexu.

Z rozboru strategicko-operačních cvičení ozbrojených sil NATO a z propočtů lze soudit, že nepřítel může zahájit agresi konvenčními zbraněmi po krátkém období příprav. Zbraně hromadného ničení pak použije podle vývoje strategické situace. Při prudkém zhoršení situace nelze vyloučit jejich použití od samého počátku války.

V případě použití jaderných zbraní lze očekávat uskutečnění až několika set jaderných úderů na vojska ČSLA a objekty na území ČSSR v hlavním období všeobecné jaderné války (v době 3 až 7 dnů), z toho pravděpodobně až polovinu na vojska a vojenská zařízení. K ničení cílů na našem území nepřítel předpokládá vést především úderů na ekonomická a hospodářská centra o mohutnosti náloží 100 až 500 i více kt, na jednotlivé objekty zástavby do 50 kt, k ničení hlavních energetických zařízení a závodů zbrojního průmyslu mohutnosti 50 až 350 kt podle jejich plošného rozsahu a rozmístění v terénu. Při výběru mohutnosti, prostředku ničení a způsobu výbuchu jaderné nálože nepřítel posoudí stupeň z odolnosti jednotlivých objektů.

V závislosti na zámyslu nepřítel bude volen i druh výbuchu jaderné nálože. Pozemní jaderné výbuchy mohou být uskutečněny východně od čáry Labe-Vltava. Pásmo radioaktivního zamoření včetně přehradních pásem tohoto zamoření mohou (podle propočtů) být vytvořena na 60 až 65 % území ČSSR.

Za použití chemických zbraní (i binárních) může být zamořeno až 9 tisíc čtverečních kilometrů, přičemž je nutné si uvědomit, že právě tyto zbraně a vysoce přesné zbraně mají podle názorů západních odborníků nahradit některé druhy jaderných zbraní.

Při zasazení pouze konvenčních zbraní lze předpokládat rozrušení jaderných energetických zařízení a průmyslových závodů spojených s únikem nebezpečných škodlivin. Proto je nutné řešit i radiační, chemický a povšechný bakteriologický (biologický) průzkum ve smyslu předpisu Všeob-Ř-1.

K zabezpečení průzkumu má chemické vojsko k dispozici u jednotek, útvarů, svazků a svazů potřebné síly a prostředky.

● U každé rotě, baterie, letky jsou připravováni k plnění úkolů radiačního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu dva chemičti pozorovatelé. Jejich výcvik a vybavení umožňuje zjistit v sestavě jednotky přítomnost otravných látek a změřit stupeň zamoření terénu, bojové a dopravní techniky, povrchu osob i materiálu.

Praxe potvrdila, že jejich přípravu je vhodné soustředit do dvou pětidenních cyklů (v každém výcvikovém období po jednom) a do jednodenního nebo dvoudenního školení měsíčně v celém útvaru za řízení náčelníka chemické služby (chemického instruktora) útvaru. K materiálnímu vybavení patří chemický průkazník CHP-71, intenzimetr IT-65, náhradní zdroje elektrické energie a záložní sady průkazníkůvých trubiček atd.

Je také vhodné, jak potvrdila praxe u vojsk Západního vojenského okruhu, tuto výbavu doplnit tabulkou signálů, záznamníkem zpráv, stručnými povinnostmi chemického pozorovatele a soupřavou pro vyhlášení varovných signálů: tříbarevnou svítilnou, signálními praporky, nábojnicí, popř. polním telefonním přístrojem TP-25. Veškeré pomůcky je účelné uložit v jednom obalu, a tak zabezpečit jejich vyvezení ze skladu roty (baterie) při opuštění ubytovacího prostoru.

Úkol chemickým pozorovatelům vydává velitel roty stručně a krátce. Určí jejich místo v sestavě jednotky (zpravidla u organické zbraně, techniky), doby uvádění do činnosti přístroje radiačního průzkumu, způsob a četnost stanovení přítomnosti otravných látek v souladu s předpisem Vševojsk-2-1, nařídí způsob, zdůrazní povinnosti při vyhlášení varovných signálů, osy k vedení radiačního a chemického průzkumu, včetně metody uskutečnění, způsob a formu hlášení výsledků průzkumu.

U roty (baterie) jsou k průzkumu obdobně využívány přístroje radiačního a chemického průzkumu, které jsou zabudovány v technice (GO-27, DP-36 a další). Způsob jejich použití ke zjištění radiační a chemické situace stanoví velitel roty (baterie).

● **U praporu, oddílu** plní úkoly radiačního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu chemický instruktor, jenž je řízen náčelníkem štábu. Chemický instruktor organizuje doplňkové školení a přípravu chemických pozorovatelů rot (baterií), dbá o bojeschopnost prostředků radiačního a chemického průzkumu, shromažďuje, vyhodnocuje a analyzuje výsledky průzkumu, které obdrží od rot (baterií). Navrhuje náčelníkovi štábu způsob řešení. Dále dle pokynů náčelníka štábu osobně vede doplňkový radiační, chemický a povšechný bakteriologický (biologický) průzkum.

Možnosti chemických jednotek v průzkumu u vševojskového pluku, divize, armády, frontu a u vojenských okruhů jsou uvedeny v pomůcce Cvičná organizace chemického vojska ČSLA.

● **U vševojskového pluku** je hlavním prostředkem průzkumu četa radiačního a chemického průzkumu, která má ve výzbroji čtyři průzkumné obrněné transportéry BRDM-2 rch (OT-65-CH). Četa plní úkoly ve prospěch pluku. Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že je vhodné bojovou sestavu pluku zabezpečovat nepřetržitým radiačním a chemickým pozorováním z VS i TVS pluku a pro plnění úkolů radiačního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu ponechat další družstva.

Při stanovování úkolů veliteli čety, kterého je vhodné (podle zkušeností Sovětské armády) umístit se zálohou sil a prostředků poblíž místa velení NCHS pluku, by měl tento náčelník vycházet z celkové organizace radiačního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu v obraně pluku. Prostředky, které má k dispozici, budou především využívány k plnění rozhodujících úkolů (zabezpečení míst velení, dělostřelectva, přesunu apod.).

● **U vševojskového svazku** je hlavním prostředkem průzkumu četa radiačního a chemického průzkumu praporu chemické ochrany svazku.

Plnění úkolů průzkumu čety se řídí stejnými zásadami jako u čety vševojskového pluku. Je vhodné ji mít poblíž místa velení NCHS svazku.

Hlavním úkolem bude **zabezpečit místa velení, raketový a protiletadlový raketový útvar, druhé sledy, zálohy**. Budou to ale i další úkoly spojené např. se zabezpečením protiztečí, přechodů vodních překážek atd. podle konkrétní situace.

Základním požadavkem je vytvořit kompaktní systém radiačního a chemického průzkumu a pozorování, což je velmi náročný požadavek na práci NCHS svazku. Do systému je nutné zapojit i družstva radiačního a chemického průzkumu samostatných útvarů. Při řešení otázek průzkumu je potřebné vycházet i z požadavků vojsk a služeb, že veškeré údaje o použití ZHN je nutné v časových intervalech soustřeďovat ve výpočetní analytické skupině svazku, neboť využívá výpočetní techniku a zpracovává potřebné údaje pro informaci, kterou NCHS předkládá veliteli svazku. Údaje o výsledcích průzkumu a pozorování jsou podkladem pro NCHV.

● **U vševojskového svazu (frontu)** jsou základními silami a prostředky radiačního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu:

- roty (prapory) radiačního a chemického průzkumu,
- síly a prostředky vojskového letectva,

- vyčleněné síly a prostředky pro vzdušný radiální průzkum od letectva svazu.
- radiální střediska.

V rámci součinnosti jsou získány údaje od TRHS vojenských okruhů a od Civilní obrany ČSSR.

Plnění úkolů radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu v armádní (frontové) obranné operaci je v současné době teoreticky rozpracováno a ověřováno na štábních, komplexních štábních náběvích a při armádních (frontových) velitelsko-štábních cvičeních. Zvláštní místo připadá organizaci a vedení průzkumu po zničení jaderných energetických zařízení a průmyslových závodů spojených s výrony nebezpečných škodlivin; tato problematika je rovněž rozpracovávána štábem CO ČSSR. Poznatky a zkušenosti budou zevšeobecněny po dokončení teoretických prací.

Zamýšlím-li se nad zvláštnostmi radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu v obraně budované na vlastním území, dospívám k těmto **závěrům**:

- Organizace radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu je v obraně relativně jednodušší než při útočné operaci, neboť převážná většina prostředků bude ukryta v okopech (tedy méně zranitelná), místa měření jsou stabilní a předem známá. Radiální situace (v taktickém pásmu obrany) bude zjištěna prakticky ihned po vypadnutí radioaktivní stopy. Uvažujeme-li, že zdroji prvotní informace jsou přístroje radiálního a chemického průzkumu v tancích, bojových vozidlech pěchoty a obrněných transporterech, je v taktickém pásmu obrany v průměru jeden zdroj prvotní informace na ploše 1 až 2 km². Tato hustota přístrojů (bodů měření) postačí k vyhodnocení radiální situace, aniž by bylo nutné získávat údaje o úrovních radiace z dalších bodů měření.

- V operačním pásmu obrany je hustota přístrojů 2 až 3krát nižší. Proto kromě pozorování bude zapotřebí plánovat i pozemní a vzdušný radiální průzkum v prostorech neobsazených vojsky. Ve větší míře lze též využít údajů získaných od orgánů TRHS. Z hlediska organizace průzkumu je výhodnější stanovovat jednotlivým stupňům velení pásma nebo úseky odpovědnosti k získání údajů o radiální a chemické situaci. Pásma (úseky) mohou být hlubší, než pásma (úseky obrany) jednotlivých stupňů velení. V operačním pásmu obrany, zejména v týlovém prostoru fronty s nejnižší hustotou prostředků radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu mohou být na základě součinnosti některé prostory svěřeny do odpovědnosti příslušným orgánům TRHS. Zvláštní pozornost by měla být věnována zabezpečení protiútočných operací. Proto má stanovení odpovědnosti za zjištění radiální, chemické a povšechného bakteriologického (biologického) situace v pásmu přesunu i na čarách zasazení pro jednotlivé stupně provádět význam. Pro zabezpečení vlastní protiútočné operace platí stejné zásady jako pro útočnou operaci.

Ze stručného přehledu sil, prostředků a úkolů radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu vojsk ČSLA vyplývá, že za předpokladu správného využití sil a v součinnosti s teritoriální radiální hláskou sítě ČSLA a Civilní obrany ČSSR mohou velitelé všech stupňů, počínaje velitelem roty, včas získat údaje o skutečné radiální a chemické situaci potřebné ke svému rozhodování pro přípravu a vedení obranných operací a boje.

Rozhodující podíl na organizaci radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu v obraně má **náčelník chemického vojska (náčelník chemické služby)**. Ten zpracovává návrh na optimální využití sil a prostředků radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu, řídí jej, jakož i sběr a vyhodnocování zjištěných údajů. Na základě získaných informací navrhuje veliteli režim života vojsk, jenž zabezpečuje co nejmenší radioaktivní ozáření a zamoření vojsk. V současné době, kdy se rozpracovávají otázky vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, s tím samozřejmě souvisí i celá problematika chemického zabezpečení, je třeba hlouběji promýšlet a také propracovávat komplexní využití všech sil a prostředků radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu s důrazem na operační pásmo obrany.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ OBRANNÉHO BOJE V POČÁTEČNÍM OBDOBÍ VÁLKY

Vedení obranného boje v počátečním období války má své charakteristické vlastnosti. Bude ovlivněno především způsobem přechodu vojsk z mírového na válečný stav, připraveností teritoria, konkrétními terénními a klimatickými podmínkami v příhraničním pásmu.

Hlavní úsilí činnosti týlu v počátečním období války je zaměřeno na **úplné materiální a zdravotnické zabezpečení mobilizovaných vojsk** i týlových svazků, útvarů, jednotek a zařízení, na **zabezpečení vojsk vyvedených do operační sestavy a vedoucích boj v zabezpečovacím pásmu a v hlavním pásmu obrany**, na **vývoz a rozptýlení zásob materiálních prostředků**, na **rozvinutí polního zásobovacího a léčebně odsunového systému a polního systému velení týlu**, **soustavné zvyšování odolnosti týlů**, **vytvoření zálohy sil a prostředků týlu**.

Organizaci týlu v obranném boji ovlivní především bojová sestava vojsk, terén, stav komunikací a klimatické podmínky, zejména v zimním období.

Rozmístění týlů bude nutné řešit pružně, s přihlédnutím k **rozmístění vojsk, členitosti terénu a komunikační sítě**. Prostorů k rozmístění v blízkosti státní hranice nebude nikdy dostatek, a proto je třeba postupovat nešablonovitě. Respektovat všeobecně platné zásady, jako je rozmístění mimo hlavní směr předpokládaného útoku nepřítele, mimo směry plánovaných protiztečí a protiúderů, avšak tak, aby týly plně a včas zabezpečily bojující vojska, což je rozhodujícím kritériem. Bude účelnější, aby se týly rozvinuly i ve větších vzdálenostech, než jsou platné normy, budou-li mít výhodnější podmínky pro svoji činnost.

Zaujímání prostorů rozmístění týlů je bezpodmínečně nutné provádět **skrytě** a pozornost věnovat **maskování, světelné kázni** a postupnému **ženijnímu budování** jejich prostorů rozmístění.

Rozmístění týlů praporů v obraně bude bezprostředně za jejich bojovou sestavou v závislosti na terénu (**do 3 až 4 km** od předního okraje obrany), praporeční obvaziště na úrovni druhého sledu praporu. Bude-li prapor vyčleněn do zabezpečovacího pásma, má obvaziště rozvinuto u svých jednotek. Do zabezpečovacího pásma podle

konkrétní situace může velitel vyčlenit hospodářskou výdejnu a část vozidel s municí. Zbytek týlu zůstane v prostoru, který prapor zaujme po splnění úkolů v zabezpečovacím pásmu. Bude-li tankový prapor motostřeleckého pluku rozdělen jako posilový prostředek k motostřeleckým praporům, lze jeho týl rozdělit a začlenit k příslušným týlům.

Týly pluků prvního sledu se při všeobecně platné normě (do 15 km od předního okraje obrany) rozmísťují v prostoru předního postavení pluků druhého sledu nebo těsně před nimi, obvaziště pluku – bezprostředně za jednotkami ve druhém sledu nebo v jejich prostoru ve vzdálenosti 8 až 10 km od předního okraje obrany.

Jednotky materiálního zabezpečení svazků prvního sledu je vhodné rozvinout do 25 až 30 km od předního okraje hlavního pásma obrany, to je před druhým pásmem obrany. U svazků druhého sledu do 15 km za jejich bojovou sestavou, celkově do 25 až 30 km od předního okraje druhého pásma obrany.

Divizní obvaziště se bude zpravidla rozmísťovat poblíž dočasně léčebně odsunového střediska (DLOS), vytvářeného na bázi civilních zdravotnických zařízení ve vzdálenosti 25 až 50 km od státní hranice. Část zdravotnických sil a odsunových prostředků obvaziště může být vyčleněna k posílení DLOS. Při rozvinutí k činnosti zaujímají prostory 20 až 25 km od předního okraje obrany (v prostoru divizních záloh a týlů pluků druhého sledu).

Týly vojenských svazků a útvarů, především dělostřeleckých, ženijních, protiletadlových, průzkumných a radiotechnických, působících v taktické hloubce obrany (do 40 až 60 km od předního okraje hlavního pásma obrany) se rozvíjejí přímo v prostorech bojové činnosti svých svazků (útvárů).

Při rozmístění týlů je požadavek dodržet vzdálenost 2 až 3 km od předního postavení bojových jednotek v obraně (před nimi) vzhledem k přípravě jejich paleb a provádění ženijních prací.

Záložní prostory rozmístění, které je vždy nutné v obraně určovat, bude výhodné mít pro pluky prvního sledu na úrovni týlu divize, pro divize prvního sledu za druhým pásmem obrany. Přemístění týlů pluků prvního sledu do záložních prostorů lze předpokládat při prolomení našeho prvního postavení v hlavním pásmu obrany nepřítelem, týlů pluků druhého sledu a divizních týlů při navázání dotyku nepřítele s předním okrajem pluků druhého sledu. Přesun týlu do záložního prostoru by neměl ovlivnit nepřetržitost v zabezpečení vojsk a jejich manévrovací schopnost v boji.

Předsunuté zdravotnické zálohy (PZZ) svazu – při současné normě rozmístění 13 až 35 km od předního okraje hlavního pásma obrany – bude vhodné rozmísťovat 5 až 10 km za čarou rozmístění DLOS.

Zdravotnickou a silniční zálohu armády je možné rozvinout před armádním pásmem obrany, ve vzdálenosti 50 až 60 km od předního okraje hlavního pásma obrany. V tomto prostoru lze rozvinout i výdejní místo armády pro zásobování přímo podřízených vojenských svazků a útvarů.

Armádní útvar materiálního zabezpečení je vhodné rozvíjet ve vzdálenosti do **120 km** od předního okraje obrany.

Za armádním pásmem obrany by měly být rozmístěny odsunové nemocnice i nemocniční základny, frontové útvary materiálního zabezpečení, některé teritoriální sklady (např. předsunuté muniční a ženijní sklady), výdejní místa na železničních stanicích a na produktovodech.

Záložní prostory rozmístění pro prvky armádního týlu bude výhodné určovat ve vzdálenosti **5 až 20 km** od hlavních prostorů.

Z těchto údajů vyplývá, že je nutné určovat reálně, nešablonovitě prostory rozmístění týlů, přičemž mít na zřeteli konkrétní bojové sestavy vojsk, členitost terénu a průběh komunikací. Vzhledem k nedostatku prostorů v horském a zalesněném terénu bude účelné určovat hlavní (případně záložní) prostory rozmístění týlů v týlovém rozkaze nadřízeného stupně velení. Jejich volbu je vhodné provést v součinnosti se vševojskovým štábem; případně je lze upřesňovat při organizaci vševojskové a týlové součinnosti. Za této situace **není vhodné určovat zadní týlovou hranici svazkům prvního sledu**, ale pouze **týlovou hranici armádního týlu** ve vzdálenosti **do 150 km** od předního okraje hlavního pásma obrany.

K silničnímu zabezpečení ve vojskovém týlu budou využívány k zásobovací a odsunové činnosti všechny komunikace, obsluhované i neobsluhované. Jen částečně se dají využívat hlavní a příčné automobilní silnice teritoria, neboť budou procházet zájmovým prostorem svazku v minimální délce. Vyžádat si na ně vstup a výstup u nadřízených orgánů dopravy v souladu s nařízením NGŠ – 1.ZMNO č. 03/1988 by bylo spojeno se značným množstvím času.

V operačním týlu hlavní a příčné automobilní silnice lze plně využívat, pokud jejich směr bude totožný s pohybem zásobovacích a odsunových proudů alespoň na vzdálenost 50 i více kilometrů.

Armádní silnice základní je třeba vést ke každému svazku prvního sledu, ba dokonce až do palebných postavení divizního a armádního dělostřelectva, ke zdravotnickým etapám svazkového typu a k DLOS. **Pomocné armádní silnice** je vhodné určovat k svazkům druhého sledu a do prostorů rozmístění armádních záloh, pokud nelze využívat hlavní armádní silnice vedoucí k divizím prvního sledu.

Příčné armádní silnice je nutné mít na linii skladů svazků prvního sledu. Zde jsou rozmístěny i **teritoriální zdravotnické etapy** odborné lékařské pomoci (DLOS) a případně i **zdravotnický útvar svazku a zdravotnické oddíly** (25 až 35 km od státní hranice). Také na úrovni týlů svazků druhého sledu by měly být rozmístěny i armádní předsunuté zdravotnické zálohy, vojenské a odsunové nemocnice a rovněž před a za přírodními překážkami (řeky apod.).

Obsluhované silnice všech typů je žádoucí vést mimo velká města, zatarasené prostory, vyhýbat se úzkým přechodům přes horské masívy, maximálně využívat mimoúrovňová křížení a vytyčovat je smluvnými znaky.

U všech silnic, včetně využívaných ve vojenském týlu, je třeba sledovat **únosnost mostů**, neboť zásobovací vozidla již na stupni útvaru jsou těžkotonážní (T-815 s vlekem); k zdravotnickým odsunům budou využívány autobusy. Únosnost mostů by proto měla být **minimálně 30 tun**.

Vzhledem ke snaze nepřítele ničit diverzními skupinami, výsadky, dělostřelectvem, letectvem i vysoce přesnými zbraněmi naše komunikace, zejména důležité objekty na nich (mosty, křižovatky apod.), nabývá na významu jejich **technické příkrytí**. Tento úkol budou plnit síly a prostředky teritoria, silniční a ženijní vojsko, zapojí se i silniční útvary armádního týlu.

Rozrušení komunikační sítě, jak potvrzují zkušenosti z lokálních válek, může být značné, a proto je nutné perspektivně připravovat objížďky, záložní souběžné cesty a náhradní přemostění. Mimořádná pozornost by měla být věnována i regulaci provozu na všech silnicích a vytvoření záloh sil a prostředků k jejich obnově.

Spotřeba materiálu bude v obranné operaci nerovnoměrná a lze ji rozdělit po předpokládaných jednotlivých obdobích činnosti.

Při zaujetí operační sestavy vzroste spotřeba pohonných hmot, které je nutné po zaujetí vojsky prostorů na státní hranici ihned doplnit.

Pro stravování se využijí **cestovní dávky proviantu**, nebo **konzervové dávky** z běžných zásob.

V přípravném období lze předpokládat zvýšenou spotřebu **ženijního materiálu**, menší spotřebu pohonných hmot a denně jednu dávku potravin. U vševojskových útvarů může činit denní spotřeba všech druhů materiálu **do 60 tun**, u svazku **do 600 tun**.

Při odražení útočícího nepřítele předpokládáme v průměru denně u vojsk v dotyku největší spotřebu **munice**, která může dosáhnout v rámci **svazku u protitankových zbraní 0,3 až 0,35** palebného průměru (pp), u **dělostřelecké 0,6 pp**, u **raketometů 0,5 pp**, u **tankových zbraní 0,3 pp**, u **protiletadlových 0,5 pp**, u **pěchotní munice 0,35 pp** i více. U svazků druhého sledu a útvarů druhů vojsk a u záloh bude minimální spotřeba pěchotní a protiletadlové munice k ničení nízko letících cílů a diverzních skupin nepřítele. **U pohonných hmot** může spotřeba dosáhnout **0,1 náplně (n) benzínu, 0,15 n nafty** a **do 1 n leteckého petroleje**. Ostatní materiál podle skutečné spotřeby může dosáhnout 10 až 25 % z celkového objemu spotřeby munice a pohonných hmot.

V průměru lze předpokládat spotřebu **do 200 tun materiálu** u vševojskového útvaru v prvním sledu, **do 1 000 tun u svazku**. Její možné složení: 60 až 70 % munice, 20 až 25 % pohonných hmot a 10 až 25 % ostatního materiálu.

Je možné, že při **protiúderu** (u vojsk, která jej vedou, **vzroste spotřeba materiálu** přibližně **o jednu třetinu** denního průměru spotřeby materiálu při aktivním vedení obranného boje vojsky v dotyku.

Pro zabezpečení vedení aktivního obranného boje bude výhodné, aby při dostatku času byly do palebných postavení dělostřelectva na státní hranici navedeny

zvýšené zásoby munice a byly předsunuty nebo připraveny u tylu útvaru a svazku k předsunutí zásoby munice, především **dělostřelecké a pěchotní**.

Zásobování materiálem (doplňování spotřebovaného materiálu k vojákům, zbraním, technice) se předpokládá (do doby rozvinutí polního zásobovacího systému) uskutečnit **odběry ze zdrojů na teritoriu**. Mohou to být zásoby ponechané vojsky v mírových posádkách, vyvezené na železniční stanice, uložené v předsunutých skladech v přihraničním pásmu, ve výdejních místech na produktovodech apod. Týly svazků a útvarů by měly materiál přisunovat k praporním tylům a uvolněná vozidla ihned odesílat k odběrům z těchto zdrojů.

Odběr zásob ve výdejních místech na teritoriu (v mírových posádkách, na produktovodech, předsunutých skladech, železničních stanicích atd.) vyžaduje vysokou organizovanost. **Výdejce** materiálu musí mít trvale přesný **přehled o výši zásob, jejich odběratelích, počtu a kapacitě výdejních míst**, zabezpečeny potřebné **pracovní síly a mechanizační prostředky** pro rychlé vyskladnění a promyšlenou celou organizaci výdeje. Každý odběratel (tyl svazku, útvaru) by měl vyslat před prvním odběrem do přiděleného výdejního místa své orgány k součinnosti s výdejcem. Jen vysokou organizovaností odběru materiálu jej lze maximálně urychlit a nedopustit, aby došlo k hromadění prostředků vyčleněných k odběru, tím předejít možnosti vedení úderu nepřitelem.

S čerpáním zdrojů zásob na teritoriu zároveň dojde k postupnému rozvíjení polního zásobovacího systému a spotřebovaný materiál bude doplňován přisunem nadřízeného stupně velení.

Doplnění zásob svazkům z armádních skladů lze předpokládat až další den po zaujetí armádní brigádou materiálního zabezpečení (abmz) prostoru v operační sestavě. Výjimečně je možné zásobovat i dříve, přímo ze skladů, odkud jsou zásoby nakládány na prostředky abmz.

Nejsložitější je doplňování jednotek, které vedou aktivní boj na předním okraji obrany, neboť zpravidla k ní nelze využívat dopravní prostředky a materiál je nutné dopravovat vyčleněnými nosiči z míst, kam dojela vozidla bezpečně skryta před přímou palbou nepřitele.

Zásobovací činnost je současně usnadněna relativně nízkou spotřebou materiálu, dále tím, že prostory rozmístění tylů, přisunové a odsunové cesty zůstávají delší dobu beze změny.

Do materiální péče jsou zpravidla útvarům prvního sledu předávány posilové prostředky, včetně jednotek Pohraniční stráže působících v jejich prostoru.

Rozdílné jsou názory na navážení munice do palebných postavení **na státní hranici** a na předsunování zásob k podřízeným. Domnívám se, že **bude účelné navázat do základních palebných postavení dělostřelectva municí odpovídající předpokládané spotřebě**. Předsunování zásob ostatních druhů materiálu není nezbytné, neboť vzdálenosti rozmístění tylů od bojových jednotek v obraně zabezpečují rychlý přisun podle skutečné potřeby.

Konkrétně a průběžně je třeba řešit rozptýlení zásob materiálu již na úrovni útvaru, neboť by se mohlo stát, že nepřítel svojí bojovou činností zcela zničí některé druhy materiálu, a tím vznikne výpadek v jejich přísunu k podřízeným jednotkám.

Je účelné, aby **polní pekárny svazků** byly rozmístěny ve větší hloubce od státní hranice (např. v záložním prostoru rozmístění za druhým pásmem obrany **u civilních pekárenských zařízení**). Tam jsou vytvořeny výhodnější podmínky pro pečení chleba a zvýší se maskování i odolnost týlu (kouř, tepelná energie).

Pro zásobovací činnost již na úrovni praporečnického týlu jsou využívána velkotonážní vozidla, která svými parametry mohou ztěžovat pohyb terénem, otáčení a couvání. Proto je nezbytné vyhledávat vhodná překladiště materiálu a úkryty. Zásoby materiálu překládat na tvrdém terénu, upravovat sjízdnost vozovek i upřesňovat pohyb terénem.

Zdravotnické zabezpečení je organizováno a uskutečňováno s cílem zachovat bojeschopnost a upevňovat zdraví vojáků, včasné poskytnout zdravotnickou pomoc raněným a nemocným, léčit a rychle je navracet k útvarům a jednotkám. Proto je organizován systém etapového léčení raněných a nemocných a jejich odsun podle určení.

V počátečním období války lze předpokládat, že síly a prostředky zdravotnické služby vojskového týlu budou zcela doplněny a síly a prostředky operačního týlu se rozvinou postupně. Široce se využívají teritoriální zdravotnická zařízení rozvinutá v příhraničním pásmu.

Průměrné **zdravotnické ztráty** v obranném boji mohou při vedení **bez použití zbraní hromadného ničení** u útvarů dosáhnout **10 až 15 %**, u svazků **4 až 6 %** z jejich početního stavu.

K zdravotnickému zabezpečení je ve vojskovém týlu:

- **Praporeční obvaziště**, kde je doplňována dříve poskytnutá první pomoc a zabezpečena předlékařská pomoc. Počítá se s posílením praporečnického obvaziště sběrači raněných a prostředky pro odsun.

- **Plukovní obvaziště**, které poskytuje první lékařskou pomoc, odsunuje raněné z praporečnických obvazišť a je schopno přijmout a roztrždit za den **200 až 400** raněných a nemocných. K tomu rozvíjí **pojízdnu převazovnu**. Zpravidla je posilováno silami a odsunovými prostředky zdravotnického útvaru svazku.

- **Divizní obvaziště** a zdravotnické oddíly zřejmě nebudou bezprostředně se zahájením bojové činnosti rozvíjeny. Budou využity odborné síly a prostředky odsunu u posíleného DLOS.

- **Dočasná léčebná a odsunová střediska** jsou teritoriální zdravotnická zařízení zřizovaná na bázi civilních nemocnic ve prospěch ČSLA. Jejich úkolem je poskytovat a doplňovat lékařskou pomoc raněným, odbornou lékařskou pomoc vitální indikace, dočasně hospitalizovat raněné. **Za 24 hodin** jsou schopna ošetřit **300 až 400** raněných a celkově **hospitalizovat 600 až 1 000** raněných. Při posílení odborníky

z divizních zdravotnických útvarů a zdravotnických oddílů se kapacita až zdvojnásobí.

Z těchto kalkulací vyplývá, že za každým svazkem prvního sledu by mělo pracovat **DLOS, nebo dvě polní etapy odborné zdravotnické pomoci.**

● **Předsunuté zdravotnické zálohy** vytvoří odsunové směry za svazky prvního sledu a zorganizují odsuny raněných z DLOS a etap odborné zdravotnické pomoci do odsunových nemocnic teritoria a do nemocničních základů (po jejich rozvinutí).

● **Zdravotnická záloha armády** by měla být vytvořena ze zdravotnických oddílů, sil a prostředků armádního hygienicko-epidemiologického oddílu, armádního odřadu zdravotnických posilových skupin a zdravotnického autobusového útvaru. Její využití lze předpokládat k posílení zdravotnických etap ve vojenském týlu.

Zdravotnické odsuny z DLOS a rozvinutých etap odborné zdravotnické pomoci by mohly být vykonány **prostředky zdravotnického autobusového útvaru.**

Hygienicko-epidemiologický průzkum je možné zaměřit na zásobování pitnou vodou, stravování, na prostory rozmístění míst velení a vojsk.

Při organizování ochrany a obrany týlů je nutné vyjít z předpokladu, že proti vojenskému týlu mohou působit všechny druhy dělostřelectva nepřítele (dostřel 18 až 24 km, u munice s raketovým pohonem do 30 km) a proti operačnímu týlu dokonce všechny druhy řízených střel a letectva. Nepřítel zřejmě také použije řízené letecké pumy, dělostřeleckou samonaváděcí municí, ale i diverzní skupiny a výsadky.

Prvořadou povinností funkcionářů všech týlů je proto přísně dodržovat **maskovací a světelnou kázeň.** Důraz je nutné položit na využívání maskovacích vlastností terénu, předepsaných maskovacích prostředků a materiálu z místních zdrojů, využití maskovacích nátěrů a včasné odstranění demaskujících příznaků. Vhodně můžeme využít i dýmů, které v horském terénu a zalesněném prostoru mají vysokou účinnost. Účelným využitím těchto prostředků je možné dosáhnout skrytí 50 až 70 % objektů před všemi druhy průzkumu nepřítele.

Ke zvýšení účinnosti **kruhové obrany** postorů rozmístění týlů by bylo vhodné využívat protipěchotní a protitankové miny, trhaviny, zatarasovat nepoužívané komunikace a přístupy, vytvářet lesní záseky, využívat i jednoduché a účelné prostředky jako např. ostnatý drát, klopýtací, světelné a zvukové nástrahy.

Ženíjní práce k vybudování okopů a úkrytů je nutné zahájit ihned po zaujetí prostorů. V **prvním pořadí** vybudovat okopy pro ležící střelce v rámci kruhové obrany, okopy a úkryty **pro živou sílu**, které mít hotovy **do 48 hodin** po zaujetí prostoru. Ve **druhém pořadí** pak zhotovit okopy pro rádiové stanice a **vozidla s materiálem.** Postupně také zajistit protipožární ochranu.

Nezanedbatelné je také provedení klamných opatření k dezinformaci nepřítele.

Velení týlu v počátečním období války musí být mimořádně **pružné, aktivní a konkrétní.** Všichni týloví funkcionáři jsou povinni znát mezinárodní, vševojsko-

vou i odbornou situaci. Domnívám se, že důraz bude položen na soustavnou aktuálnost dříve zpracovaných dokumentů, plánů týlového zabezpečení, na upřesňování týlových norem, zásob, dopravní kapacity apod.

Složitost velení týlu spočívá v prolínání různých druhů činnosti: doplňování vojsk a týlů, vývoz zásob materiálu, zásobovací činnost, zdravotnické zabezpečení, rozmístění týlových funkcionářů v počátečním období války na pracovištích v mírové posádce i na polních místech velení.

Proto vyvstává do popředí nutnost mít **neselhávající spojení**, vést průběžný přehled o plněných úkolech. Rozhodující úkoly by měli plnit přímo vedoucí funkcionáři, kteří by konkrétně stanovovali úkoly podřízeným, vyžadovali od nich osobní odpovědnost za jejich včasné a přesné splnění a poskytovali jim pomoc při řešení problémů. Je třeba si uvědomit, že řada funkcionářů by byla povolána ze zálohy a neměla by dostatečné teoretické či praktické zkušenosti z plnění povinností.

Při zaujímání **týlového velitelského stanoviště** v průběhu obranné operace je nutné přísně dodržovat zásady utajeného velení, udržovat těsnou součinnost mezi velitelským a týlovým velitelským stanovištěm, s nadřízenými i podřízenými.

Týlové zabezpečení obranného boje v počátečním období ozbrojeného konfliktu je složité. Výhodou jsou již promyšlené přístupy a řešení organizace celého týlového zabezpečení i znalost plánovaných prostorů bojové činnosti. Hlavním požadavkem komplexního řešení celé šíře úkolů týlového zabezpečení je **předvídání vývoje situace a konkrétní upřesňování činnosti týlu**.

K PROBLEMATICE VEDENÍ BOJE V OBKLÍČENÍ

(Článek uveřejněný ve VM č. 9/88)

V posledním období bylo ve Vojenské mysli uveřejněno několik článků, které se zabývaly otázkami obklíčení nepřátelských uskupení i vedení boje v obklíčení. Jde, podle mého názoru, o velmi vážnou a složitou problematiku, kterou jsme si zvykli při cvičeních zpravidla řešit jednoduše, bez podrobného zkoumání a zvažování reálných možností bojujících stran.

V tomto příspěvku se zmíním o některých okolnostech, které mohou **ovlivnit reálnost obklíčovacích manévru i vedení bojové činnosti v obklíčení.**

Ve Velké vlastenecké válce sovětská vojska vedla v řadě případů boje v obklíčení, zejména v počátečním období války, v němž útočník využíval převahy sil a prostředků. Svými tankovými vojsky rychle pronikal do týlu svazů a svazků sovětských vojsk, které byly nepřítelem zčásti izolovány a obklíčeny. K těmto situacím docházelo např. u vojsk Západního a Jihozápadního frontu v červnu a říjnu roku 1941. Jde konkrétně o velké obranné bitvy u Smolenska, kde bylo zajato kolem 300 000 sovětských vojáků. Bránící se obklíčená vojska poutala svojí činností část sil nepřítele a tím napomáhala ostatním útvarům a svazkům při vedení obranného boje.

V dalších obdobích naopak sovětská vojska uskutečnila řadu mohutných operací k obklíčení velkých uskupení nepřítele. Stačí např. připomenout Stalingradskou bitvu, ve které bylo zajato 330 000 fašistických vojáků, nebo Berlínskou operaci se 400 000 zajatci.

V soudobých podmínkách bude asi málo pravděpodobné počítat s vedením obdobných mohutných obklíčovacích operací. Zavedení jaderných zbraní a dalších moderních zbraňových komplexů do výzbroje soudobých armád výrazně změnilo charakter budoucích operací a bojů, včetně vedení operací k obklíčení nepřítele i způsobů boje v něm.

Obklíčení je sice i v soudobých podmínkách považováno za velmi efektivní způsob ničení nepřítele, avšak tento manévř bude mnohem složitější a náročnější a bude většinou záviset na rychlosti, pohyblivosti, dovedném využití palebných možností vojsk a organizaci obklíčovacího manévru. Obrovské palebné možnosti moderních armád, jejich vysoká pohyblivost a z toho plynoucí manévřový ráz operací **nedovolí s největší pravděpodobností vytvářet vnitřní ani vnější obklíčovací kruh**, jak tomu bylo ve druhé světové válce. Podle nynějších názorů mají být tyto obklíčovací kruhy nahrazeny pružností a dynamičností obklíčovacích vojsk. Lze tudíž uvažovat především o **operačním obklíčení, kdy omezíme nebo zabráníme nepříтели v uskutečnění plánovaného manévru, ale nebude možné vytvořit souvislou obklíčovací frontu kolem něho**. Při obklíčování nepřátelského uskupení se má vytvářet **pouze vnitřní kruh obklíčení z vojsk**, která prováděla obklíčovací manévř. Místo vnějšího kruhu mají hlavní síly útočících vojsk pokračovat v postupu a zasazením druhých sledů i záloh zatlačovat nepřítele co nejdále od vnitřního kruhu, aby jej nemohl prolomit a vyvést vojska z obklíčení.

Naskytá se otázka, zda **nejsme doposud příliš ovlivněni zkušenostmi ze 2. světové války**. Zdá se, že možnosti obklíčení nepřátelského uskupení chápeme příliš „klasicky“, bez přihlédnutí k poválečným změnám, které ve vojenství nastaly. Myslím, že v některých případech přejímáme poznatky a zkušenosti z Velké vlastenecké války dosti mechanicky a snažíme se je aplikovat na současnost. Vždyť hodnotíme-li možnosti obklíčení nepřítele, nesmíme zapomínat, že oproti minulosti došlo k podstatnému zvýšení motorizace armád, k zásadnímu zvratu v růstu palebné síly, ke zvýšení manévřivosti i dynamičnosti operací. Domnívám se, že jsme stále u stejného problému. Charakterizujeme budoucí operace vysokou manévřovostí atd., ale bojovou činnost chceme v podstatě vést přibližně stejným způsobem, jako ve druhé světové válce.

Jestliže např. počítáme s vedením útočných operací do hloubky nepřátelské sestavy bez zbytečného zdržování, pak je otázka, zda povedeme boj o město, v nichž v minulosti zůstávala po dosti dlouhou dobu nepřátelská vojska v obklíčení. Budeme-li obdobně vyčleňovat část sil k obklíčení nepřítele a k jeho zničení, oslabíme hlavní útočné uskupení, snížíme jeho údernou i palebnou sílu a zpomalíme tempo útoku. Vždyť jedním ze základních požadavků vedení operace je vysoce manévřový charakter útoku, kdy se útočící vojska nezavazují do zdoluhavých bojů s nepřítelem, ale rychle pronikají do hloubky a vycházejí do jeho boků a týlu.

Připouštíme-li tyto možnosti, pak je **otázka, zda lze reálně uvažovat i o jedné z pouček, že v soudobých operacích je možné obklíčit nepřítele při přibližně stejném poměru sil**. Vždyť obě bojující strany budou mít v tomto případě přibližně shodné možnosti rychle vyjít z možné úhrozy obklíčení.

Jestliže se nyní v teoretické oblasti předpokládá, že při obklíčení nepřátelského uskupení nebudou vytvářeny souvislé obklíčovací kruhy, pak je dosti **problematické hovořit o obklíčení vůbec**. Vždyť v tomto případě by šlo o omezení možností

jeho manévru v operačním nebo taktickém rámci, kdy nepřítel může tuto situaci velmi rychle změnit. Obdobně by se o tuto změnu pokusila i naše vojska.

Soudím, že z hlediska obklíčováných vojsk je dále zapotřebí zvážit i **účelnost za každou cenu bránit prostor stejně**, jako tomu bylo ve druhé světové válce. Je možné počítat s tím, že vojska se mohou dostat do obklíčení zejména v takových případech, kdy půjde o udržení důležitého prostoru, objektu nebo o poutání části sil nepřítele. V tomto případě lze hovořit o jakémsi „plánovaném“ obklíčení, které bude dočasné a výjimečné, povedou ho v častých případech především výsadkové jednotky a útvary nebo předsunuté odřady s cílem udržet stanovený prostor do příchodu hlavních sil.

Na **taktickém stupni** lze předpokládat, že k obklíčení může docházet v mnohem častějších případech, již při prolamování taktické hloubky obrany nepřítele, zejména na stupni rot a praporů. Nepřítel může obklíčit naše vojska v takové situaci, kdy je bude převyšovat vyšším tempem, dovednějším manévrem a zabrání jim odejít nebo odvést vojska včas do hloubky vlastní sestavy.

Článek o boji divize a pluku v obklíčení, uveřejněný ve VM č. 9/88, plně vychází z ustanovení Bojového řádu pozemního vojska ČSLA, část 1. Autor v něm uvádí, že k zachování určité volnosti manévru i požadavku na rozptýlení musí divize v obklíčení bránit prostor v kruhové obraně alespoň 15 až 25krát 15 až 25 km. To znamená, že délka obrany divize bude dosahovat 60 až 80 i více km, čili na jeden pluk připadne obranný úsek nejméně 20 až 25 km. Uvážíme-li, že podle platných řádů může divize bránit obranné pásmo v šířce 30 až 45 km a pluk 10 až 15 km, lze pochybovat o vytvoření odolné kruhové obrany v obklíčení pluku nebo divize. Vždyt tato délka nezabezpečuje vytvoření souvislé, ani nijak odolné obrany proti nepříteli, který bude usilovat o rozdělení a zničení obklíčených vojsk. V tomto případě by bylo možné vytvořit pouze rotní opěrné body se značnými mezerami mezi nimi, což by umožnilo nepříteli velmi rychle rozdělit obklíčené uskupení a po částech je zničit.

Vycházejí z těchto předpokladů lze se domnívat, že **nebude v této situaci účelné bojovat v obklíčení vedením obrany na široké frontě**, která nemůže zabezpečit spolehlivou a odolnou obranu a nezabrání nepříteli v uskutečnění roztínavých úderů a postupném zničení našich obklíčených vojsk. Bude zřejmě účelnější usilovat o rychlé vyjití z obklíčení nebo o takovou formu manévru, např. ve formě „putujícího kotle“, jak je známe z 2. světové války.

Tato bojová činnost byla vedena především německými fašistickými vojsky v pohyblivých obdobích operací, zejména po průlomu sovětských vojsk do operační hloubky německých armád nebo v případě vedení boje na zdrženou. Cílem bylo zabránit obklíčení vojsk a vytvoření vnějšího i vnitřního okruhu obklíčení, případně nedovolit přeměnu operačního obklíčení v taktické. Tato vojska se snažila být téměř stále v pohybu, s cílem udržet si volnost manévru s možností dosažení překvapení a v omezeném rozsahu i vedení aktivní činnosti.

Forma „putujícího kotle“ by měla značné nároky na psychickou i fyzickou odolnost vojsk, opravy a ošetřování techniky a výzbroje, na jejich zásobování apod. V každém případě by tato vojska musela mít zabezpečenu alespoň dočasnou spolehlivou PVO a leteckou podporu. Domnívám se, že tento **způsob bojové činnosti by byl v některých případech přijatelný i v budoucí válce**, bude-li rozpoutána, a bylo by účelné věnovat mu potřebnou pozornost v naší přípravě.

V budoucí možné válce bychom **neměli uvažovat s častější formou vedení boje v obklíčení, ale chápat jej spíše jako výjimečný, vynucený či předem „plánovaný“ způsob bojové činnosti**. Především za použití jaderných zbraní by tento způsob měl být zcela výjimečný. Mám za to, že by bylo žádoucí této problematice věnovat větší pozornost a neřešit ji jako běžnou záležitost, poněvadž je zřejmě málo reálná v podmínkách budoucí války.

Plukovník Ing. Miroslav Nedvěd, CSc.

UMĚNÍ SPOLEHLIVÉHO UPEVNĚNÍ DOSAŽENÉHO ÚSPĚCHU

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek armádního generála I. A. Gerasimova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 1/87.

Historie vojenského umění přesvědčivě dokazuje, že žádné vítězství nemůže být konečným bez upevnění jeho výsledků. Zkušenosti získané Sovětskou armádou v letech minulé války v otázkách upevňování dosaženého úspěchu v útočných operacích vyžadují hluboké studium a správné chápání, další tvůrčí rozvíjení a využití v soudobých podmínkách z hlediska nových, mohutných prostředků ozbrojeného zápasu.

Pod pojmem upevnění úspěchu chápeme komplex opatření, jejichž cílem je udržování pohotovosti vojsk k protiopatření na pokusy nepřítele zastavit jejich útok (rozvíjet protiúder, protizteč), donutit je opustit obsazené prostory (čáry) nebo zabránit uskutečnit jimi výhodný manévry.

Základní teoretické zásady o této problematice byly rozpracovány již před válkou. Tehdy byly zdůrazňovány takové principy jako upevnění obsazeného území, včasné narůstání úsilí, uskutečnění dalších operací. Počítalo se s tím, že v budoucí válce není možné zvítězit jedním úderem.

Avšak problémy vedení bojové činnosti v počátečním období války, období plánování strategické obrany, správného hodnocení poměru sil a stanovení odpovídajících způsobů upevnění dosaženého úspěchu nebyly před válkou plně rozpracovány. Tomuto umění bylo nutné učit se až v průběhu Velké vlastenecké války. Po prvních velkých neúspěších sovětské velení dokázalo koncem roku 1941 a začátkem roku 1942 zastavit německá fašistická vojska na celé sovětsko-německé frontě a vést řadu úspěšných operací (u Moskvy, Rostova, Tichvina). Avšak upevnit tento úspěch v létě roku 1942 sovětská vojska nedokázala.

Nesprávně byly zhodnoceny záměry a možnosti nepřítele. V důsledku toho zvolené způsoby upevnění úspěchu – jednotlivé útočné operace – neodpovídaly vzniklé situaci. Nebyla věnována dostatečná pozornost vytvoření hluboké a spolehlivé strategické obrany. To bylo jednou z příčin neúspěšného zakončení charkovského sražení v květnu roku 1942. Velení Jihozápadního a Jižního frontu nepřijala potřebná opatření k zabezpečení boku úderného uskupení, které působilo na barvenkovském výběžku, i když hrozilo nebezpečí úderu nepří-

tele do boku a týlu Jihozápadního frontu. Nebyly včas zasazeny do sražení rychlé svazky k rozvíjení útoku a dokončení obklíčení německých vojsk v prostoru Charkova.

Německé fašistické velení využilo pasivity Brjanského a Jižního frontu, rychle přesunulo značné síly z tohoto směru do pásma útoku Jihozápadního frontu a úderem do boku rozdělilo uskupení sovětských vojsk v prostoru Barvenskovo. 9. armáda, která působila na široké frontě, nebyla schopna odrazit hromadný nepřátelský úder a úspěšně zahájená útočná operace Jihozápadního frontu skončila neúspěchem, což značně oslabilo jižní křídlo sovětsko-německé fronty.

Postup vojsk bez upevnění úspěchu mělo těžké následky také v průběhu útočné operace Sovětské armády na charkovském směru v únoru – březnu roku 1943. Analýza bojové činnosti té doby potvrzuje, že dlouhotrvajícími a úpornými boji a sraženími byly útočné možnosti sovětských vojsk v podstatě vyčerpány. Nepřítel vyvedením vojsk zpod úderu a přísunutím záloh z hloubky doplnil uskupení, čímž změnil poměr sil ve svůj prospěch. Soustředění a přeskupení německých tankových svazků hodnotil štáb Jihozápadního frontu jako snahu nepřítele bránit tankovými sbory odchod hlavních sil za Dněpr. Proto sovětské velení, bez ohledu na nepříznivý stav vojsk, rozhodlo pokračovat v útoku. Chybné zhodnocení operačně strategické situace a jako jeho důsledek nepřijetí opatření k upevnění úspěchu mělo za následek odchod vojsk Voroněžského a Jihozápadního frontu do hloubky 100–150 km.

V průběhu války sovětské vrchní velení vytrvale si osvojovalo umění spolehlivého upevnění úspěchu v operacích a učilo tomuto umění velitele frontů a armád. Po analýze neúspěchů v počátečním období války. Hlavní velení **rozpracovalo a vydalo vojskům pokyny, které obsahovaly nejdůležitější způsoby upevnění úspěchu v závislosti na konkrétní situaci.** V podmínkách let 1942–1943 patřily k nejdůležitějším přechod do úporné obrany na dosažené čáře a **bočích úderných uskupení.**

Včasné upevnění úspěchu spolehlivou obranou dosažených čar bylo nejdůležitější podmínkou splnění cílů i v dalších obdobích, zvláště v operacích k obklíčení.

Nicméně upevnění úspěchu nepředpokládalo vždy střídání útoku činností obranného charakteru. Již v průběhu protiútoku u Moskvý vojska Západního frontu s plným vypětím sil pronásledovala nepřítele ve dne i v noci. Vytvořila na hlavních směrech silná uskupení k rozvíjení počátečního úspěchu a zmaření pokusů nepřítele přejít do obrany na výhodných čarách.

Důležitou formou upevnění úspěchu na operačním stupni bylo v řadě případů vedení nových operací.

Přesvědčivým důkazem toho, že nejlepším způsobem upevnění úspěchu je jeho rychlé rozvíjení bez zastávky, byly útočné operace Sovětské armády v letech 1944–1945. Rozšíření bojových prostředků a zdokonalení jejich takticko-technických parametrů, rostoucí úroveň operačně strategického myšlení velitelů projevily se v pružnosti a smělosti při volbě forem a způsobů strategické činnosti, v dovedném využití všech možností k dosažení vítězství.

Útočná činnost sovětských ozbrojených sil tohoto období se vyznačovala velkým rozmachem, rozhodností cílů a zahrnovala několik operací skupin frontů, které se střídaly s malými časovými intervaly a v řadě případů přerůstaly jedna do druhé bez jakýchkoli přestávek. Těsně spojené jediným strategickým zámyslem napomáhaly upevnění úspěchu předcházejících nebo závěrečných operací. Např. v zápětí za viselsko-oderskou i v průběhu východopruské operace prakticky bez přestávky byly uskutečněny východopomořanské a obě slezské operace.

V průběhu Velké vlastenecké války Sovětská armáda tak zvládla a dovedně využívala různých způsobů upevnění úspěchu. Volba jednotlivých úspěchů a efektivnosti byly stanoveny na základě konkrétní situace a především přesného a všestranného vyhodnocení možností a záměrů nepřítele.

V poválečném období zavedení výsledků vědeckotechnického rozvoje do vojenství mělo za následek vznik nových forem a způsobů ozbrojeného zápasu. Byly zdokonaleny již známé a rozpracovány nové způsoby upevnění úspěchu v útočných operacích. Na formování nových názorů v jejich rozvoji měly vliv i lokální války v poválečných letech.

Zvláštní pozornost v tomto směru zasluhuje válka v Koreji (v letech 1950—1953) a ozbrojené konflikty na Blízkém a Středním východě. Přesto, že na začátku i v průběhu prvních operací zasadily protistojící strany poměrně mohutná uskupení vojsk, nebylo útočnou činností dosaženo hlavního cíle, tj. úplného zničení protistojícího nepřítele. Operace měly formu zdoluhavých bojů s následným zastavením činnosti. Výsledkem byla často absolutní ztráta dosaženého úspěchu a strategické iniciativy v jednom z období války.

Zkušenosti z lokálních válek na Blízkém východě svědčí o tom, že spolehlivé upevnění úspěchu útočných operací v současném období závisí především na výsledcích boje k vybojování nadvlády ve vzduchu, účinnosti využití zbraní a bojové techniky, jejich komplexním použitím k palebnému ničení, přesné organizaci velení i součinnosti a na morálním stavu vojsk.

Novým popudem k rozvoji názorů na způsoby upevnění úspěchu byl vznik a zdokonalení konvenčních, zvláště vysoce přesných zbraní. V soudobých podmínkách mohou protistojící strany vést úder prakticky do celé hloubky sestavy vojsk. Proto v průběhu útočné operace je nutné být v pohotovosti k tomu, že nepřítel může v krátké době na rozhodujícím směru změnit poměr sil ve svůj prospěch a donutit útočníka přejít k vedení obranné činnosti. **K upevnění dosaženého úspěchu je zapotřebí včas předvídat obsazení výhodných prostorů (čar) a plánovat v těchto prostorech vytvoření rozvinutého systému obrany.** Je velmi důležité dokonale promýšlet jejich ženíní vybudování a organizaci palebného systému. K tomu cflí jsou zpravidla využívány zálohy i druhé sledy s použitím ženíních vojsk a při odražení protiúderu i v období přípravy následujících operací — vojska prvního sledu.

Efektivní prostředky ničení měly za následek i vznik nových **způsobů boje s nebezpečím úderů nepřítele do boků našich vojsk.** Zdrojem možností jejich zmaření nebo neutralizace jsou mohutné palebné úderý dělostřelectva, letectva, bojových vrtulníků a minování nebezpečných směrů na dálku.

Útočné operace jsou charakterizovány rozvíjením bojové činnosti především na jednotlivých směrech, často izolovaných jeden od druhého, a nerovnoměrným tempem postupu vojsk. Proto důležitost opatření k zabezpečení boků jako nejzranitelnějších míst operační sestavy vojsk ještě více vzrostla. Úkol jejich zabezpečení vzniká v podstatě od zahájení operace. S postupem vojsk jsou nutná doplňující úsilí velitelů a štábů svazů k udržení přesné součinnosti uskupení, která útočí na hlavním směru, s vojsky, jež působí na jejich bocích.

Kvalitativní zvrst v rozvoji prostředků ozbrojeného zápasu umožňuje podstatně zvýšit efektivnost současného působení na nepřítel do celé hloubky jeho operační sestavy na směru možného protiúderu. Způsob zabezpečení boků vytvořením speciálních uskupení vojsk, který se osvědčil v letech války, bude mít uplatnění i v soudobých operacích, zejména při průlomu hluboce členěné obrany. Současně se značně rozšiřuje okruh úkolů, které plní palebné prostředky ve prospěch spolehlivého zničení nepřítele na nebezpečných směrech. Jak při zabezpečování boků, tak při upevňování obsazených prostorů (čar) jsou v prvním pořadí ničeny a umlčovány nejdůležitější objekty nepřítele zvláště: automatizované systémy průzkumu a velení, průzkumné palebné systémy, jaderné zbraně, letectvo a prostředky radioelektronického boje.

I přes přijatá účinná opatření k odražení protiúderu nepřítele a udržení dosažených prostorů (čar) není možné vždy těmito způsoby upevnit úspěch útočné operace v celku. Tak jako ve Velké vlastenecké válce, bude jej dosaženo spolehlivěji vedením nových útočných operací.

Upevnění úspěchu je prakticky nemožné bez vybojování nadvlády ve vzduchu. K tomu může být vedena vzdušná a protivzdušná operace, které se někdy navzájem prolínají. Zkušenosti z operační přípravy potvrzují, že přechod od jedné formy boje k vybojování nadvlády ve vzduchu ke druhé probíhá zpravidla v období zakončování vedené operace a připravované následující útočné operace. Kromě toho jsou v průběhu úspěšné operace řešeny otázky upevnění celkového úspěchu v útoku způsobením rozhodujících ztrát leteckému, raketovému jadernému a protivzdušnému uskupení nepřítele. Tak tomu bylo v letech Velké vlastenecké války na západním a jihozápadním směru v květnu a červnu roku 1943.

Zkušenosti ze cvičení svědčí o tom, že **žádné trvalé upevnění úspěchu není možné, nebude-li sklobeno s bojem s operačními a strategickými zálohami.** Za neefektivnější způsob

plnění tohoto úkolu je možné považovat vzdušnou operaci vedenou k jejich zničení. Značný význam při upevnění úspěchu budou mít také další společné i samostatné operace.

Výrazné zvýšení mobility vojsk umožňuje **využívat k upevnění úspěchu útočných operací operační, operačně taktické a taktické vzdušné výsadky**. Jejich vysazení je účelné uskutečňovat k vytvoření vnější fronty obklíčení, přehrazení komunikací, narušení velení, obsazení důležitých operačních čar a prostorů.

Manévrovací možnosti nepřítele mu umožňují za určitých podmínek přesunout na jeden ze směrů značné síly a rozhodným protiúderem zpomalit náš útok. Abychom za těchto podmínek mohli upevnit dosažený úspěch, je důležité částí hlavních sil způsobit ztráty protiúdernému uskupení nepřítele a bude-li to nutné, přenést své hlavní úsilí na nový směr.

V jednom z období útočné operace nebo při jejím dokončení může být uskutečněno **obklíčení jednotlivých uskupení nepřítele** a jejich rozdělení, nebo i na boku, který se přimyká k těžko dostupnému prostoru. Poválečná praxe operační přípravy potvrzuje zkušenosti z Velké vlastenecké války o nutnosti rozdělení a jejího ničení po částech se současným rozvíjením útoku jako jednoho z důležitých činitelů upevnění dosaženého úspěchu. Široké použití mobilních vojsk jako prostředku hlubokého úderu musí napomáhat izolování obklíčených a blokových uskupení nepřítele a zabezpečit výhodné podmínky k rychlému vytvoření vnitřní a vnější fronty obklíčení a následující jeho zničení v krátké době.

Při upevňování úspěchu a rychlém rozvíjení útoku do hloubky nabývá na zvláštním významu **spolehlivá ochrana a obrana týlu, komunikací a nejdůležitějších operačních objektů** útočících vojsk proti činnosti výsadků, diverzních odřadů a skupin nepřítele.

Zkušenosti z operační přípravy poválečných let umožňují udělat závěr o tom, že se v současné době značně změnil a rozšířil obsah opatření k upevnění úspěchu. Mezi **nové otázky je možné zařadit**:

- přesné a všestranné zhodnocení možností a záměrů nepřítele, včasné zjištění soustředování, přesunů a pohotovosti jeho uskupení k vedení úderů,
- včasné plánování obsazení a upevnění výhodných operačních čar a prostorů,
- předem uskutečněnou a utajenou přípravu vlastních vojsk k odražení úderů nepřítele,
- organizaci a vedení současného palebného ničení jeho protiúderných uskupení na bocích,
- rychlé pronásledování odcházejícího nepřítele a jeho zničení,
- přesné plánování otázek součinnosti vojsk při plnění opatření k upevnění úspěchu a vybojování nadvlády ve vzduchu,
- přechod částí sil nebo hlavními silami do obrany na plánovaných čarách,
- vytvoření spolehlivé protivzdušné, protivrtulníkové, protitankové a protivýsadkové obrany,
- včasné obnovení druhých sledů, strategických a operačních záloh, doplnění ztrát a zásob materiálních prostředků,
- ochranu a obranu týlového prostoru, udržení odolnosti týlových objektů,
- organizaci přesné pořádkové služby,
- dobře organizovanou ochranu vojsk proti zbraním hromadného ničení, odmoření, dezaktivaci a dezinfekci terénu,
- účinnou politickou práci.

Včasné upevnění úspěchu v průběhu útočné operace je možné tehdy, budou-li opatření, která směřují k dosažení tohoto cíle, včas předvídána, důkladně promyšlena a zplánována, i když některá z nich bude nutné upravit. Proto práci velitelů a štábů v této oblasti je nutné chápat jako neustálý tvůrčí proces, který je nerozlučně spojen s hlubokou analýzou činnosti nepřítele a s průběhem rozvíjení operace.

z kapitalistických armád

Podplukovník JUDr. Miroslav Tůma

VOJENSKÁ POLITIKA ŠPANĚLSKA

Úsilí Gonzálesovy vlády v zahraničněpolitické oblasti je v poslední době zaměřeno především na uzavření jednání se Severoatlantickým paktem o systému koordinace a vojenské spolupráce a na podepsání nové americko-španělské smlouvy o vojenské spolupráci.

Nezbytnost **uspořádat vztahy mezi Španělskem a NATO i ve vojenské sféře** vyplynula po začlenění Španělska do politické organizace paktu na základě výsledků referenda uspořádaného vládou 12. 3. 1986. Hlasování se tehdy sice zúčastnilo pouze 60 % oprávněných voličů, ale z nich však 52 % odpovědělo kladně na otázku vlády, zda souhlasí s dalším členstvím země v alianci za podmínky, že španělské ozbrojené síly nebudou integrovány do vojenské struktury paktu, na španělském teritoriu nebudou rozmísťovány jaderné zbraně a současná vojenská přítomnost USA v zemi bude snížena. Vláda v této souvislosti rozvinula širokou přesvědčovací kampaň, která mj. dokumentovala podstatnou změnu v přístupu vládoucí Španělské dělnické socialistické strany (PSOE) a konkrétně Gonzálese k této otázce. Tento obrat lze dostatečně charakterizovat porovnáním Gonzálese z roku 1982, ve kterém členství Španělska v NATO označil za **ztrátu autonomie země**, ale v období kampaně před referendem již považoval možný odchod z NATO za **ohromný krok zpět na cestě k odstranění izolace Španělska**. Vláda v průběhu kampaně argumentovala především tím, že vstupem země do EHS byla prolomena dosavadní politická izolace Španělska a případné vystoupení země z aliance by se odrazilo v ochlazení styků se západoevropskými zeměmi, s nimiž musí Španělsko budovat společnou obranu. Tato skutečnost by měla negativní vliv na spolupráci ve vědeckotechnické oblasti a Španělsko by tak ztratilo možnost využívat moderní technologie pro rozvoj své ekonomiky. V kampani před referendem vláda využila poměrně silného antiamerikanismu španělské veřejnosti a poukazovala na to, že v případě pro vládu nepříznivého výsledku referenda dojde k dalšímu prohloubení vojenské závislosti státu na USA. Aby dokázala, že snížení počtu amerických vojsk ve Španělsku miní vláda vážně, uskutečnila na podzim roku 1985 první předběžné rozhovory s USA na toto téma. Další jednání bylo odloženo na období po referendu.

Příznivá situace po referendu, která posílila postavení PSOE a osobně ministerského předsedy Gonzálese, využila vláda k vypsání předčasných parlamentních voleb na 22. 6. 1986. Volební program PSOE byl podstatně umírněnější a opatrnější, než v roce 1982, kdy se snažila získat voliče atraktivními sliby (vystoupení z NATO, vytvoření 800 000 nových pracovních míst apod.). V zahraničněpolitické oblasti program stavěl do popředí snížení americké vojenské přítomnosti ve Španělsku, zachování současného vztahu k NATO, tj. členství pouze

v jeho politické organizaci, získání suverenity nad Gibraltarem a vstup do Západoevropské unie (ZEU). Výsledky voleb ukázaly, že PSOE i přes ztrátu 18 křesel zůstala nejsilnější a prakticky jedinou politickou stranou, která má širokou podporu voličů.

Přes oficiální status státu v politické organizaci Severoatlantického paktu projevuje španělská vláda a velení NATO zájem na co nejužší spolupráci i ve vojenských oblastech. Ze strany Španělska je tento zájem motivován především tendencí k posilování prestiže státu v rámci Západu, vytvářením předpokladů k řešení některých sporných otázek s USA, Velkou Británií a Portugalskem a úsilím o co nejrychlejší vyrovnání úrovně výcviku a modernizace výzbroje španělských ozbrojených sil s armádami hlavních členských států aliance. Pro velení NATO má španělské teritorium velký vojenský význam. Důležitost kontinentální oblasti s řadou leteckých a námořních základen a Baleár spočívá především v tom, že umožňují vojenskou kontrolu západního Středomoří, Gibraltar a atlantských přístupů do Středozemního moře. Naproti tomu Kanárské ostrovy jsou významnou operační základnou pro ochranu námořních spojů v Atlantském oceánu a jsou rovněž výhodným prostorem pro mezipřístání a zabezpečení strategické přepravy vojsk a materiálu z USA jak do Evropy, tak i případnému nasazení amerických jednotek v mimoevropských krizových prostorech. Španělské území skýtá také celoročně dobré podmínky pro výcvik ozbrojených sil paktu NATO.

Španělský návrh systému koordinace a vojenské spolupráce Španělska s NATO obsahuje úkoly španělských ozbrojených sil v oblasti obrany národního území, kontroly vzdušného prostoru a PVO státu, ochrany Gibraltarského průlivu a přístupů k němu, východní části Atlantského oceánu a západní části Středozemního moře, budování infrastruktury a vytvoření podmínek pro týlové zabezpečení vojsk NATO podle požadavků aliance. Španělská vláda souhlasila s podřízením vlastních ozbrojených sil velení NATO při plnění společných úkolů s výjimkou podřízenosti spojeneckému velení na Gibraltar, což vyplývá ze španělsko-britských sporů o uznání španělské suverenity nad touto britskou kolonií. S ohledem na návaznost plánování s NATO má dojít ještě v roce 1989 ke změně španělského Společného strategického plánu s dobou platnosti do roku 1992. Španělsko se navíc zapojuje do společného programu infrastruktur, telekomunikací, zúčastní se spojeneckých cvičení organizovaných velením paktu a zavede totožný systém bojové pohotovosti. Španělsko by se již mělo např. zúčastnit velitelsko-štábního cvičení NATO Wintex/Cimex 89. Účastí na tomto cvičení španělská strana rovněž sleduje cíl prověřit funkce vrcholných státních orgánů při řízení státu v období krizové či válečné situace. Španělskou účast má proto řídit a koordinovat předseda vlády (prostřednictvím Ředitelství pro infrastrukturu a sledování krizových situací). Kromě toho má prověřit rovněž funkci Komise pro krizové situace (ministrů obrany, zahraničních věcí, dopravy, spojů a turistiky, zemědělství, rybolovu a výživy, průmyslu a energie, ředitelství civilní obrany a další civilní úřady), která se aktivuje a pracuje v období krizové či válečné situace.

Jednání o obnovení americko-španělské Smlouvy o přátelství, obraně a spolupráci z roku 1983 se zintenzívnila od července roku 1986. Na základě této smlouvy používají USA tři letecké a jednu námořní základnu. Letecké základny jsou dislokovány v Torrejónu de Ardoz, Zaragoze a Morónu de la Frontera, námořní základna v Rotě. Na španělském území se nachází štáb 16. LA USA, 401. taktické stíhací letecké křídlo (72 letounů-nosičů F-16, z nichž je 18 umístěno v tureckém Incirliku a 12 v italském Aviano), 406. výcvikové letecké křídlo, cisternová letka (5 cisternových letounů KC-135) a útvary bojového a týlového zabezpečení amerického vojenského letectva a námořnictva. Kromě těchto základen mají USA ve Španělsku ještě asi třicet různých vojenských objektů (spojovací střediska, sklady apod.). Celkově na těchto základnách a zařízeních je umístěno přibližně 12 000 příslušníků amerických ozbrojených sil a 1 500 občanských zaměstnanců. Za používání vojenských základen a zařízení mají poskytovat USA Španělsku každoroční vojenskoekonomickou pomoc ve výši 415 mil. dolarů, z nichž 400 mil. dolarů je vyčleněno na financování amerických vojenských dodávek, 3 mil. dolarů na výcvik příslušníků ozbrojených sil a 12 mil. dolarů jako bezplatná ekonomická pomoc.

Nová smlouva má mít, na rozdíl od dosavadního pětiletého období, platnost osm let s možností jejího dalšího prodloužení po jednom roce. Textová část je údajně krátká a má obecný

charakter, což by mělo usnadnit schvalovací řízení ve španělském parlamentu. Konkrétní podmínky americké vojenské přítomnosti ve Španělsku a pronájmu vojenských základů mají být obsaženy v tajných přílohách, které nepodléhají schválení parlamentem. Španělsko se v nich má mj. zavazovat, že vybuduje potřebnou infrastrukturu pro zabezpečení přepravy jednotek USA do západní Evropy v případě vzniku krizové situace. Vláda USA odsune nejpozději do května roku 1991 ze základny Torrejón de Ardoz 401. tsfk a přibližně 40 % příslušníků svých ozbrojených sil. Základna přejde do operační podřízenosti španělského vojenského letectva, zůstanou však na ní americké prostředky spojení s obsluhou, specialisté pro řízení letového provozu a pro technickou údržbu. USA současně získaly souhlas španělské vlády, aby rozšířily zbývající hlavní základny na území Španělska. Současně také prosadily, že odsun letounů F-16 bude uskutečňován bez přesného časového plánu, což prakticky dává možnost stáhnout tyto letouny ze základny až v roce 1991. V květnu roku 1988 rozhodly vojenský výbor a výbor pro plánování obrany NATO, že letouny F-16 budou přemístěny do Itálie a že náklady spojené s přesunem uhradí všechny členské státy paktu.

Ke zvýšení palébní síly **protitankové obrany** španělského pozemního vojska hodlá Španělsko zakoupit v USA do roku 1990 přes 500 odpalovacích zařízení PTRS Tow. Byla dokončena dodávka 12 dopravních vrtulníků CH-47 Chinook a objednáno je dalších 6 vrtulníků tohoto typu.

V rámci modernizace **vojenského letectva** zakoupilo Španělsko 72 taktické stíhací letouny F-18 Hornet v hodnotě přes 3. mld. dolarů, s jejich dodáním se počítá do roku 1990. Tyto letouny mají být hlavně použity k podpoře bojové činnosti pozemního vojska, vojenského námořnictva a též k plnění úkolů PVO. Ke zvýšení bojových možností hlídkového letectva je plánováno v USA nakoupit 6 letounů P-3 Orion a modernizovat dalších 6 letounů tohoto typu.

Američtí specialisté se podílejí na programu modernizace národního automatizovaného systému řízení sil a prostředků **PVO SADA** (program se nazývá Combat Grande).

Na základě bilaterálních dohod z roku 1985 se technická údržba a opravy amerických vojenských letounů uskutečňují ve španělských opravárenských zařízeních.

Za technické pomoci USA Španělsko dokončuje výstavbu víceúčelové letadlové lodi a pěti fregat. Ke zvýšení bojových možností vojenského námořnictva uzavřela vláda kontrakt s USA na dodávku protilodních RS Harpoon. Pro vojenské námořní letectvo se plánuje nakoupit v USA 12 bitevních letounů AV-8B Harrier (pro novou letadlovou loď) a několik vrtulníků SH-60B.

Pokud jde o americký program tzv. **iniciativy ve strategické obraně** (SDI) španělská vláda nemá v úmyslu uzavřít s USA obdobnou mezivládní dohodu jako Velká Británie, NSR a Itálie. Současně však neklade překážky, aby se této spolupráce zúčastnily španělské soukromé firmy.

Těsná vojenská spolupráce mezi oběma státy se projevuje rovněž v konání společných námořních cvičení a v přípravě příslušníků armády v amerických výcvikových střediscích a na vojenských vysokých školách.

Důležité místo ve španělské zahraniční politice zaujímá rovněž snaha vlády o zapojení země do Západoevropské unie (ZEU), která je vojenskopolitickým uskupením sedmi západoevropských zemí. O tomto záměru poprvé informoval předseda vlády Gonzáles v říjnu roku 1984, kdy jej označil za jeden z cílů politiky svého kabinetu orientované na posílení postavení Španělska v západní Evropě. V souvislosti s neústupným postojem vlády vůči USA i jejich nátlaku prostřednictvím některých západoevropských představitelů např. kancléře Kohla v otázce odsunutí 72 amerických letounů F-16 je zájem Španělska o začlenění do ZEU považován i za určitý způsob „kompenzace“, protože vláda byla nucena učinit některé ústupky od svých dřívějších prohlášení vztahujících se k bezjadernému statutu země. Na zasedání rady NATO v Bruselu v březnu loňského roku Gonzáles poprvé vyslovil souhlas s nutností zachovat jaderné zbraně v Evropě jako prostředek odstrašení. Španělská zástupci mj. potvrdili, že Gonzálesova vláda bude tolerovat pobyt a kotvení válečných plavidel USA i dalších států NATO s jadernými zbraněmi v teritoriálních vodách Španělska. Upozornili však, že oficiálně

vláda musí tuto možnost odmítnout vzhledem k rozhodnutí lidového referenda v roce 1986 o bezjaderném statusu země.

V souladu s dlouhodobými vojenskopolitickými záměry vlády se Španělsko aktivně podílí na mnohostranné vojenské spolupráci, zejména na činnosti Evropské skupiny NATO a Nezávislé evropské programové skupiny (všechny evropské státy NATO kromě Islandu). Podílí se i na realizaci některých západoevropských zbrojních programů, a to na vývoji bojového letounu (EFA), fregaty NATO a obrněného transportéru, PTRS třetí generace a několika dalších zbraní a systémů. Ve stadiu rozhodování je projekt tanku pro španělskou armádu, kdy jako možné varianty připadají v úvahu koprodukcce nebo licenční výroba západoněmeckého tanku Leopard s označením Lince, francouzského AMX40 nebo případná koooperace s Itálií.

Z evropských členských států paktu patří mezi hlavní dodavatele zbraní Francie, se kterou **Španělsko rozvíjí vojenskou spolupráci rovněž v oblasti výroby vojenské techniky a bojové přípravy ozbrojených sil.** Tato spolupráce se rozvíjí na základě smlouvy z října roku 1983 a řady dohod o jednotlivých otázkách. Smlouva předpokládá kromě přímých dodávek i licenční výrobu francouzských zbraní a vojenské techniky, účast Španělska na společném vývoji nových zbraňových systémů, spolupráci při výcviku příslušníků armády a specialistů a výměnu vojenských a vědeckotechnických informací. S francouzskou pomocí byl ve Španělsku vybudován závod pro montáž středních tanků AMX30. Ke zkvalitnění PVO pozemního vojska bylo zakoupeno 18 samohybných protiletadlových kompletů Roland-2 francouzsko-západoněmecké výroby. Podle francouzských licencí bylo ve španělských loděnicích postaveno 8 ponorek třídy Daphné a Agosta.

Španělské vojenské letectvo má ve výzbroji francouzské taktické stíhací letouny Mirage F-1, Mirage III (ve Francii byly pro tyto letouny zakoupeny letecké protiletadlové RS Magic R.550 a Matra R.530) a vrtulníky Puma a Alouette. Byla podepsána dohoda na dodávky víceúčelových vrtulníků Super Puma.

Na jednání ministrů obou zemí Girauda a Serry v Paříži v březnu loňského roku byly podepsány dohody o spoluúčasti Španělska na francouzském projektu družice Helios, o součinnosti vojenského námořnictva, vojenského letectva a prostředků PVO v oblasti Středomoří a o spolupráci při výcviku vojsk. Ministři obrany navrhli svým vládám vytvořit společnou vojenskou komisi pro otázky obrany západního Středomoří jako stálého smíšeného španělsko-francouzského koordinačního orgánu. Serra a Giraud také projednali možnosti rozšíření smlouvy o spolupráci ve zbrojní výrobě a pověřili příslušné orgány obou ministerstev obrany rozpracováním dalších konkrétních projektů.

K rozšiřování kontaktů mezi ozbrojenými silami dochází v rámci každoročních společných cvičení probíhajících střídavě na území Španělska a Francie.

Těsná vojenská a vojenskoekonomická spolupráce pokračuje také s NSR. Smíšená španělsko-západoněmecká komise pro vojenskou spolupráci, která působí od roku 1980, má sedm pracovních skupin: pro vojenskou politiku, organizaci ozbrojených sil, průzkum, REB, přípravu příslušníků ozbrojených sil, vývoj zbraní a bojové techniky a pro zahraniční styky. Dohoda o spolupráci z roku 1983 předpokládá společný výzkum a vývoj zbraňových systémů a vojenské techniky, jejich výrobu a způsob prodeje třetím státům.

Ve španělském pozemním vojsku je 60 západoněmeckých vrtulníků Bo105, z nichž 28 je vyzbrojeno PTRS Hot. Podle západoněmeckých projektů se ve Španělsku stavějí některá plavidla pro španělské vojenské námořnictvo.

Rozšiřuje se rovněž spolupráce v oblasti bojové přípravy. Konají se pravidelná společná cvičení vzdušných výsadkových vojsk a západoněmecká armáda má k dispozici některé španělské výcvikové prostory. Naproti tomu příslušníci španělské armády vykonávají praxi u útvarů a jednotek západoněmecké armády a španělská posluchači studují na západoněmeckých vojenských školách.

Mezi oběma zeměmi existuje dohoda o ochraně utajovaných informací a koordinaci činnosti zvláštních služeb.

Dohody o bilaterální vojenské spolupráci, zaměřené zejména na oblast výzkumu, vývoje a výroby zbraní a vojenské techniky, Španělsko uzavřelo již se všemi státy NATO (s výjimkou Dánska a Lucemburska).

V oblasti zbrojní politiky vláda usiluje o radikální omezování přímých nákupů vojenské techniky a materiálu v zahraničí posilováním soběstačnosti národního zbrojního průmyslu a o zintenzivnění technické a průmyslové kooperace s různými mezinárodními organizacemi vytvořenými v rámci NATO a EHS a s členskými státy těchto uskupení.

Na program rozvoje zbrojního průmyslu, který je součástí osmiletého plánu modernizace ozbrojených sil na léta 1983 až 1990, je z celkové částky 21,5 mld. dolarů vyčleněno 11,7 mld. dolarů. **Hlavní řídicí a koordináční orgány zbrojního průmyslu tvoří:**

– **Úřad pro výzbroj** při ministerstvu obrany (hlavní orgán pro navrhování, koordinaci a realizaci opatření týkajících se nákupů bojové techniky pro všechny tři druhy ozbrojených sil).

● **Meziministerská komise pro regulaci zahraničního obchodu vojenským materiálem** (řídí, koordinuje a schvaluje dovoz zbraní, munice a vývoz bojové techniky vyrobené ve Španělsku anebo vyřazené z výzbroje španělské armády).

● **Úřad pro vojenské záležitosti** při Národním institutu průmyslu (společně s ministerstvem obrany odpovídá za koordinaci všech programů týkajících se podniků, na nichž se Národní institut kapitálově podílí).

● **Národní institut průmyslu** (je vrcholnou organizací státně monopolistického kapitálu, založil státní podniky ve všech odvětvích průmyslu a kapitálově se podílí i na soukromém podnikání).

Zbrojní výrobou se zabývá asi 100 významnějších podniků převážně státně monopolistického charakteru (státní sektor realizuje asi 85 % zbrojní výroby). Ve zbrojním průmyslu pracuje asi 70 000 osob. Hlavní pozornost je zaměřena na získávání zahraničních technologií a zapojení španělských podniků do společných programů vývoje a výroby bojové techniky a vojenského materiálu v rámci NATO.

● **Letecký průmysl** je soustředěn do jedné státní společnosti, která zajišťuje výrobu až 95 % španělské vojenské letecké techniky. Vyrábí vlastní cvičné, cvičné bojové a lehké vojenské dopravní letouny, letecké přístroje a součástky letounů vyráběných v kooperaci. Opravuje zavedenou leteckou techniku. V licenci vyrábí západoněmecké vrtulníky Bo105, letecké a protitankové řízené střely. V rámci zbrojní spolupráce s leteckým průmyslem USA se podílí na výrobě a modernizaci letounů F-5, F-4 a vrtulníků. Podílí se i na výrobě letounů řady Mirage.

● **Výrobu obrněné a automobilní techniky, zbraní a munice** zajišťuje asi 30 větších společností, které pokrývají potřeby vlastních ozbrojených sil uvedenou technikou a materiálem. Část výroby, např. obrněné transportéry, nákladní automobily, pěchotní zbraně a munici, vyváží. Tento sektor zbrojního průmyslu dokončuje licenční výrobu francouzských středních tanků AMX30 a modernizuje starší tanky M47, M48 a obrněné transportéry M113.

● **Elektronický průmysl** je vybavený nejmodernější technologií za účasti hlavních elektronických firem USA, Nizozemí, Francie a Itálie. Vyrábí elektronické a elektrooptické zařízení, telefonní ústředny, telegrafní a telefonní přístroje, jemnou mechaniku, radiolokační techniku vojenského letectva a námořnictva, sonary, části italských řízených střel, hydrauliku, navigační a optické přístroje.

V popředí pozornosti vedení státu je rovněž zkvalitnění **vědeckovýzkumné základny**, která není dostatečně řízena a koordinována.

Nedostatky se projevují i v oblasti vývoje a výzkumu s vojenským zaměřením, přestože je jedinou oblastí, kterou stát všestranně podporuje.

V současném **systému řízení ozbrojených sil a vojenskopolitického rozhodování**, který byl v posledních letech několikrát upravován, jsou rozhodující pravomoci soustředěny v rukách předsedy vlády a ministra obrany. Král je vrchním velitelem a po předchozím schválení parlamentem vyhláší válku nebo uzavírá mír. Parlament má kontrolní a schvalovací funkci.

■ **Pozemní vojsko** (190 000 osob) je uskupeno do pěti divizí a čtyř samostatných brigád. Ve výzbroji má přibližně 1 040 tanků, 2 050 děl a minometů, 1 200 bojových vozidel, 810 protitankových zbraní, 160 vrtulníků a 30 odpalovacích zařízení PLRS Hawk a Nike Hercules. Bojová hodnota svazku neodpovídá současným požadavkům vedení bojové činnosti, především pro značnou různorodost a zastaralost výzbroje.

Začátkem roku 1988 přijalo velení armády rozhodnutí o výstavbě vojska pro rychlé zasazení. Vojsko má být budováno jako úkolové seskupení, které by se vytvářelo v případě potřeby z předurčených jednotek a útvarů. O použití vojska má rozhodovat náčelník štábu obrany.

■ **Vojenské letectvo** (40 000 osob) je podřízeno čtyřem samostatným velitelstvím (velitelství taktického letectva, velitelství letectva PVO, velitelství dopravního letectva a velitelství vojenského letectva na Kanárských ostrovech), která podléhají štábu vojenského letectva. Z celkového počtu třiceti letek jsou tři stíhací bombardovací, devět stíhacích, jedna průzkumná, devět dopravních a jedna cisternová. Zbývající letky jsou vyhledávací a záchranné služby, speciální a vrtulníkové. Ve výzbroji jsou letouny F-18A Hornet, Mirage F.1, Mirage III, F-4, F-5, C-130 a některé další druhy letounů a vrtulníků.

■ **Protivzdušná obrana** je zajišťována devíti stíhacími letkami se 170 letouny a křídlem řízení a uvědomování PVO systému SADA velitelství letectva PVO a jednotkami PLRS Nike Hercules.

■ **Vojenské námořnictvo** (48 000 osob) má ve výzbroji 57 bojových plavidel různých typů. V roce 1982 byl zpracován dlouhodobý plán výstavby armády do roku 1990, jehož splnění má podstatně zvýšit bojové možnosti vojsk a přizpůsobit jejich strukturu a výzbroj požadavkům velení NATO. V rámci tohoto plánu byly zpracovány dílčí plány modernizace jednotlivých druhů ozbrojených sil (pro pozemní vojsko a vojenské letectvo do roku 1990 a pro vojenské námořnictvo do roku 1995).

U pozemního vojska byla ukončena reorganizace vojensko-administrativního členění španělského území, doprovázená i celkovou reorganizací velení a změnami ve struktuře a uskupení svazků a útvarů. Místo původních devíti je pouze šest vojenských okruhů, svazky a útvary jsou přímo podřízeny velitelstvím okruhů. Počet divizí se reorganizací nezměnil, počet samostatných brigád se snížil z dřívějších čtrnácti na čtyři.

Dosavadní zaměření zahraniční a vojenské politiky španělské vlády, orientované na těsnou spolupráci s USA a na posílení postavení země v rámci vojenskopolitických a ekonomických integračních uskupení Západu, při současném prosazování národních zájmů v různých oblastech světa zejména v Latinské Americe, bude mít, vzhledem k poměrně silnému vnitropolitickému postavení vládnoucí strany PSOE, dlouhodobější charakter. Aktivní zapojování Španělska do mnohostranných zbrojních programů a prohlubování bilaterální vojenské spolupráce s členskými státy paktu NATO bude pokračovat, protože španělská vláda si od této linie slibuje zvýšení technologické úrovně a kapacity vlastního zbrojního průmyslu a tím snížení závislosti na dovozu a rozšíření vlastního exportu. Přijímaná opatření ve výstavbě ozbrojených sil se mohou projevit na podstatnějším růstu bojových možností začátkem devadesátých let, kdy by mělo být částečně vyrovnáno i jejich zaostávání za ostatními armádami hlavních členských států NATO.

Plukovník Ing. Miloš Vopátek

K SOUČASNÉ SITUACI V MÍROVÉM DOPLŇOVÁNÍ ÚTVARŮ ČSLA

Mírové doplňování útvarů ozbrojených sil ČSSR odvedenci (dále jen mírové doplňování) je v posledních letech provázáno určitými závažnými problémy a skutečnostmi. Ve zdrojích branecké populace se projevují některé negativní tendence způsobené v minulosti celkovým demografickým vývojem obyvatelstva našeho státu. Z nich nejzávažnější jsou nízké zdroje branců a celkově nepříznivé skutečnosti v kvalitativní struktuře zdrojů branecké populace, především pak nárůst počtů odvedenců se zdravotními omezeními.

V souvislosti s realizací jednotlivých úkolů mírového doplňování se proto objevují různé problémy, které vyžadují bližší vysvětlení. Jde především o tyto otázky:

- jaká je skutečná struktura zdravotních klasifikací v celém souboru branecké populace přicházející v úvahu pro povolání do základní služby,

- zda je nutné povolávat odvedence se zdravotními omezeními do vojenské činné služby a v této souvislosti se pak doporučuje vypracovat zásady využití vojáků se zdravotními omezeními u útvarů a ve funkcích ozbrojených sil ČSSR.

Celková struktura branecké populace přicházející v úvahu pro povolání do základní služby je v současné době tvořena asi ze 62 % odvedenci bez zdravotních omezení (skupina: „Schopen-A“), 30 % odvedenci s menšími zdravotními omezeními fyzického, duševního a smyslového charakteru (skupina: „Schopen ne pro...B“) a 8 % odvedenci se zdravotními omezeními vážnějšího charakteru, z části je i vylučujícími (asi z jedné třetiny) ze zařazení do strážní služby a do funkcí, které mají charakter těžké fyzické práce (skupina: „Schopen jako...C“).

Tato struktura zdravotních klasifikací odvedenců je pro zabezpečení potřeb ozbrojených sil ČSSR značně nepříznivá. Při konkrétní realizaci úkolů mírového doplňování působí značné problémy, neboť jen odvedence se zdravotní klasifikací „Schopen A“ (dále jen „A“) je možné zařazovat ke všem druhům a skupinám útvarů. Odvedence se zdravotní klasifikací „Schopen ne pro...B“ (dále jen „B“) lze zařazovat k některým druhům a skupinám útvarů a odvedence se zdravotní klasifikací „Schopen jako...C“ (dále jen „C“) jen do příslušných funkcí. Postupující technické složení ozbrojených sil ČSSR pak vyžaduje stále vyšší podíl odvedenců bez zdravotních omezení (skupina „A“) a naopak značně omezuje prostor pro zařazování odvedenců s vážnějšími zdravotními omezeními a omezeními smyslového a duševního charakteru vůbec.

Sumarizace požadavků svazů, správ (samostatných oddělení) FMNO a vojsk FMV v několika posledních letech mírového doplňování dokumentuje, že v rozhodujícím rozsahu (asi 72 až 75 %) jsou pro doplnění vyžadováni především odvedenci skupiny „A“. Zbývající část požadavků představuje přibližně 23 až 25 % „B“ a pouze 2 % „C“.

Přitom vývojové tendence ve struktuře zdravotních klasifikací naznačují další snížení podílu odvedenců skupiny „A“ (např. v podílu odvedenců nástupního termínu k 1. 10. 1987 o 1,9 bodu méně oproti nástupnímu termínu k 1. 10. 1986) a naopak nárůst odvedenců se zdravotními omezeními pro poruchy smyslových orgánů, zejména zraku a sluchu (o bod více jak nástupní termín k 1. 10. 1986).

Jak toto srovnání zdrojů a potřeb, tak i naznačená vývojová tendence ve struktuře zdravotních klasifikací odvedenců potvrzuje, že nutnost povolávání odvedenců se zdravotními omezeními do základní služby je dána objektivním demografickým vývojem a není a nikdy nebyla v rozhodující míře realizována na základě subjektivních úvah a názorů. Demografický vývoj, odrážející se především v celkových počtech živě narozených chlapců s jejich předpokladem dožití se 19 let věku (obecný věk jejich povolání do základní služby) není ani v dlouhodobějším vývoji tak příznivý, aby umožňoval úplnou eliminaci odvedenců se zdravotními omezeními z povolání do základní služby.

I když je pravdou, že poměrně velká část odvedenců se zdravotními omezeními je každoročně určována k pětiměsíční náhradní službě z důvodů hospodářských, zejména pak s vážnějšími zdravotními omezeními (asi 2 500 osob se zdravotní klasifikací „C“ ročně), téměř stejný počet vojáků s touto zdravotní klasifikací přibývá v základní službě v důsledku přezkoumávání zdravotní způsobilosti.

Na základě těchto zkušeností vykonávalo v roce 1987 základní službu u útvarů ČSLA, z celkového počtu vojáků v základní službě 28,9 % vojáků, kteří ve smyslu předpisu Všeob-P-41 (práv.) nemohli být zařazeni do funkce vyžadující zvýšenou fyzickou či duševní zátěž, nebo zvýšenou zátěž smyslových orgánů, zejména zraku a sluchu (skupina „B“).

Kromě této skupiny bylo však nutné k útvarům ČSLA zařazovat i odvedence s takovými zdravotními omezeními, která vyžadují poměrně značné úlevy ve výkonu základní služby a výcviku u bojové techniky. S touto zdravotní klasifikací (skupina „C“) vykonávalo v roce 1987 8,7 % vojáků. Pro celou tuto skupinu je dále charakteristické, že poměrně velká část z nich je schopna vojenskou činnou službu vykonávat velmi obtížně, neboť její praktický výkon je spojen s dalšími omezeními, jako je neschopnost vykonávat strážní službu, či těžkou fyzickou práci. Jejich víceméně pouze potencionální a teoretická schopnost k výkonu vojenské činné služby vyplynula prakticky z již zmíněného nepříznivého vývoje branecké populace a poměrně vysokých početních požadavků na mírové doplňování. Značnou roli tu však začátkem sedmdesátých let sehrála i snaha zamezit dalšímu nárůstu trvalé a dočasné neschopnosti k výkonu vojenské činné služby, která se v dlouhodobém průměru pohybuje kolem 13 %.

Základní možnosti pro optimální zařazování a efektivní využívání vojáků se zdravotními omezeními v základní službě jsou v rozhodující míře dány zdravotními kritérii stanovenými v předpisu Všeob-P-41 (práv.).

Podle něho lze vojáky se sníženou zdravotní klasifikací „Schopen ne pro... B“ (mírné zdravotní omezení) zařazovat jen do některých druhů vojsk a „Schopen jako... C“ (vážnější zdravotní omezení) zařazovat jen do vybraných funkcí. Taxativní přehled těchto funkcí je pak zpracován v příloze k předpisu Všeob-P-41 (práv.). V úvodu tohoto seznamu je kromě jiného zdůrazněno že, „do funkcí v tomto seznamu neuvedených se zařazují pouze vojáci a poddůstojníci skupiny „A“, nebo „B“ s přihlédnutím k povaze zjištěné poruchy zdraví a nárokům jednotlivých funkcí.“

Obdobný přehled míst, do nichž je možné vojiny a poddůstojníky skupiny „C“ zařazovat, a to podle jednotlivých čísel vojenských odborností (dále jen ČVO) a funkcí je rovněž zpracován v předpisu Org-8-1.

Skutečná realizace efektivního využívání vojáků v základní službě se zdravotními omezeními je pak dána konkrétní civilní profesí a klasifikací (popř. středním odborným vzděláním) a získaným odborným výcvikem ve Svazarmu.

Základní příčinou, která prakticky znemožňuje plnější využití této skupiny vojáků v základní službě, je skutečnost, že většina funkcí, na něž je možné ze zdravotních důvodů zařazo-

vat vojáky skupiny „C“, musí být z hlediska úspěšného výkonu této funkce obsazena přednostně vojáky příslušného civilního profesního zaměření a klasifikace. Tak např. na funkci „kuchař“, resp. „starší kuchař“ by bylo možné zařazovat z hlediska zdravotních požadavků jenom vojáky skupiny „C“. Avšak vojáků (odvedenců) s touto zdravotní klasifikací, kteří mají zároveň nezbytnou civilní profesi „kuchař“ (popř. řezník, pekař, cukrář), je však ve zdrojích omezený počet. Podle dlouhodobějších srovnání je možné jimi obsadit pouze 6 až 8 % funkcí „kuchař“. Tzn., že na zbývající počet těchto funkcí je nutné zařadit vojáky (odvedence) kuchaře, popř. další příbuzné civilní profese se zdravotními klasifikacemi „B“ a „A“. A tak je tomu i v případech řady dalších funkcí, na něž je dovoleno zařazovat vojáky skupiny „C“, např. automechanici, slaboproudí a silnoproudí elektroodborníci, optici apod. Těchto odborníků je ve zdrojích odvedenců skupiny „C“ přicházejících v úvahu pro povolání do základní služby každoročně pouze 15 až 20 % a navíc se jejich podíl v této skupině zdrojů branecké populace neustále snižuje.

Tento vývoj nelze v období příprav mírového doplňování výrazněji ovlivnit. Je prakticky založen již při výběrech pro různé učební obory mezi 14 až 15letou mládeží. Protože v případě zmíněných civilních profesí jde většinou o perspektivní a atraktivní učební obory (povětšinou s maturitou) a mezi mládeží je o ně velký zájem, přihlíží se při výběru vhodných uchazečů mezi jiným i k určitému souboru volných vlastností, zvýrazňují se nároky na psychické a senzomotorické vlastnosti uchazečů, což se promítá do vyšších požadavků na zdravotní stav sledovaných a potvrzovaných vstupními lékařskými prohlídkami uchazečů.

Na základě toho se pak ve struktuře skupiny „C“ vytváří stále větší část těch odvedenců, která má takové civilní profesní zaměření, jež je v útvech ozbrojených sil ČSSR málo využitelné. Tato skupina odvedenců (a i vojáků po nástupu základní služby) vytváří při realizaci konkrétního zařazení k útvarům a do funkcí největší problémy. Je proto nezbytné volit pro tuto skupinu odvedenců individuální přístupy při hledání podmínek k jejich konkrétnímu zařazení do funkcí už proto, že těchto odvedenců je v každém nástupním termínu asi 2 až 3 % celkového doplňku.

Podstata řešení tohoto složitého problému spočívá především v rovnoměrnějším rozmístění této části odvedenců k jednotlivým útvarům. To je nutné promítnout do zpracovaných plánů doplnění. Protože není problémem optimálně zařadit odvedence, byť s touto zdravotní klasifikací, ale zároveň s příslušnou civilní a v ozbrojených silách ČSSR přímo využitelnou profesí, resp. s odborným výcvikem ve Svazarmu, přistoupilo se na úrovni federálního ministerstva národní obrany ke konkrétnímu početnímu rozdělování té části odvedenců skupiny „C“, která je obtížně zařaditelná. Je to prakticky ta část odvedenců, která kromě zdravotní klasifikace „C“ nemá takovou (popř. žádnou) civilní profesi či kvalifikaci, která je přímo či nepřímo využitelná na analogických funkcích v ČSLA. Aby nedocházelo k jejich nadměrné koncentraci u některých útvarů, pro jednotlivé svazy, svazky a útvary se stanoví v příslušných plánech doplnění útvarů ozbrojených sil ČSSR zpracovávaných k jednotlivým nástupním termínům direktivně počet těchto odvedenců, který nesmí být v žádném případě překročen.

Obdobný postup je stanoven i při dalším rozpracování tohoto plánu na stupni vojenských okruhů a krajská vojenská správa a při konkrétním zařazování odvedenců dotyčné skupiny do jednotlivých doplňků útvarů u příslušných okresních vojenských správ.

V nařízení náčelníka generálního štábu Čs. lidové armády – 1. zástupce ministra národní obrany ČSSR číslo 09/1985 je pak stanoveno, že „...vojáky, které nelze zařadit do plánovaných funkcí proto, že funkce jsou obsazeny u všech podřízených útvarů, svazků a svazů, zařadit a cvičit jako zdvojené ve vhodné funkci plánované u příslušného odvedence“.

Pokud by se tento postup dodržoval, nemělo by být konkrétní zařazování této skupiny odvedenců k útvarům a do funkcí závažnějším problémem.

Z toho je zřejmé, že zásady pro zařazování vojáků v základní službě se zdravotními omezeními jsou vypracovány a prakticky, v objektivně daných možnostech ozbrojených sil ČSSR realizovány. Různé současné úvahy o maximálním využití této skupiny vojáků v průběhu vojenské činné služby v podmínkách současného početního rozsahu a konkrétních možnostech jejich zařazování do vyčleněných funkcí jsou nereálné.

V souvislosti s početnými zdroji branecké populace je třeba i v letech 1988 až 1990 počítat s tím, že v celkovém doplňku odvedenců povolanych v příslušném nástupním termínu do základní služby bude asi 8 % odvedenců s vážnějšími zdravotními omezeními, skupiny „C“. Protože přednostně musí být kvalitními odvedenci doplněny především poddůstojnické školy s přímým nástupem, útvary přednostně doplňované, vojska Pohraniční stráže a ochrany státních hranic, projeví se tato nižší kvalita branecké populace zejména u motostřeleckých, dělostřeleckých a ženijních útvarů a dále u silničních stavebních útvarů.

Předpokládá se, že např. u motostřelecké divize stále pohotovosti bude v těchto letech na počtech plánovaných pro vojáky v základní službě zařazeno asi 61 % vojáků skupiny „A“, 30 % vojáků skupiny „B“ a 9 % vojáků skupiny „C“.

V této souvislosti je nutné poznamenat, že kritéria pro stanovení způsobilosti či nezpůsobilosti k výkonu vojenské činné služby jsou do značné míry vytvářena nejen v závislosti na objektivním demografickém vývoji a předpokládané potřebě mírového doplnění, ale i na skutečných možnostech využití odvedenců, zejména se zdravotními omezeními ve vojenské činné službě. Z obecného hlediska by mohl vojenskou činnou službu vykonávat každý občan, např. i nositel vředové choroby nebo jiné choroby vyžadující dietu tehdy, je-li mu dieta zabezpečena, nebo i nositel srdeční vady, má-li takové podmínky, aby nedošlo k fyzické námaze či prochlazení. Tedy jsou-li vytvořeny podmínky, aby výkon služby zásadně nevedl ke zhoršování zdravotního stavu. To však většinou není možné, neboť zdravotní způsobilost není jediným kritériem (být velmi závažným a ve většině případů rozhodujícím) pro stanovení optimálního zařazení odvedence, jeho vycvičení a použití v zálohách.

O tom, že všechny tyto podmínky nejsou a nemohou být vytvořeny, svědčí řada negativních důsledků nesprávného zařazení a i případy odsuzování vojenské správy k náhradě škody na zdraví.

V době nepříznivého demografického vývoje a neklesající potřeby mírového doplňování, kdy vznikají disproporce mezi absolutním počtem odvedenců a potřebami mírového doplnění, je proto nutné řešit i úroveň odvodovosti, tj. podíl osob schopných vojenské činné služby (odvedenců) na celkovém počtu chlapců příslušného odvodního ročníku podrobených odvodnímu řízení. Jestliže úroveň odvodovosti činila do roku 1970 asi 83 %, pak počínaje roky 1971 a 1972 se zvýšila na 87 až 89 %. V té době byla vydáním 1. a 2. doplňku k tehdy platnému předpisu Zdrav-2-1 (práv.) podstatně zpřísněna kritéria pro stanovení neschopnosti k vojenské činné službě. Zvýšení odvodovosti se pak v rozhodující míře odrazilo v nárůstu skupiny „C“. Od tohoto období se zvýšil jak podíl odvedenců se závažnějšími zdravotními omezeními ve zdrojích branecké populace, tak i začal narůstat počet vojáků propuštěných na trvalou dovolenou ze zdravotních důvodů.

Tyto skutečnosti potvrzují, že zpřísnění odvodních kritérií šlo nad rámec daný celkovým zdravotním stavem celého souboru branecké populace. Přitom s určitými změnami zdravotního stavu, k nimž dochází objektivně zejména z období 3 až 4 měsíců po nástupu vojenské činné služby (a které jsou způsobeny podstatnou změnou životních a pracovních podmínek spolu s rozdílnou úrovní adaptace některých skupin odvedenců) je nutné i nadále počítat. Nelze je tedy přičítat pouze na vrub chybného odvodního řízení či vydávat za důsledek snahy příslušné okresní správy, odvést co největší počet branců.

Obtížná situace v mírovém doplňování bude pro nízké počty odvedenců příslušných ročníků narození přetrvávat prakticky (i když v mírně pozitivně modifikované podobě) až do roku 1990. Z hlediska početního stavu zajištění požadavků na mírové doplnění nedovolí situace v branecké populaci udělat zásadnější úpravy v platných kritériích pro stanovení schopnosti k výkonu vojenské činné služby.

K podstatnějšímu zlepšení situace ve zdrojích branecké populace dojde postupně až počátkem devadesátých let. V tomto roce budou k dispozici řádově vyšší zdroje branecké populace. Protože jejich rozsah bude přibližně na stejné úrovni až do roku 1998 a i po těchto letech nepoklesnou pod úroveň roku 1987, bude možné přikročit k úpravě odvodních kritérií.

sledující podstatné snížení počtu odvedenců skupiny „C“ ve zdrojích mírového doplňování. Předpokládá se, že podíl těchto odvedenců by neměl překročit 2 až 3 %, což představuje součet, který je možné odpovídajícím způsobem a bez zvláštních problémů k útvarům ozbrojených sil ČSSR zařadit a efektivně využít. Spolu s tím by bylo možné každoročně realizovat i vyšší rozsah určení k náhradní službě z moci úřední ve smyslu § 41 branného zákona, jež by postihovaly především skupinu těch odvedenců, u nichž je praktické využití v průběhu základní služby problematické.

Těmito opatřeními by bylo možné vrátit současnou míru odvodovosti na objektivnější úroveň, danou skutečným zdravotním stavem branecké populace, a spolu s tím odstranit nebo podstatně zmírnit jeden ze současných ožehavých problémů mírového doplňování vůbec.

UPOZORNĚNÍ

Redakce časopisu Vojenská mysl oznamuje všem svým čtenářům a dopisovatelům, že došlo ke změně adresy a telefonních čísel:

Redakční místnosti jsou v Jungmannově ulici č. 24, Praha 1-Nové Město.

Telefony: šéfredaktor:	22 600 (22 611) linka 327,
zástupce šéfredaktora:	dtto linka 328,
redaktor-publicista:	dtto linka 328,
odborná referentka:	dtto linka 326.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, профессор Миссия социалистической армии и принцип недопущения ядерной и обычной войны	3
Капитан Владимир Байгар Роль возможной ядерной войны в истории и необходимость её недопущения	7

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Вацлав Рочка, кандидат военных наук, доцент Условия перехода в оборону и ее роль на современном этапе	11
Подполковник Франтишек Валах, кандидат военных наук Значение манёвра и его применение в оборонительной операции	15
Полковник Франтишек Коржистек, кандидат военных наук, доцент Социально-политические и социально-психологические аспекты руководящей работы командиров и штабов	21
Полковник Йиржи Рубичек Автоматизированная ежесуточная информационная система	25
Полковник Гашпар Гозман Вопросы подготовки резервистов	31
Генерал-майор Антонин Кутил Развитие и перспектива засекречивания в ЧНА	36
Полковник Йосеф Гозак Вопросы повышения эффективности системы ракетного и артиллерийского обеспечения войск	43
Майор Мирослав Яношек, кандидат военных наук Возможности перелета истребительных самолетов в район действия самолета ТР-I	48
Полковник Людовит Стрелка майор Иван Грбек подполковник Ян Выжралец Опыт по организации и проведению учений ПВО	54
Подполковник Йиржи Янкуй Способы организации и управления подготовкой дорог в условиях применения противником высокоточного оружия	59
Генерал-майор Йосеф Черны Радиационная и химическая разведка и наблюдение в ходе обороны	64
Полковник Йиржи Ржига Тыловое обеспечение оборонительного боя в начальном периоде войны	67

МНЕНИЯ ЧИТАТЕЛЕЙ

Проблематика ведения боя в окружении	75
---	-----------

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Искусство надежного укрепления достигнутого успеха	79
---	-----------

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Мирослав Тума	
Военная политика Испании	83
Полковник Милош Вopatек	
Вопросы современной обстановки в деле доукомплектования частей ЧНА по штатам мирного времени	89